

THE LIBERAL ARTS JOURNAL, MAHIDOL UNIVERSITY

Vol. 6 No. 2
July - December 2023

ISSN: 2630-0915 (online)

Table of Contents

	Page
About the Journal	i
Editorial	v
The Development of the Multiple Intelligences of Students Using Community-based Learning Management: A Case Study of the Creation of the Youth Drama Hed Dee at Nakhon Khon Kaen School, Khon Kaen Province Krittachai Chumsaeng	263
The Identity Creation of Nang Talung Carving of Local Craftsmen in Songkhla Province Kanokwan Khwanyuen and Philairat Sriwichian-aumphai	299
The Status of Research on the Dialects over the East of Thailand in Five Decades (1969-2022) Nattha Khamchoo, Apirak Chaipanha, Khajita Sripoom, and Bhob Sawasdee	339
A Historical Study of the Words /tham/ and /tham hāj/ Abhisara Bolnarattana and Suthat Klayuswan	379
The Psychology of a Human Relationship and Its Existence in a Multicultural Society Pichamon Boonsit and Abdullah Chelong	406
The Meaning of the Butterfly in Wang Meng's Novel Butterfly Chollada Ungkitphaiboon and Wuttipong Prapantamit	425

About the Journal

The Liberal Arts Journal, a publication of the Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, was first published in 2018. Two semi-annual issues are scheduled for January - June and July-December each year.

The Liberal Arts Journal publishes articles in Thai, English, and also other languages. The editor welcomes submissions of previously unpublished manuscripts in four categories: academic, research, review articles, and book reviews. Submitted manuscripts will be screened through double-blind review and read by at least three readers from relevant academic disciplines.

Submitted manuscripts must not currently be reviewed for other journals. Complete versions of articles appearing in conference proceedings may be considered, provided that the author(s) has extended the original contents by 60% at the least. In this case, an explicit acknowledgment of the first publishing is required in the extended manuscript.

Scope of the Liberal Arts Journal, Mahidol University

Covers Liberal Arts content, including Linguistics, Humanities, Social Sciences, and Education

Faculty of Liberal Arts is launching the Liberal Arts Journal as a forum for the publication of research and academic endeavors by Mahidol staff and its reader members. Academicians, researchers, and students are now invited to submit manuscripts. Any further inquiry can be directed to mulajournal@gmail.com

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

Editor in Chief

Assistant Professor Dr. Aphilak Kasempholkoon Mahidol University

Editor (No. 2: 2023)

Assistant Professor Dr. Sasa Watanapokakul Mahidol University

Editorial Boards

Professor Dr. Pathom Hongsuwan Mahasarakham University

Associate Professor Dr. Natthanai Prasannam Kasetsart University

Associate Professor Dr. Premvit Vivattanaseth University of Phayao

Associate Professor Dr. Piyatida Changpueng King Mongkut's
University of Technology
North Bangkok

Associate Professor Dr. Natha Angsuwiriya Prince of Songkla
University

Associate Professor Dr. Thaneerat Jatuthasri Chulalongkorn University

Associate Professor Dr. Pollavat Praphattong Mae Fah Luang University

Associate Professor Dr. Pisit Kobbun Ubon Ratchathani
University

Associate Professor Dr. Phatchalin Jeennoon Thaksin University

Associate Professor Dr. Wasin Panyarwuttakul Naresuan University

Associate Professor Dr. Suwichai Kosaiyawat Burapha University

The Liberal Arts Journal
Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

Associate Professor Dr. Supong Tangkiengsirisin	Thammasat University
Associate Professor Buaphan Suphanyot	University of the Thai Chamber of Commerce
Assistant Professor Dr. Keerati Dhanachai	Maharakham University
Assistant Professor Dr. Catthaleeya Aung	Naresuan University
Assistant Professor Dr. Chirasiri Kasemsin Vivekmetakorn	Sukhothai Thammathirat Open University
Assistant Professor Dr. Prapaipan Phingchim	Chulalongkorn University
Assistant Professor Dr. Warisara Anantato	Srinakharinwirot University
Assistant Professor Dr. Saharot Kittimahacharoen	Ramkhamhaeng University
Assistant Professor Dr. Rungpat Roengpitya	Mahidol University
Assistant Professor Dr. Suthathip Thirakunkovit	Mahidol University
Assistant Professor Dr. Natthakarn Naknuan	Mahidol University
Dr. Jirathorn Chartsiri	Khon Kaen University
Dr. Preeyarat Chaowalit	Thaksin University
Dr. Khemruthai Boonwan	Mahidol University
Dr. Benjamaporn Rungsang	Mahidol University

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

Journal Manager

Prapasri Dumsa-ard	Mahidol University
Nutthida Dachmit	Mahidol University
Ratchaneekorn Nantikanjana	Mahidol University

Web Administrator

Panida Nootawee	Mahidol University
-----------------	--------------------

Graphic Designer

Sutipong Tapaonthong	Mahidol University
----------------------	--------------------

Schedule of Journal

Issue 1 January – June

Issue 2 July – December

Contact us

The Editorial Board

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

999 Phuttamonthon 4 Road, Salaya, Nakhon Pathom 73170

Tel. (66) 2-441-4401 ext. 1201

E-mail: mulajournal@gmail.com

URL: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/lajournal>

บทบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์

วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำขึ้นเป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม 2566 โดยมีบทความที่ผ่านการพิจารณาจำนวน 6 เรื่อง ที่ผ่านการคัดสรร โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันต่าง ๆ จำนวน 3 ท่านต่อเรื่อง บทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นบทความที่มีเนื้อหาหลากหลาย อยู่ในขอบเขตทางวิชาการของวารสารฯ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในเชิงทฤษฎีเพื่อให้นักวิชาการ นักวิจัยนำไปพัฒนาความรู้ ต่อยอดการวิจัย หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่สนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์กับทางวารสารฯ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาอ่าน ประเมินบทความ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ และที่สำคัญขอขอบคุณคณะทำงาน ที่ปรึกษาทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดทำวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วง

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับผู้อ่านทุกท่าน หากท่านใดสนใจประสงค์ส่งบทความเพื่อเผยแพร่ กองบรรณาธิการยินดีรับบทความ และนำไปสู่กระบวนการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก และหากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับคำแนะนำเพื่อจะนำไปปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพวารสารศิลปศาสตร์ให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศ วัฒนโมภากุล

บรรณาธิการประจำฉบับ

Editorial

This issue of the Liberal Arts Journal, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, marks the fifth year of this journal: Volume 6 Number 2 (July - December 2023).

In this issue, six articles with diverse contents in social sciences, languages, and education were vigorously reviewed by three reviewers who are experts in the fields.

The contribution of all authors is greatly appreciated. We also feel so grateful for the dedication of all reviewers who have provided valuable comments and suggestions to the authors. Last but not least, the success of getting this issue published in a timely manner was from all kinds of assistance from our working staff and consultants.

Our editorial board will consistently run this journal with the hope to make a great contribution to national and international academia. We welcome interested individuals who wish to have their manuscripts published and/or who wish to give us any comments or suggestions.

Assistant Professor Dr. Sasa Watanapakul
Editor

The Development of the Multiple Intelligences of Students Using Community-based Learning Management: A Case Study of the Creation of the Youth Drama *Hed Dee* at Nakhon Khon Kaen School, Khon Kaen Province

Krittachai Chumsaeng
Nakorn Khon Kaen School,
The Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen

Received: November 3, 2022

Revised: November 10, 2023

Accepted: November 16, 2023

Abstract

This study on the development of multiple intelligences of students through a creative youth drama titled Hed Dee, using community-based learning management, in Nakhon Khon Kaen School aims to enhance the multiple intelligences of students who study at Nakhon Khon Kaen School. The sample was 45 secondary year 4 to 6 students. The instruments that were used in this research were: 1) instruments for collecting data, which included a form to record information from documents, a form to record fieldwork, and interviews; 2) instruments used for obtaining the results, which were a form to record interviews with in-depth open-ended questions between teachers and students, and a form to record group discussion reflections. The findings showed that students could effectively develop multiple intelligences through the drama creation process that came from a study of data from the community, which consisted of 1) linguistic intelligence, 2) logical intelligence, 3) spatial intelligence, 4) musical intelligence, 5) bodily-kinesthetic intelligence, 6) interpersonal intelligence, 7) intrapersonal

intelligence, and 8) naturalistic intelligence. Apart from these, there was also an emergence of affectionate feelings for local cultures, which constitute a valuable heritage.

Keywords

stage play, multiple intelligences, community-based learning

การพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้
แบบชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษา การสร้างสรรค์ละคร
เยาวชนเรื่อง เอ็ดดี้ โรงเรียนนครขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น

กฤตชัย ชุมแสง

โรงเรียนนครขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียนผ่านละครเยาวชน
สร้างสรรค์เรื่อง เอ็ดดี้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน โรงเรียน
นครขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียนโรงเรียนนคร
ขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 45 คน
โดยมีเครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก
ชุมชน ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร แบบบันทึกข้อมูลจากการลงพื้นที่
และสัมภาษณ์ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการหาผลลัพธ์ ได้แก่ แบบบันทึกการ
สัมภาษณ์คำถามปลายเปิดเชิงลึกระหว่างครูกับนักเรียน แบบบันทึกการ
การสะท้อนผลตั้งวงล้อม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาพหุ
ปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ละครที่เกิดจาก
การศึกษาข้อมูลภายในชุมชน ประกอบด้วย 1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา
2) เชาว์ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ 3) เชาว์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์
4) เชาว์ปัญญาด้านดนตรี 5) เชาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและ
กล้ามเนื้อ 6) เชาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) เชาว์ปัญญาด้านการ

เข้าใจตนเอง และ 8) เชาวปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเกิด
การสำนึกรักต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นอันเป็นมรดกที่ทรงคุณค่า

คำสำคัญ

ละครเวที, พหุปัญญา, ชุมชนเป็นฐาน

บทนำ

ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน หรือที่เรียกกันว่าโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี และการสื่อสารอย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถทำได้ง่าย โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีลักษณะเป็นโลกที่ไร้พรมแดน สามารถติดต่อถึงกันได้ง่ายและรวดเร็วภายในเวลาเสี้ยววินาทีประดุจเป็นหมู่บ้าน คำว่า “หมู่บ้านโลก” (global village) ของ Marshall McLuhan ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คำนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้บดสลายพื้นที่และเวลา รวมถึงทำให้เกิดสำนึกของความสามารถในการติดต่อกันทางสังคมอย่างกว้างขวางในระดับโลก และนั่นก็หมายความว่า เป็นการทำให้ขนาดของโลกหดแคบลงเหลือเท่าๆกับหมู่บ้าน (Puanghut, 2016, p. 17) ภาวการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อด้านสังคมคือ การครอบงำโลกทางวัฒนธรรม เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรมและอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก (Neo - Westernization) ครอบงำทางความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคนิยม แฟชั่นหลายเข้าครอบงำคลุมเหนือวัฒนธรรมประจำชาติของแต่ละประเทศ (Naipinit, Kroeksakul, & Promsaka Na Sakolnakorn, 2014, p. 6)

สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในการที่จะรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมตลอดจนสร้างมูลค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ในบางสถาบันได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอาศัยการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังเช่น การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากโลกของความเป็นจริง มีจุดประสงค์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงปัญหาตลอดจนความ

ต้องการหรือลักษณะของชุมชนนั้น ๆ ที่มีการบูรณาการอย่างหลากหลายและได้สัมผัสกับชุมชนอย่างแท้จริง (Intun, 2019) ด้วยการบูรณาการที่หลากหลายดังกล่าวคณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดขอนแก่น พบว่า อัตลักษณ์ที่น่าสนใจที่บ่งบอกความเป็นตัวตนคนขอนแก่นได้อย่างชัดเจน คือ “หมอลำ” ด้วยหมอลำคือสื่อสะท้อนโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของอีสานทั้งระบบ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สั่งสมภูมิปัญญาอีสานเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน และที่สำคัญหมอลำได้กลายเป็นอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและฝังแน่นกับวิถีชีวิตของประชาชนอีสานที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องมากกว่าศิลปะพื้นบ้านแขนงใด ๆ (Pimpakun, 2011) เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาของโรงเรียนนครขอนแก่น ได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น แต่ทว่าผู้เรียนนั้นยังไม่สามารถที่จะศึกษาข้อมูลในท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น เมื่อครูผู้สอนสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้เรียนมักจะตอบคำถามไม่ได้หรือไม่รู้จักเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น ๆ หรือแม้แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นนั้นต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้ ตลอดจนผู้เรียนไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับการชุมนุมในการร่วมประเพณีวัฒนธรรม ทั้งจากการสอบถามผู้เรียนเองและการสอบถามจากภาคีเครือข่ายในชุมชน

การผลิตซ้ำหมอลำจากต้นทุนทางวัฒนธรรมสู่ละครเยาวชนสร้างสรรค์เรื่อง เฮ็ดดี โรงเรียนนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จึงเกิดขึ้นซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้จัดให้ความรู้ในการศึกษาชุมชนจนกระทั่งถึงการพัฒนาองค์ความรู้สู่บทละคร จึงเป็นเสมือนการนำศาสตร์สู่การแสดงเพื่อเชื่อมโยงถึงผู้คนและสังคมสมัยใหม่ในบริบทใหม่

โดยสร้างสรรค์และเผยแพร่แก่ผู้ที่เป็นเยาวชนสมัยใหม่ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาผู้เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครที่มุ่งพัฒนาความเป็นพหุปัญญาของผู้เรียน อันเนื่องมาจากปัญหาอีกประการที่ได้พบเห็นว่านักเรียนขาดทักษะทางปัญญาอยู่หลายส่วน จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนไปจนถึงระดับโรงเรียน เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมอันเกิดจากความสามารถของผู้เรียน มักจะเกิดปัญหาและอุปสรรค และนักเรียนคิดหาทางออกของปัญหาไม่ได้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้พิจารณาร่วมกันกับครูภายในโรงเรียนจึงเห็นถึงปัญหาว่าผู้เรียนขาดทักษะการทำงานเป็นโครงข่าย เช่น การสื่อสารประสานงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และขาดตรรกะเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหา ด้วยที่มาของปัญหาจึงเห็นได้ว่านักเรียนขาดองค์ความรู้ด้านพหุปัญญา ซึ่ง Khammanee (2002) กล่าวถึงความสำคัญของพหุปัญญาไว้ว่าเป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและการเรียนการสอนในปัจจุบันซึ่งมุ่งพัฒนาให้เกิดเชาว์ปัญญาและสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่มีความต้องการบนสังคมโลกปัจจุบัน โดย Gardner (1983) กล่าวว่าบุคคลแต่ละคนมีความสามารถที่หลากหลายหรือแตกต่างกันในการแก้ไข ปัญหาหรือการสอนสร้างสรรค์ผลงาน กำหนดไว้ 8 ด้านประกอบด้วย 1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา 2) เชาว์ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ 3) เชาว์ปัญญาด้านด้านมิติสัมพันธ์ 4) เชาว์ปัญญาด้านดนตรี 5) เชาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ 6) เชาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) เชาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง และ 8) เชาว์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มุ่งพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานร่วมกับการสร้างสรรค์ละครเยาวชนสร้างสรรค์ โดยละครเยาวชนได้ถูกนำมาใช้ในระบบการศึกษาอย่าง

หลากหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจุดมุ่งหมาย วิธีการและขั้นตอนที่แตกต่างกัน ตลอดจนความเหมาะสมของรูปแบบต่าง ๆ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนโดยใช้ละครเวที มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน การให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำละครตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรับผิดชอบงานในหน้าที่ ประสบการณ์ดังกล่าวนี้ับว่ามีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียน โดยก่อนลงมือสร้างงานละคร ผู้คนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโครงเรื่องละคร ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ในเรื่องและเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครแต่ละตัว พฤติกรรมของตัวละคร สถานที่เกิดเหตุการณ์ สารหรือสาระที่ต้องการสื่อผ่านตัวละครจะบอกกล่าวเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้ดูได้รับรู้ความเป็นไปในเรื่องทั้งหมด ดนตรี เพลงร้อง แสง สี เสียง ตลอดจนเครื่องแต่งกายนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนเพื่อสร้างสรรค์บรรยากาศที่ให้ผู้ชมจริงยิ่งขึ้น (Watjanapan, 1999) โดยวัยของผู้เรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษา นั้น มีความต้องการฝึกฝนหรือเรียนรู้ศิลปะที่มีรูปแบบและเข้มข้นขึ้น มีการฝึกปฏิบัติที่เป็นขั้นตอน มีเนื้อหาที่ลึกซึ้ง และสามารถฝึกฝนศักยภาพในการแสดงออก ในการพัฒนางานศิลปะร่วมกัน วัยนี้ต้องการการศึกษาที่ลุ่มลึก และได้ทำงานที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งกิจกรรมด้านศิลปะการละครสำหรับเด็กในวัยนี้นั้น สามารถพัฒนาการเรียนได้หลากหลาย เช่น ด้านงานเขียน การแสดงและการพัฒนาการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นผลงานละครสั้น ๆ โดยเน้นกระบวนการทำงาน และการรับผิดชอบร่วมกัน นำเสนอแก่ผู้ชมในโรงเรียน (Damrhung, 2004) ด้วยกระบวนการของละครต้องใช้ทักษะและแนวคิดทางปัญญาที่หลากหลายจึงสามารถที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาของพหุปัญญาได้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาทฤษฎีของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ละครเยาวชนเรื่อง เอ็ดดี้ โรงเรียนนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Owens and Wang (1996, p. 3) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ว่าเป็นชุดกลยุทธ์การสอนหรือการเรียนรู้แบบกว้าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าตนเองประสงค์จะเรียนรู้อะไรจากชุมชน ผู้เรียนทุกวัยสามารถระบุสิ่งที่ตนเองต้องการที่จะเรียนรู้โดยการสนับสนุนของชุมชน รวมถึงโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาในละแวกใกล้เคียง ตลอดจนแหล่งข้อมูลออนไลน์ทั่วทั้งโลกผ่านแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สอดคล้องกับ Tunyaboontarakun (2022) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของชุมชน ภายใต้ความร่วมมือระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน โดยมีกระบวนการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การสะท้อนการเรียนรู้ การสรุปองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้

จากความหมายและนิยามที่ได้กล่าวไปข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ว่า เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชน โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้จะทำให้

ผู้เรียนเห็นบริบทที่แท้จริงในชุมชนที่ผู้เรียนอาศัย ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง
ซึ่งจะเป็นความรู้ที่คงทนและยั่งยืนและยังทำให้เกิดการพัฒนาทักษะต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีฐานราก
มาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการ
เรียนรู้คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process)
ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยใช้
ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้ง
ประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์
ของผู้เรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการ
สร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่หรือการเรียนรู้ที่ตนเอง กระบวนการเรียนรู้จึงมัก
เป็นลักษณะที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการร่วมมือกัน (Chaijaroen, 2014,
pp. 375-378)

แนวคิดการสร้างละครเยาวชน (ละครฐานชุมชน)

เมื่อกล่าวถึงการใช้บริบทของชุมชนหรือสังคมเข้ามาจัดการเรียนรู้
ละครเยาวชนนั้นคือรูปแบบละครประยุกต์ (Applied Theatre) ที่มีลักษณะ
ละครฐานชุมชน (Community-based Theatre) ซึ่งหัวใจหลักของละครฐาน
ชุมชนคือการสร้างสรรค์ละคร หรือการแสดงที่มาจากประเด็นปัญหาในชุมชน
เพื่อนำเสนอเรื่องราวความคิดและสื่umsเสียที่มีต่อชุมชนผ่านผลงานละคร/
การแสดงที่สื่อสารกับผู้ชมชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิด
พูดคุยและสร้างความตระหนักรู้ที่ดีต่อชุมชน (Akkapram, 2020, p. 278)
ละครฐานชุมชน (Community-based Theatre) จึงเป็นกิจกรรมที่จะพัฒนา
ผู้เรียนบนฐานของชุมชนที่ถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญที่สามารถบูรณาการ
จัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ได้อย่างดียิ่ง

Damrhung (2014, pp. 78-79) จุดเริ่มต้นในการสร้างละครประยุกต์โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์และเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งละครประยุกต์ให้ความสนใจกับการสร้างความเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลและชุมชน ในทางปฏิบัติเน้นการลงมือทำจริงอย่างมีเป้าหมายอันเป็นจุดแข็งของการละคร กิจกรรมที่ออกแบบล้วนสัมพันธ์กับภูมิหลัง ต้นทุนทางวัฒนธรรมและสังคมของผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมละคร ในการพัฒนาละครประยุกต์มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การจัดประสบการณ์ละครและกิจกรรม 2) การพัฒนาเรื่อง บทที่เหมาะสมกับชุมชน 3) การสร้างละครกระบวนการ (Process Drama) และ 4) การแลกเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางในการเปลี่ยนแปลง

แนวคิดการพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียน

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดทฤษฎีพหุปัญญาเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ได้กิจกรรมที่หลากหลายน่าสนใจ เหมาะสมและสอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน ส่งผลให้พัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป (Nuangchalerms, 2004, pp. 8-11) ทฤษฎีพหุปัญญามีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน โดยมุ่งพัฒนาความฉลาดเฉพาะทาง ผู้สอนต้องค้นหาให้พบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ในทางใด เพื่อจะได้ดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพที่มีอยู่นั้นอย่างสูงสุด (Sariwat, 2007, pp. 44-46) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดหลักทฤษฎีพหุปัญญา จึงเป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับผู้เรียนเพื่อพัฒนาพหุปัญญาในด้านต่าง ๆ เฉพาะทาง ขึ้นอยู่กับการออกแบบและประเมินผลของครูผู้สอน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ Upapong & Surakitbowon (2016, p. 247) ได้

วิจัยพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาของนักเรียนมีกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยจัดกิจกรรมในลักษณะ Project-problem based learning มีการประเมินแผนการจัดกิจกรรม มีการวัดและประเมินผล วิธีจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาของนักเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ผลผลิตที่ได้คือ ความสามารถพิเศษหรือทักษะที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีพหุปัญญา ได้แก่ ด้านความสามารถพิเศษที่เกี่ยวข้องกับภาษา ด้านความสามารถพิเศษที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ด้านความสามารถพิเศษที่เกี่ยวข้องกับบุคคล นักเรียนได้รับการพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเองมีจิตสำนึกเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และ Suebsurmrarn (2019, p. 118) ได้สร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุปัญญา เรื่องสารเคมีในชีวิตประจำวัน มีกิจกรรม สถานการณ์หรือการทดลองในชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุปัญญา เรื่องสารเคมีในชีวิตประจำวัน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สำรวจและค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาตามแนวทฤษฎีพหุปัญญา 5 ด้าน คือ 1) ความฉลาดทางด้านตรรกะ 2) ความฉลาดทางด้านมิติ 3) ความฉลาดภายในตน 4) ความฉลาดทางด้านธรรมชาติ และ 5) ความฉลาดในการคิดใคร่ครวญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสติปัญญารอบด้าน เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจ แก่ปัญหาและรู้จักนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้นการพัฒนาหุปัญญาจึงขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่จะออกแบบการเรียนรู้ด้วยรูปแบบต่าง ๆ ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล และผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนสามารถที่จะเกิดผลลัพธ์ต่อผู้เรียนทั้งสิ้น 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) เชี่ยวปัญญาด้านภาษา 2) เชี่ยวปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ 3) เชี่ยวปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ 4) เชี่ยวปัญญาด้านดนตรี 5) เชี่ยวปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ 6) เชี่ยวปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) เชี่ยวปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง และ 8) เชี่ยวปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ ตามหลักการของทฤษฎีหุปัญญา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่ากิจกรรมละครเยาวชนนี้ มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการพัฒนาหุปัญญาในมิติต่าง ๆ ทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ให้ผู้เรียนได้เลือกหน้าที่ด้วยตนเองตามฝ่ายที่แบ่งไว้ และเกิดผลครบทุกด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

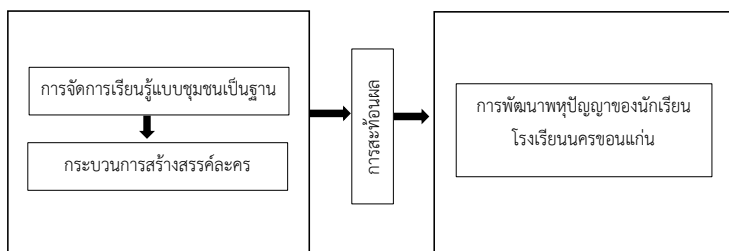

Figure 1 Framework of the research

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้จากการปฏิบัติการผ่านการสร้างสรรค์ละคร และมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนนครขอนแก่น อำเภอเมือง
ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2563

ประชากรตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียน
นครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2563
จำนวน 45 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงโดยคัดเลือกจากความเหมาะสม
ของบทบาทตัวละครตลอดจนความสนใจของนักเรียนและความรับผิดชอบ
ประกอบด้วยนักแสดง 15 คน และ คณะดำเนินงาน 30 คน หลังจาก
สร้างสรรค์ละครเสร็จแล้วนั้นจะมีการสะท้อนผลและมีการสัมภาษณ์
รายบุคคลทั้งหมด 45 คน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบ
ปลายเปิดเชิงลึก และการตั้งวงล้อมสะท้อนผลพร้อมกันทั้ง 45 คน

นอกจากนี้ยังมีปราชญ์ชุมชนจำนวน 2 ท่าน ที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ
ชุมชนทั้งมิติของวัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำรงชีวิต ได้แก่ คุณชวลา
หาญสุริย์ และคุณวรศักดิ์ วรยศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1) เอกสารตำราที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ จาก
งานวิชาการเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ทั้งในเรื่อง ชุมชนเป็นฐาน
การพัฒนาพหุปัญญา และการสร้างสรรค์ละคร ดังที่ได้อ้างอิงไว้แล้วนั้น

2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนได้แก่ แบบบันทึก
ข้อมูลจากเอกสาร แบบบันทึกข้อมูลจากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ปราชญ์
ชุมชน ในส่วนนี้จะเก็บบันทึกส่วนที่สำคัญของข้อมูลเพื่อนำมาสังเคราะห์

เนื้อหาที่ได้รับจากการลงพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยประเด็นสำคัญคือ องค์ความรู้ด้านหมอลำ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย องค์ความรู้ด้านความเชื่อและการดำรงชีวิตของชุมชน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการหาผลลัพธ์ ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิดเชิงลึกระหว่างครูกับนักเรียนรายบุคคล ประกอบด้วย 5 ข้อคำถาม 1) นักเรียนได้ประสบการณ์ใดบ้างในการจัดทำละครในครั้งนี้ 2) จากฝ่ายที่นักเรียนได้รับผิดชอบนักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างไรบ้าง 3) จากแปดหัวข้อของพหุปัญญานักเรียนได้พัฒนาด้านใดบ้าง อย่างไร 4) จุดแข็งและจุดอ่อนของตนหลังจากการทำละคร 5) เจตคติต่อการทำละคร และต่อชุมชนเป็นอย่างไร โดยนำไปตรวจสอบเครื่องมือกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาความสอดคล้องของข้อคำถามการสัมภาษณ์กับ วัตถุประสงค์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (index of item objective congruence) ซึ่งค่า IOC ของแบบสอบถามได้ ค่าคะแนนที่ 1.00 จึงสามารถใช้ได้ตามเกณฑ์ นอกจากนี้ยังมีแบบบันทึก ระหว่างการสะท้อนผลตั้งวงล้อมที่ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ในส่วนที่หนึ่ง คือ การศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานสามารถที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ในหลาย ๆ ทักษะ และยังพบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ละครที่สามารถพัฒนา นักเรียนได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงเลือกที่ใช้การจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งสองอย่างนี้ ร่วมกัน และมีการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ละครเพื่อเป็นแนวทางในการ นำมาสร้างละครในขั้นถัดไป

ในส่วนที่สอง คือ เมื่อได้ศึกษาดำรงในส่วนที่หนึ่งแล้ว จึงได้นำนักเรียนลงพื้นที่ไปยังชุมชนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน โดยมีแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลจากการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล จากนั้นสกัดข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้รับนำประเด็นสำคัญมาตั้งเป็นปัญหาเพื่อเขียนบทละครและสร้างสรรค์ละครผ่านองค์ความรู้ที่ตั้งไว้บนพื้นฐานของกระบวนการสร้างสรรค์ละคร

ในส่วนที่สาม คือ เมื่อสร้างสรรค์ละครเสร็จสิ้นจึงได้มีการติดตามและประเมินผลทางพหุปัญญา ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสะท้อนผลของนักเรียนโดยสัมภาษณ์รายบุคคลจำนวน 45 คน ตามเครื่องมือที่ได้รับไปแล้วจะมีการตั้งวงล้อมสะท้อนผลอย่างภาพรวม จากนั้นนำมาเขียนวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 – 31 ตุลาคม 2563 ทั้งนี้รวมถึงตั้งแต่เริ่มโครงการจนเสร็จสิ้นกระบวนการศึกษาวิจัย

กระบวนการสร้างละครเวทีเรื่องเฮ็ดดีในครั้งนี้ คณะดำเนินงานได้นำการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานนำมาบูรณาการการสร้างสรรค์ละคร อันเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมานำเสนอได้แก่เรื่อง หมอลำผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

Figure 2 Taking students to the community area for collecting data

1.1 การลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำนักเรียนลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลดังภาพที่ 2 ที่ปรากฏข้างต้น จากนั้นคณะดำเนินงานได้ตั้งประเด็นเรื่อง หมอลำ เพราะถือได้ว่าเป็นสุนทรียศาสตร์และวรรณศิลป์ที่เก่าแก่ของชุมชนและของจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลอนลำส่วงววดอินตา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ชาวจังหวัดขอนแก่นภาคภูมิใจ จึงสมควรแก่การศึกษาทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการอนุรักษ์ไว้ ดังนั้น จึงได้นำคณะนักเรียนลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลอีกครั้งเพื่อศึกษาประเด็นเรื่องหมอลำกับปราชญ์ชุมชนตามภาพที่ 3 ดังต่อไปนี้

Figure 3 Interviews with community scholars

จากภาพที่ 3 ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนโดยนางขวลา หาญสุรีย์ ศิลปินมรดกอีสาน สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) ในการนำเสนอครั้งนี้คณะดำเนินงานได้หยิบยกเอากลอนลำพื้นขอนแก่น (วาดอินตา) ตามแบบฉบับของนายอินตาบุตรทา อมรศิลปินมรดกอีสาน ผู้มีผลงานการแสดงดีเด่นเป็นที่รู้จักและยอมรับกันทั่วไปในภาคอีสาน ซึ่งได้หยิบยกเอาวรรณกรรมพื้นบ้านมาประพันธ์เป็นกลอนลำเพื่อแสดงให้ประชาชนได้รับชม กลอนลำที่คณะผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการดำเนินเรื่อง คือ “กลอนแก้วหน้าม้า” หรือที่รู้จักกันในชื่อ “มณีตกลองน้ำ” ของคณะรัตนศิลปินอินตาไทยราษฎร์ (Chavala Harnsuri, Interview, August 7, 2020)

ลักษณะกลอนลำบทดังกล่าวที่ได้หยิบยกมานี้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท่านเอง นั่นคือ ท่านองลำพื้นขอนแก่น สลับลำเดินพื้นขอนแก่นท่านองกาเดินก้อน (Vorasak Vorayot, Interview, August 24, 2020) ในส่วนนี้นักเรียนได้มีความสนใจต่อประเด็นกลอนลำเป็นอย่างมาก และได้รู้ว่าในท้องถิ่นของตนมีภูมิปัญญาด้านหมอลำ โดยเฉพาะกลอนในท่านองขอนแก่นเองที่ได้จากการการลงพื้นที่ในชุมชน นักเรียนจึงได้มีการประชุมและมุ่งศึกษากลอนลำดังกล่าวเพิ่มเติม จะเห็นได้ว่านักเรียนเริ่มมีความสนใจในภูมิปัญญามากขึ้นแล้ว และผู้สร้างสรรค์จึงได้นำนักเรียนไปศึกษาอย่างเชิงลึกจากปราชญ์ชุมชน จากนั้นให้นักเรียนสกัดองค์ความรู้

2. การนำความรู้จากการศึกษาพัฒนาเป็นละครเยาวชน สร้างสรรค์ เรื่อง เฮ็ดดี

จากการศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านหมอลำดังกล่าวทั้งจากการสัมภาษณ์ศิลปินและนักวิชาการที่มีความรู้ด้านหมอลำ ผู้สร้างสรรค์และนักเรียนจึงเลือกที่จะนำเอาตัวบทเก่า (กลอนลำ) ที่เป็นที่ยุติกันดีในเรื่องแก้วหน้าม้า ตอนมณีสถิตกลองน้ำ นำมาผลิตซ้ำและสร้างสรรค์ใหม่โดยการใส่ท่วงทำนองดนตรีสากลผสมดนตรีพื้นเมืองอีสานเพื่อมาพัฒนาเป็นละครเยาวชนสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดที่ว่า “บ่ลืมนะของเก่า บ่มาของใหม่” เป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อไม่ให้คนรุ่นหลังลืมรากเหง้าของเก่าที่มีมา ดังคำกล่าวตอนหนึ่งในบทละครที่ว่า “ศิลปินตายแต่ศิลปะบ่ตาย” และมีกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนี้

2.1 การถ่ายทอดเป็นละคร

นักเรียนได้อธิบายคำว่า เอ็ดดี้ ในความหมายของคนอีสานหมายถึง การทำดี ซึ่งเรื่องราวของละครเยาวชนสร้างสรรค์ เรื่อง เอ็ดดี้ ใช้แนวคิดหลัก ในการนำเสนอคือ “ปลื้มของเก่า บ่เมาของใหม่” โดยนักเรียนโรงเรียนนคร ขอนแก่นได้พยายามเขียนบทละครเพื่อสะท้อนถึงเรื่องราวการทำความดีใน ชุมชนท้องถิ่นตนเองของกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่ชื่นชอบในศิลปวัฒนธรรม อีสานและรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์และเข้ากับยุคสมัย เยาวชนกลุ่ม นี้ใช้ชื่อกลุ่มว่า **HD team** ได้ทำประโยชน์เพื่อสังคมโดยการถ่ายคลิปวิดีโอ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสานมานำเสนอใน **YouTube** ผู้สร้างละครได้นำเอา หมอลำ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะลำพันทำนอง ขอนแก่นมาใช้ในเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง

จากแนวและคติที่นักเรียนได้แฝงไว้ในละครนั้น เกิดจากที่นักเรียน ได้นำสำนวนของคนอีสานมาสอดแทรกเป็นคุณธรรมเตือนใจในเรื่อง แสดงให้ เห็นว่านักเรียนนั้นได้มีการพยายามศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นและเกิด ความเข้าใจในสำนวนเป็นอย่างดีจนได้นำมาสอดแทรกในบทละครได้อย่าง ถูกต้องตามบริบท

2.3 การอบรม (work shop) เพื่อเพิ่มทักษะด้านละคร

Figure 4 Training seminar activities

จากภาพที่ 4 ผู้เรียนจะได้รับการอบรมเพิ่มทักษะในการแสดงหรือแม้แต่การทำงานด้านต่าง ๆ ภายหลังที่ได้ศึกษาข้อมูลจนสกัดออกมาเป็นองค์ความรู้แล้ว จากนั้นแบ่งฝ่ายการทำงานหน้าที่จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ละคร ซึ่งได้มีการอบรม 2 ครั้ง คือ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะดำเนินงานได้จัดอบรมเอง

2.4 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้กับผู้เรียน

หลังจากที่ผู้เรียนได้ร่วมกันเขียนบทและออกแบบแก่นเรื่องจากความรู้ที่ได้ศึกษาในชุมชน ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดบทบาทในหน้าที่ในการสร้างสรรค์ละครเวทีอย่างชัดเจน ซึ่งมีการกำหนดไว้ 5 ฝ่ายเพื่อให้เป็นระบบ อันจะง่ายต่อการทำงานและสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ดังนี้

1) ฝ่ายการแสดง มีหน้าที่แสดงและถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครในเรื่อง

2) ฝ่ายกำกับเวทีและฉาก มีหน้าที่จัดทำฉาก อุปกรณ์ประกอบฉากและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแสดง เพื่อให้เกิดความสมจริงและสร้างบรรยากาศในการแสดงและนักเรียนยังได้ร่วมการปฏิบัติงานจริงจนเกิดทักษะการทำงาน ซึ่งการสร้างฉากต้องผ่านกระบวนการความคิด การออกแบบและกำลังในการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับละคร สำหรับการสร้างฉากคณะดำเนินงานได้เลือกเอกลักษณ์ของภาคอีสานมาเป็นต้นแบบในการออกแบบดังเช่น สิมอีสาน หรือแม้กระทั่งทอผ้า เพื่อสะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมของอีสานได้อย่างเหมาะสม

3) ฝ่ายเสื้อผ้าและการแต่งกาย มีหน้าที่ในการจัดหาชุดของนักแสดง โดยเลือกใช้เสื้อผ้าพื้นเมืองอีสานผสมผสานกับเสื้อผ้าสมัยใหม่ เพื่อเกิดมิติทางสังคมว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

4) ฝ่ายเสียง มีหน้าที่ติดต่อเสียงในการแสดง เช่น การหาดนตรีประกอบการแสดง เพื่อให้เกิดอารมณ์และเข้าถึงบทละครให้มากขึ้น ในการแสดงครั้งนี้ฝ่ายเสียงได้เลือกดนตรีสากลผสมผสานกับดนตรีอีสานเพื่อให้เกิดการบูรณาการวัฒนธรรมจากทางตะวันตกและยังคงไว้ถึงกลิ่นความเป็นอีสาน

5) ฝ่ายสวัสดิการ มีหน้าดูแลอาหารเครื่องดื่มระหว่างการฝึกซ้อมซึ่งฝ่ายสวัสดิการในบางครั้งจะมีหน้าที่ในการทำอาหารด้วยตนเอง เป็นการฝึกทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

2.6 กระบวนการฝึกซ้อมและพัฒนาการแสดง

การฝึกซ้อมละครอาศัยเวลาว่างของผู้เรียนตั้งแต่หลังเลิกเรียนหรือวันเสาร์และอาทิตย์ เพื่อไม่ให้รบกวนเวลาของผู้เรียน หลังจากการซ้อมเสร็จสิ้นจะมีการล่อมวงสะท้อนผลกันทุกครั้งเพื่อทราบถึงปัญหาต่าง ๆ

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าร่วมประกวดละครเยาวชนสร้างสรรค์แก่นอีสานวัฒน์ ครั้งที่ 2 ที่จัดโดยมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเผยแพร่ผลงานจากกระบวนการทั้งหมดที่ได้ศึกษาและดำเนินการมาเป็นผลิตผลตามภาพที่ 5 ดังนี้

Figure 5 The performance pictures and the QR-code of the performance work

3. การติดตามและประเมินผล

หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างสรรค์ละครผู้วิจัยได้มีการติดตาม ประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาพหุปัญญาของนักเรียน โดยมีการ เรียกสัมภาษณ์เชิงลึกกรายบุคคลทั้ง 45 คน ด้วยคำถามปลายเปิด 5 คำถาม ดังที่ได้กำหนดไว้ในการรวบรวมข้อมูลข้างต้น จากนั้นนำคำตอบนักเรียนมา วิเคราะห์ว่าเข้าเกณฑ์ใดบ้างของพหุปัญญา 8 ด้าน จากการสังเคราะห์พบการ ตอบคำถามการสัมภาษณ์ที่เข้าเกณฑ์การพัฒนาพหุปัญญา ดังนี้

Table 1: The statistics of interviewing students regarding the development of multiple intelligences.

การพัฒนาพหุปัญญา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา	40	88.89
2) เชาว์ปัญญาด้านการใช้ เหตุผลเชิงตรรกะ	42	93.33

Table 1: The statistics of interviewing students regarding the development of multiple intelligences.

การพัฒนาพหุปัญญา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
3) เชี่ยวชาญด้านมิติสัมพันธ์	38	84.44
4) เชี่ยวชาญด้านดนตรี	34	75.56
5) เชี่ยวชาญด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย	36	80
6) เชี่ยวชาญด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น	45	100
7) เชี่ยวชาญด้านการเข้าใจตนเอง	41	91.11
8) เชี่ยวชาญด้านความเข้าใจธรรมชาติ	29	64.44

จากข้อมูลจะพบได้ว่าการสัมภาษณ์นักเรียนเกิดความเป็นพหุปัญญาในแต่ละด้านจำนวนคนมากกว่าร้อยละ 60 ตามแนวทางการศึกษาทั่วไปจึงอาจประเมินได้ว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

นอกจากนี้ไม่ใช่เพียงการสัมภาษณ์เท่านั้น ผู้วิจัยได้นำนักเรียนมาตั้งวงล้อมเพื่อสะท้อนผลอย่างภาพรวมอีกครั้ง เพื่อทราบถึงผลการประเมินอย่างโดยรวมพบว่า มีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ และนักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ผู้ที่ให้สัมภาษณ์อาจจะขาดด้านใดด้านหนึ่งได้ตกตะกอนความคิดจากความเห็นเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และเข้าใจได้ครบทุกด้านในที่สุด

ผลการวิจัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ได้มีการบูรณาการหลากหลายศาสตร์วิชาอันเป็นการพัฒนาพหุปัญญาของผู้เรียนซึ่งได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) รายบุคคลจำนวน 45 คน และการตั้งวงล้อมสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) อย่างภาพรวมมีผู้เข้าร่วมคือคณะดำเนินงานทั้งหมด 45 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการถอดคำพูดของผู้เรียนว่าผู้เรียนเกิดทักษะใดบ้างและส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไรจากการจัดการเรียนรู้ ดังที่ผู้วิจัยได้ชี้แจงไว้แล้วในชั้นวัดและประเมินผล ซึ่ง Khammanee (2021) ได้ศึกษาความเป็นพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ ได้กล่าวไว้ว่า 1) เชาว์ปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีหลากหลายถึง 8 ประเภทด้วยกัน และ 2) เชาว์ปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่อยู่คงที่ที่ระดับที่ตนมีตอนเกิดแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม ดังที่จะได้อธิบายถึงพหุปัญญาที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนรู้ จากข้อมูลที่ได้แสดงในชั้นวัดและประเมินผล ซึ่งจากการวิเคราะห์คำตอบของนักเรียนเพื่อหาว่าเข้าเกณฑ์ใดบ้างของพหุปัญญาจากการสัมภาษณ์รายบุคคลพบว่า ในแต่ละด้านจำนวนทั้ง 8 ด้าน นักเรียนมีการเกิดพหุปัญญามากกว่าร้อยละ 60 จึงถือได้ว่า

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ผู้วิจัยจะได้นำเสนอตัวอย่างการเกิดพหุปัญญาของนักเรียนดังนี้

1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา (linguistic intelligence)

- ทักษะการสื่อสาร

จากการจัดกิจกรรมจะเห็นได้ว่าผู้เรียนเริ่มต้นซึมซับศาสตร์แห่งภาษาตั้งแต่ในชั้นการศึกษาข้อมูลได้แก่การสื่อสารกับปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความรู้ โดยผู้เรียนจะต้องสามารถจับประเด็นสำคัญจากการฟังแล้วสกัดออกมาเป็นข้อมูลได้ หลังจากนั้นผู้เรียนสามารถสะท้อนผลการศึกษาให้แก่คณะดำเนินการได้ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นต่อคณะดำเนินงานได้อย่างมีเหตุผล ดังเช่น “ผมอยากเอาวัฒนธรรมจากที่เราไปศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งของบทธละคร เพราะจะได้แสดงอัตลักษณ์ชุมชนของเราด้วย”

- ทักษะด้านวรรณศิลป์และการประพันธ์

ในขั้นตอนการศึกษาในประเด็นของแนวคิดหลักของเรื่องที่มีการนำหมอลำเข้ามาเป็นตัวหลักในการเดินเรื่องได้แก่กลอนลำ “มณีตกลองน้ำ” ผู้เรียนได้ศึกษาตัวบทของกลอนลำดังกล่าวแล้วมาร่วมกันแต่งบทธละครขึ้นด้วยการคิดอย่างสร้างสรรค์จนเกิดเป็นบทธละครเรื่อง เฮ็ดดี แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเข้าใจถึงวรรณศิลป์ทางภาษาของภาคอีสานและยังสามารถที่จะสร้างสรรค์บทธละครได้ด้วยศาสตร์แห่งภาษาไทย ดังตัวอย่างแนวคิดของผู้เรียนที่กล่าวไว้ว่า “ถ้าเราเอาหมอลำมาแต่งเป็นตัวดำเนินเรื่องได้ ไม่ใช่แค่ละครจะสนุกแต่เรายังได้นำภูมิปัญญาบ้านเราให้คนอื่นได้เห็นด้วย”

2) เชาว์ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (logical intelligence)

การดำเนินงานในครั้งนี้นักวิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือคณะดำเนินงานได้มีอิสระทางความคิดและการแบ่งภาระงาน มีหลายกรณีที่ผู้เรียนจะต้องมีการตัดสินใจโดยพื้นฐานของการมีเหตุผลเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งจะมีการล้อมวงสะท้อนผลเป็นประจำทุกวันหลังจากการซ้อม และมีการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอความคิดโดยใช้เหตุผลต่อคณะดำเนินงาน ดังสถานการณ์ตัวอย่าง

“เราจะทำอย่างไรดี พอดีว่าฝ่ายฉากหาก็ทอผ้าไม่ได้เนื่องจากชาวบ้านใช้งานอยู่”

“ขออนุญาตค่ะ เราสามารถทำขึ้นมาเองได้ไหมคะ วัสดุอุปกรณ์น่าจะเหลืออยู่”

“เห็นด้วยครับ อีกทั้งเวลาเราก็กังเียงพอที่จะทำทัน จ้าขออนุญาตขอเสี่ยงโหวตครับ”

จากสถานการณ์จะเห็นได้ว่าผู้เรียนมีการแสดงเหตุผลร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหา นอกจากสถานการณ์ตัวอย่างแล้วยังมีอีกหลายปรากฏการณ์ที่ให้ผู้เรียนนั้นได้ใช้เหตุผล ดังเช่น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขณะแสดง ดังนักเรียนกล่าวว่า “ตอนแสดงหนูลืมเนื้อร้อง จึงได้แอบแต่งเนื้อใหม่เพื่อแก้ปัญหาไปก่อนค่ะ” หรือ “ขณะแสดงมีซาวด์เสียงบางช่วงไม่ดังผมเลือกที่จะไม่เปิดในช่วงนั้นเพราะอาจทำให้ขัดจังหวะได้ แต่รอฉากต่อไปค่อยเปิด” เป็นต้น

3) เชาว์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (spatial intelligence)

การทำละครเวทีต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์แห่งศิลปะในการสร้างสรรค์ ดังเช่น ผู้เรียนได้มีการออกแบบฉาก จากนั้นร่วมกันตกแต่งฉากขึ้นให้สวยงาม ผ่านกระบวนการคิดและออกแบบให้สอดคล้องกับเรื่องและเหมาะสมกับพื้นที่การแสดง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้ ดังเช่น “ผมเป็นคนชอบวาดรูปแต่ยังไม่เคยทำฉากหรือวาดรูปขนาดใหญ่แบบนี้มาก่อน ทำให้ผมได้ชำนาญในการออกแบบมากขึ้น”

4) เชาว์ปัญญาด้านดนตรี (musical intelligence)

จากที่กล่าวไว้แล้วว่าการดำเนินงานในครั้งนี้ได้มีการแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีฝ่ายดนตรีหรือฝ่ายเสียง มีหน้าที่จัดทำหรือจัดหาเสียงประกอบการแสดง ไม่ใช่เพียงฝ่ายเสียงเท่านั้นที่จะได้เชาว์ปัญญาด้านนี้ แต่นักแสดงก็ได้รับเช่นเดียวกันเพราะจะต้องแสดงอารมณ์ตามดนตรีประกอบฉากด้วย หรือมีการขับร้องประกอบดนตรี ดังนั้น นักแสดงก็ต้องเกิดเชาว์ปัญญาด้านนี้ถึงจะถ่ายทอดการขับร้องและอารมณ์ออกมาได้อย่างมีสุนทริยะ ดังเช่นนักเรียนกล่าวว่า “พอมีดนตรีประกอบทำให้ส่งอารมณ์หนูมาก ๆ ค่ะ หนูจึงเล่นได้ดีขึ้น” และ “ทีแรกไม่มีดนตรีหนูก็ไม่วู้จะร้องไปอย่างไร พอมีดนตรีทำให้นูเข้าใจจังหวะเพลงและจังหวะการแสดงมากขึ้น”

5) เชาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (bodily kinesthetic intelligence)

การแสดงละครเวทีการเคลื่อนไหวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดง เพราะจะต้องถ่ายทอดอารมณ์และการสื่อสารผ่านท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย การแสดงสีหน้า ดังนั้น นักแสดงจะต้องเกิดเชาว์

ปัญญาด้านนี้เช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดการอบรมให้แก่ผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหวบนเวทีการแสดง เช่น การรู้ตำแหน่งการยืน การนั่ง ส่งผลให้เรียนเข้าใจถึงทักษะนี้เป็นอย่างมาก ดังเช่น นักเรียนกล่าวว่า “จากแต่ก่อนไม่รู้เลยว่าเป็นคนเดินก้มหน้า ที่พอได้อบรมแล้วพยายามเดินไม่ก้มหน้าไม่หลังค่อม จนตอนนี้หนูรู้สึกว่าคุณภาพดีขึ้น” อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่เพียงนักแสดงเท่านั้นที่ได้เข้าร่วมปัญญานี้แต่ฝ่ายอื่น ๆ ก็ได้เช่นกัน เพราะก่อนการซ้อมจะมีการเล่นเกมร่วมกันเพื่อให้ให้นักเรียนได้ออกกำลังกายก่อนการซ้อมทุกครั้งถือเป็นการอบอุ่นร่างกาย

6) เชาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal intelligence)

ขณะดำเนินงานถึงแม้จะเป็นการแบ่งฝ่ายกันแต่ยังมีการพูดคุยกัน อยู่เสมอ โดยการล้อมวงกันสะท้อนผล หรือในช่วงเวลาอื่น ๆ ก็มีการพูดคุยกันอย่างเนืองนิตย์ นอกจากนี้ ยังมีการให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหา กันและกันอยู่เสมอ ดังเช่น “ฝ่ายฉลากคงอาจจะทำไม่เสร็จ หากไม่ได้รับการร่วมแรงร่วมใจจากฝ่ายนักแสดงเข้ามาช่วยตัดไม้ ทาสี จนเสร็จทัน” หรือ แม้แต่เมื่อเกิดปัญหาขณะดำเนินงานก็ต้องพูดคุยกันด้วยวุฒิภาวะมากกว่าอารมณ์ เป็นต้น

7) เชาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (intrapersonal intelligence)

ในการล้อมวงสะท้อนผลและการสัมภาษณ์ หนึ่งในประเด็นที่ กำหนดคือการประเมินตนเองว่าพึงพอใจต่อผลงานหรือไม่ อย่างไร โดยขณะ ดำเนินงานจะต้องประเมินผลงานของตน ดังเช่น

“วันนี้หนูรู้เลยว่าแสดงไม่ค่อยดี น่าจะเกิดจากความกังวลส่วนตัว กับกลัวลืมตำแหน่งที่ยืน เดี่ยวพรุ่งนี้หนูจะกลับไปทำการบ้านจำบทตำแหน่ง ให้ดีกว่านี้ค่ะ”

“วันนี้ผมพอใจกับผลงานตัวเองเป็นอย่างมากครับ แต่เสียงอาจยังมี ตรงที่ต้องเพิ่มอยู่ เดี่ยวจะไปเพิ่มให้ นะครับ ขอภัยทุก ๆ ฝ่ายด้วยครับ”

8) เชาวปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ (naturalist intelligence)

การจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ไม่ได้ปรากฏอย่างโดยตรงต่อผู้เรียนในด้านนี้ แต่ยังมีปรากฏการณ์ที่สามารถเห็นได้บางอย่างโดยอ้อม อาทิ การที่ผู้เรียนจัดทำฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก มีการคำนึงถึงหลักความพอเพียงและผ่านการจัดสรรมาเป็นอย่างดี ไม่เช่นนั้นอาจเกิดการสิ้นเปลืองของวัสดุอุปกรณ์ได้ เพราะวัสดุส่วนใหญ่มาจากชุมชน ผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและการใช้งานอย่างเหมาะสม เช่น การนำไม้จากชุมชน หรือการนำวัสดุเหลือใช้มาทำเป็นฉาก เช่น นำลังกระดาษมารีไซเคิลเป็นฉากหลังคาบ้าน เพื่อช่วยลดปริมาณขยะและลดการใช้วัสดุสิ้นเปลือง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเข้าใจถึงธรรมชาติในภาวะปัจจุบัน

จากการสังเคราะห์ความเป็นพหุปัญญาของผู้เรียนสามารถที่จะสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

Table 2: Multiple intelligences effects on learners according to Gardner's concept (Khammanee, 2021)

การพัฒนาพหุปัญญา	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
1. เชี่ยวชาญด้านภาษา	- นักเรียนเข้าใจวรรณศิลป์และวรรณกรรมท้องถิ่น - นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ด้านภาษามาแต่งเป็นบทละครได้ - นักเรียนสามารถสื่อสารและสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
2. การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ	- นักเรียนสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยเหตุผล - นักเรียนสามารถตัดสินใจได้ด้วยเหตุผล
3. สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์	- นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำฉากเป็นต้น
4. เชี่ยวชาญด้านดนตรี	- นักเรียนสามารถจัดหา จัดทำเสียงประกอบการแสดงได้อย่างเหมาะสม - นักเรียนเข้าถึงสุนทรียะของดนตรี เช่น การส่งอารมณ์ให้เข้าถึงดนตรี
5. เชี่ยวชาญด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ	- นักเรียนสามารถที่จะเคลื่อนไหวและท่าทางให้สอดคล้องกับบทการแสดงได้ - นักเรียนมีบุคลิกภาพที่ดีขึ้น
6. เชี่ยวชาญด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น	- นักเรียนสามารถที่จะร่วมปรึกษากันได้ - นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน

การพัฒนาพหุปัญญา	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
7. เชี่ยวชาญด้านการเข้าใจตนเอง	- นักเรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเองและแก้ไขได้ - นักเรียนรู้จักจุดเด่นของตนและนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม
8. เชี่ยวชาญด้านความเข้าใจธรรมชาติ	- นักเรียนสามารถที่จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม - นักเรียนนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ตระหนักถึงความสิ้นเปลืองและภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานผ่านการแสดงละครเวทีในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม (Soft Power) ซึ่ง Boonpanyarote (2020) กล่าวว่า วัฒนธรรมของมนุษยชาติและวรรณกรรมมีการถ่ายทอดและแสดงจนเกิดเป็นศิลปะซึ่งมักจะสะท้อนให้เห็นถึงสังคมหรือวัฒนธรรมในยุคต่าง ๆ ปัจจุบันยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม (Soft Power) ถูกนำมาส่งเสริมในเศรษฐกิจแบบยุคใหม่หรือเรียกว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ได้อาศัยชุมชนมาเป็นฐานให้นักเรียนได้ศึกษาได้แก่เรื่อง หมอลำวาดอินตา ในกลอนลำ “มณีตกลองน้ำ” อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและวรรณศิลป์อันทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นในชุมชนและชาวจังหวัดขอนแก่น ผู้เรียนได้นำกลอนลำนั้นมาสร้างสรรค์เป็นบทละครได้อย่าง

น่าสนใจ จากนั้นมีการเผยแพร่เป็นละครเวที ถือได้ว่าเป็นการสร้าง Soft Power ที่สะท้อนให้เป็นวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ

เมื่อกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ผ่านการแสดงละครเวที ผู้เรียนเกิดทักษะหลากหลายด้าน สอดคล้องกับ Sugansil (2020, pp. 551-552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยละครเพื่อการศึกษา พบว่า ละครเปรียบเสมือนเข็มทิศ อันเป็นสื่อกลาง และเป็นกลยุทธ์สำคัญในการนำไปใช้บูรณาการการสอน ดังนั้น ผู้นำไปใช้ต้องคำนึงถึงกฎพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยละคร เนื่องจากละครถูกใช้เพื่อค้นหาการกระทำ ทศนคติ คุณค่า และความสัมพันธ์ของมนุษย์ผ่านเรื่องแต่งที่แบ่งปันกันและนั่นคือข้อตกลงของการสร้างสรรค์ รวมไปถึงการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมและปลอดภัย ครูหรือผู้อำนวยการกิจกรรมต้องมีความรู้ความสามารถทางการละคร การพัฒนามนุษย์ด้วยการใช้กระบวนการของละครจึงจะสามารถส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังมุ่งศึกษาพัฒนาหุปัญญาของผู้เรียนประกอบไปด้วย 8 ด้าน ตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ ดังนี้ 1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา นักเรียนเข้าใจวรรณศิลป์และวรรณกรรมท้องถิ่น สามารถนำองค์ความรู้ด้านภาษามาแต่งเป็นบทละครได้ และสามารถสื่อสารและสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 2) เชาว์ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ นักเรียนสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยเหตุผล ตลอดจนสามารถตัดสินใจได้ด้วยเหตุผล 3) เชาว์ปัญญาด้านด้านมิติสัมพันธ์ นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำฉาก 4) เชาว์ปัญญาด้านดนตรี นักเรียนสามารถจัดหา จัดทำเสียงประกอบการแสดงได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังเข้าถึงสุนทรียะของดนตรี เช่น การส่งอารมณ์ให้เข้าถึงดนตรี 5) เชาว์ปัญญาด้าน

การเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ นักเรียนสามารถที่จะเคลื่อนไหวและ
ท่าทางให้สอดคล้องกับบทบาทการแสดงได้ รวมถึงมีบุคลิกภาพที่ดีขึ้น
6) เชี่ยวชาญด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น นักเรียนสามารถที่จะร่วมปรึกษากัน
ได้ และมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน 7) เชี่ยวชาญด้านการเข้าใจตนเอง
นักเรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเองและแก้ไขได้ และรู้จุดเด่นของตนและ
นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม และ 8) เชี่ยวชาญด้านความเข้าใจธรรมชาติ
นักเรียนสามารถที่จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม และนำวัสดุที่ใช้แล้ว
กลับมาใช้ใหม่ ตระหนักถึงความสิ้นเปลืองและภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน
ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Jetsadawiroj (2021, pp. 370-384) ได้ศึกษาวิจัย
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานกับกิจกรรมพหุปัญญา พบว่า
การนำกิจกรรมตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน มาผสมผสานสอดแทรก
เข้าไปในแต่ละขั้นของการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ยิ่งทำให้ผู้เรียนคิด
กิจกรรมที่มีความหลากหลาย ช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ และคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการวัดและประเมินผล
ตามเป้าหมายการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ หลาย
ด้านที่ติดตัวไปจะเป็นกุญแจสำคัญในการดำเนินชีวิตและอาจเป็นบุคคลแห่ง
การเรียนรู้ตลอดชีวิตในที่สุด

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานผ่าน
ละครเยาวชนสร้างสรรค์ในครั้งนี้ถือเป็นการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม
ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจนเกิด Soft Power และผู้เรียนเกิดทักษะทางปัญญาที่
หลากหลายทั้งทักษะด้านภาษา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน ทักษะ
การแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และบ่งบอกว่า
กระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านการแสดงละครสร้างเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือ
ปฏิบัติและเกิดทักษะอย่างแท้จริง

References

- Akkapram, P. (2020). Sud Sanan-Sawatthee: Designing community-based theatre activities and making performance for telling collective memory of Isan people. *Journal of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University*, 12(1), 271-313.
- Boonpanyarote, S. (2020). Literature and tourism: From cultural capital to creative tourism and creative economy. *Journal of Humanities Graduate Studies Ramkhamhaeng University*, 9(1), 82-97.
- Chaijaroen, S. (2014). *Instructional design: Principles and theories to practices*. Khon Kaen: Faculty of Education Khonkaen University.
- Damrhung, P. (2004). *A show for youths*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Damrhung, P. (2014). *Applied drama: The use of drama for development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
- Intun, S. (2019). *Using school and community project based to emphasis creative problem solving of elementary education students, Chiang Mai Rajabhat University*. (Research Report). Faculty of Education. Chiang Mai Rajabhat University.
- Jetsadawiroj, S. (2021). Creative-Based learning management and multiple intelligence activities. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 370-384.
- Khammanee, T. (2002). *Teaching and learning formats: Variety of choices*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khammanee, T. (2021). *Science of teaching: Knowledge for managing effective learning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Naipinit, A., Kroeksakul, P., & Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2014). Adjustment under globalization. *SKRU Academic Journal*, 7(1), 1-12.
- Nuangchalerm, P. (2004). Multiple intelligences: the concept of intelligence for learning. *Journal of Teaching and Learning Innovation*, 1(1), 8-13.
- Owens, T. R., & Wang, C. (1996). *Community-based learning: A foundation for meaningful educational reform service learning, general*.
<https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1043&context=slceslgen>
- Pimpakun, S. (2011). *Heedhoy morlum: Cultural heritage, A writing project on Heedhoymorlum inheritance festival for celebrating on his Majesty's 84th birthday*. Khon Kaen: Khon Kaen Printing.
- Puanghut, C. (2016). Global studies, globalization and global citizenship. *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia (JSHRA)*, 22(1), 1-60.
- Sariwat, L. (2007). *Psychology in the Classroom*. Khon Kaen: Klungnana Witthaya.
- Suebsurmrarn, D. (2019). The development of learners using multiple intelligence activity-learning packages of science program students. *Editorial Journal Nakhon Ratchasima College*, 13(3), 113-124.
- Sugansil, P. (2020). Encouraging the 21st century learning behavior by drama education. *Journal of Community Development and Quality of Life*, 8(3), 544-552.
- Tunyaboontrakun, P. (2022). *Development of art activities using community-based learning in media and material of art course to enhance art creation of art education students*. Nakhon Pathom: Faculty of Education Silpakorn University.

- Upapong, W., & Surakitbowon, S. (2016). A development of administrative model for multiple intelligence promotion of private school students in Northeast Thailand. *Silpakorn Educational Research Journal*, 8(2), 241-255.
- Watjanapan, V. (1999). *Human resources development of human resources via drama and Thai classical dance*. Phuket: Rajabhat University.

Author

Krittachai Chumsaeng

Professional Level Teachers, Nakorn Khon Kaen School,
The Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen

E-mail: krittachai121@gmail.com

The Identity Creation of *Nang Talung* Carving of Local Craftsmen in Songkhla Province

Kanokwan Khwanyuen and Philairat Sriwichian-aumphai
Faculty of Science and Technology, Rajamangala University
of Technology Srivijaya and Multidisciplinary College,
Christian University of Thailand

Received: April 12, 2023

Revised: September 15, 2023

Accepted: October 5, 2023

Abstract

This research aimed to study the identity creation of *Nang Talung* carving by local craftsmen in Songkhla province. The study focused on the carving process and local beliefs to analyze the identity of *Nang Talung* carving and examine its development, as well as how this wisdom is passed down through generations. In doing so, the researchers applied the theory of social science research together with concepts of identity and southern Thai folk wisdom to analyze field data using qualitative research methodology. This will reflect the identity of local craftsmen in Songkhla province through their works. The research found that Songkhla's *Nang Talung* is crafted for being displayed in photo frames and used in performances. The craftsmen will create the characters based on archetypal images they received from their teachers, combining their wisdom to modify some details through the methods of *Nang Talung* carving and engraving. Additionally, the creation is connected to traditional beliefs and practices, such as the belief in *Nang Talung* ancestral spirits, carving techniques, *Nang Talung* storage, and *Nang Talung* performances as a votive offering. With this unique tradition, Songkhla's *Nang Talung* showcases outstanding characteristics, being 60-70 centimeters tall with a round or oval-shaped face, a chubby-to-fat body, and proportions resembling those of a human. Nowadays, *Nang Talung* creation has adapted itself for survival, while still maintaining the

carving tradition. The traditional knowledge is also passed down to the new generations with the purpose of preserving this southern Thai craft to endure through the transition of eras.

Keywords

Nang Talung craftsmen, *Nang Talung* carving, identity, local craft, Songkhla province

การสร้างสรรค์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุง ของช่างในจังหวัดสงขลา

กนกวรรณ ขวัญเย็น และ พิไลรัตน์ ศรีวิเชียรอำไพ
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
และคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษากระบวนการและความเชื่อเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุง ศึกษาวิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุง และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ มาวิเคราะห์ข้อมูลสนามตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อชี้ให้เห็นการสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนตัวตนของช่างในจังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาพบว่า รูปหนังตะลุงของจังหวัดสงขลา มีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อใส่กรอบติดผนังและใช้ในการแสดง ช่างจะสร้างรูปหนังขึ้นจากรูปต้นแบบที่ได้รับจากครู ผนวกกับการใช้ภูมิปัญญาเพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่างด้วยวิธีการตอกหนังและการขุดหนัง เชื่อมโยงเข้ากับ ความเชื่อในธรรมเนียมปฏิบัติ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องครุหมอ การแกะรูปหนัง การเก็บรูปหนัง และการเก็บหนังด้วยการแสดงหนังตะลุง ทำให้รูปหนังของจังหวัดสงขลา มีขนาด 60-70 เซนติเมตร ใบหน้ากลมสั้นหรือรูปไข่ รูปร่างท้วมถึงอ้วน มีสัดส่วนใกล้เคียงกับคนจริง การสร้างรูปหนังตะลุงใน

ปัจจุบันได้ปรับตัวเพื่อความอยู่รอด แต่ยังคงชนบนนิยมในการแกะรูปหนังและ
มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ เพื่อสืบสานงานหัตถศิลป์ภาคใต้ให้
คงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย

คำสำคัญ

ช่างแกะรูปหนังตะลุง, การแกะรูปหนังตะลุง, อัตลักษณ์, หัตถศิลป์
พื้นบ้าน, จังหวัดสงขลา

บทนำ

หนังตะลุงเป็นมหรสพพื้นบ้านที่อยู่คู่สังคมไทยภาคใต้มายาวนาน มีหลักฐานปรากฏในวรรณกรรมไทยภาคใต้หลายเรื่อง เช่น นกจากพระมหาชุนก ซึ่งเป็นวรรณกรรมเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (Thammachat, 1993, p. 12) การแสดงหนังตะลุงแต่เดิมนิยมเล่นกันในงานแก้บน งานสมโภช หรืองานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ของชุมชนหรือหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อการแสดงชนิดนี้ได้รับความนิยมมากขึ้น จึงมีคนที่จ้างไปเล่นในงานประเพณี งานวัด และงานศพ ลักษณะของหนังตะลุงที่เล่นกันในภาคใต้เป็นการเล่าเรื่องราวด้วยบทร้อยกรองที่ขับร้องด้วยสำเนียงท้องถิ่น มีบทสนทนาแทรกเป็นระยะ มีดนตรีพื้นบ้านบรรเลงประกอบ และใช้ “รูปหนัง” แสดงเงาบนจอผ้าสีขาวเพื่อดึงดูดสายตาผู้ชม

รูปหนังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงหนังตะลุง เพราะเป็นอุปกรณ์หลักที่นายหนังใช้เชิดพร้อมกับการว่าบท จึงเกิดขนบนิยมเกี่ยวกับรูปหนังที่คนในวัฒนธรรมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการวางรูปหนังเพื่อเตรียมแสดงและการเก็บรูปหนังในแผง เช่น หากเป็นรูปตัวตลกสามารถวางไว้ในที่ต่ำได้ แต่หากเป็นรูปเทวดาหรือรูปฤๅษีต้องแขวนไว้เหนือศีรษะ และเมื่อแสดงเสร็จต้องเก็บรูปหนังเรียงตามศักดิ์ รูปเบ็ดเตล็ด และรูปตัวตลกที่ไม่สำคัญอยู่ข้างล่าง รูปเทวดาและรูปฤๅษีอยู่ข้างบน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการนำรูปหนังมาใช้ในพิธีครอบมือหนังตะลุง เป็นพิธีกรรมสำคัญที่ครูจะจับมือศิษย์เพื่อสอนให้ถือไม้ตบจับไม้ชี้รูปฤๅษีเป็นตัวแรก ส่วนศิษย์ต้องสุมหีบรูปหนังเพื่อให้ครูทำนายอนาคตของการเป็นนายหนัง (Tuanyok, 2014, pp. 16-17) นับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ

รูปหนังที่มีต่อคนในวัฒนธรรมหนังตะลุง¹ ได้อย่างชัดเจน เพราะนอกจากจะนำรูปหนังมาใช้ในการแสดงแล้ว ยังนำรูปหนังมาใช้ในพิธีกรรมด้วย

ช่างแกะรูปหนังตะลุงเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้เกิดรูปหนังในการแสดง หนังตะลุงคณะหนึ่งจะใช้รูปหนังประมาณ 150-200 ตัว ซึ่งมีจำนวนมากและมีความหลากหลายของตัวละคร ช่างแกะรูปหนังจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาและลักษณะสำคัญของรูปหนังแต่ละตัวเป็นอย่างดี ตลอดจนมีทักษะในการเลือกผืนหนัง การฟอกผืนหนัง การวาดรูปตัวละคร การตอกหนัง การขุดหนัง และการลงสี จึงจะสามารถแกะรูปหนังออกมาได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ทั้งนี้ ช่างแต่ละคนมีอัตลักษณ์การแกะรูปหนังที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวิธีการและเครื่องมือที่นำมาสร้างสรรค์ ลวดลายของรูปหนัง รวมถึงประสบการณ์และวิชาความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมา แต่ส่วนใหญ่มีธรรมเนียมปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน คือ ก่อนจรดปลายมีดลงบนผืนหนังต้องตั้งจิตระลึกถึงครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและคณะหนังตะลุง รวมถึงต้องมีวิชาอาคมในการกล่าวคาถาเบิกเนตร เพราะเชื่อว่าเป็นการชุบรูปหนังให้เสมือนมีชีวิต (Pakorn, Kanokwan. 8 April 2022)

¹วัฒนธรรมหนังตะลุง รูปแบบของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ได้แก่ กระบวนการแกะรูปหนัง ภูมิปัญญาการแกะรูปหนัง การแสดงหนังตะลุง และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา คือ ช่างแกะรูปหนังตะลุง นายหนังตะลุง ลูกคู่หนังตะลุง (นักดนตรี) และผู้ชมการแสดงหนังตะลุง

การสร้างรูปหนังจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้การแสดงหนังตะลุงมีความสมบูรณ์ เนื่องจากความงามของรูปหนังตะลุงเป็นอีกหนึ่งบริบทสำคัญที่ทำให้ผู้ชมการแสดงชื่นชอบหนังตะลุงคุณะนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดสงขลามีนายหนังตะลุงที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุงหลายท่าน ได้แก่ หนังกั้น ทองหล่อ (พ.ศ.2529) หนังกิ้น อรมุต (พ.ศ.2532) หนังกิม จิตต์ภักดี (พ.ศ.2540) หนังกรินทรชาทอง (พ.ศ.2550) ดังนั้น ฝีมือการแกะรูปหนังตะลุงของช่างจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นายหนังประสบความสำเร็จและเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ทว่าการแกะรูปหนังตะลุงเริ่มจางหายไปพร้อมกับความนิยมหนังยุคใหม่เข้ามาแทนที่เยาวชนและคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าน้อยลง อีกทั้งการแกะรูปหนังตะลุงเป็นงานฝีมือที่ต้องอาศัยความอดทนของช่าง เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จนสามารถสร้างผลงานให้เป็นที่น่าพอใจของนายหนังได้ ปัจจุบันจึงหาช่างแกะรูปหนังที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับในวงการได้ยาก เนื่องจากช่างหลายคนมีอายุมาก บางคนสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถแกะรูปหนังได้ดังเดิม ส่วนช่างแกะรูปหนังรุ่นใหม่บางคนขาดความประณีตในการสร้างงาน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเลือนหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังเกิดขึ้นในวัฒนธรรมหนังตะลุง

การแกะรูปหนังตะลุงเป็นการนำเสนออัตลักษณ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาของช่างเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันกลับพบข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าว ประกอบกับงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาเพื่ออนุรักษ์หนังตะลุงในมิติอื่น เช่น นายหนังตะลุง รูปแบบการแสดงหนังตะลุง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง จึงขาดการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของรูปหนังและช่างที่เป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญของวัฒนธรรมหนังตะลุง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการ

สร้างสรรค์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องของกระบวนการ ความเชื่อ วิวัฒนาการ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง เพื่อชี้ให้คนรุ่นหลังเห็น ความสำคัญของงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้ง เป็นแนวทางอนุรักษ์ ส่งเสริม และคงอัตลักษณ์ของการแกะรูปหนังตะลุงให้ คงอยู่กับศิลปะการแสดงหนังตะลุงสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์รูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นกระบวนการแกะรูปหนังตะลุงและความเชื่อเกี่ยวกับการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา

บททวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยใน 2 ประเด็น ประกอบด้วย 1. ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของการแสดงหนังตะลุง การสร้างอัตลักษณ์คนได้ผ่านหนังตะลุง และภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง เพื่อเป็น

กรอบในการวิเคราะห์ โดยย้อนหลัง 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2566
มีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับ “คน” เป็นอันดับแรก โดยเชื่อว่า “ความเป็นคน” มีวัฒนธรรมเป็นตัวหล่อหลอมปรุงแต่ง เพราะบุคลิกภาพของคนประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจเจกลักษณะ คือ ลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เกิดขึ้นจากอุปนิสัย การศึกษา สติปัญญา ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม 2) สาลักษณะ เป็นลักษณะร่วมที่เหมือนกับบุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน เป็นบุคลิกภาพที่ตกทอดมาจากการบ่มเพาะของสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เกิดเป็นจารีตนิยมหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ความศรัทธาต่อชนบประเพณี พิธีกรรม ศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับผีสาร รวมถึงภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ ยังเชื่อว่าการศึกษาค้นคว้าต่างมักทำเพื่อค้นหาอัตลักษณ์และเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความหลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาการจัดการความเชื่อ ความศรัทธา การใช้ชีวิต ตลอดจนเชื่อว่าการศึกษาเชิงอนุรักษ์เป็นมิติสำคัญของการพัฒนา เพราะการอนุรักษ์ทางสังคมศาสตร์คือการอนุรักษ์เพื่อคน ดังนั้น การอนุรักษ์นี้จะมีวิธีการส่งเสริมและพัฒนาอยู่ในตัว ไม่มีแนวโน้มที่จะไปต้านทานการเปลี่ยนแปลง การศึกษาเชิงอนุรักษ์อย่างการกล่าวถึงอดีตหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงไม่ใช่การฉายภาพนิ่งหรือถอยหลังเข้าคลอง แต่เป็นการหยั่งเห็นความเคลื่อนไหวที่ซ่อนตัวอยู่ใต้ภาวะที่หยุดนิ่งนั้น (Pongpaiboon, 1999, pp. 32-44)

1.2 แนวคิดอัตลักษณ์

Leepreecha (2004, pp. 31-72) กล่าวถึง ความหมายของ อัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์คือการสร้างความเป็นตัวเราให้ผู้อื่นรับรู้ผ่าน พฤติกรรม บุคคลมีการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ไปตามความสัมพันธ์ทาง สังคม ทั้งในกลุ่มของตนเองและกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม นอกจากนี้ Fuengfusakul (2003, p. 16) กล่าวว่า อัตลักษณ์หมายถึงคุณลักษณะ เฉพาะตัวที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน ประเทศนั้น ๆ อาจ รวมถึงเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา มีลักษณะที่ไม่ เหมือนกับคนหรือสังคมอื่น ๆ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ อัตลักษณ์บุคคล เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ ว่ามีความเฉพาะและโดดเด่นอย่างไร และอัตลักษณ์ทางสังคม เป็นลักษณะเฉพาะทางสังคมที่บ่งบอกว่าชุมชนหรือ สังคมนั้น ๆ มีความโดดเด่นในด้านต่าง ๆ อย่างไร

Ramitanon (2002, p. 34) กล่าวว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้น ลอย ๆ ตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคมและไม่ใช่ว่าสิ่งที่ยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่ มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” ดังนั้น อัตลักษณ์ ทั้งหลายมีกระบวนการถูกผลิตให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค ถูกควบคุม จัดการอยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และยังมีการสร้างความหมายผ่านทางระบบ ต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวตนที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ

1.3 แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้

ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้เกิดจากการพัฒนา การปรับตัว และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคม ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นคาบสมุทร มีทะเลขนานทั้งสองด้าน ทำให้ผู้คนต่างถิ่น

เดินทางเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ภาคใต้จึงกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ทั้งไทย จีน มาเลเซีย และมุสลิม รวมทั้งมีความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ได้หลอมรวมให้เกิดเป็น ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ (Institute For Southern Thai Studies, 2002, p. 4)

ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้มีบริบทที่เป็นบ่อบ่มเพาะ 4 ประการ ได้แก่ 1) สภาวะธรรมชาติ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็น ที่มียู และที่เปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ 2) ภาวะสร้างสรรค์ หมายถึง สิ่งที่บรรพชนและกลุ่มชนชาวใต้กระทำให้ขึ้นเพื่อควบคุมธรรมชาติและผู้คน 3) คติความเชื่อเกี่ยวกับโลกและจักรวาล หมายถึง ระบบความเชื่อและตัวความเชื่อที่เป็นแบบอย่างสืบทอดกันมาเกี่ยวกับการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และพลังอำนาจในโลกและจักรวาล 4) คติความเชื่อและความศรัทธาอันเนื่องจากศาสนา หมายถึง ศาสนาต่าง ๆ ที่ชาวใต้เคารพนับถือ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาอิสลาม ดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละอย่างต่างมีบ่อบ่มเพาะ มีการปรับปรุงและขัดเกลา มีบทบาทหน้าที่ที่ผูกพันและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแนบแน่น ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้จึงเป็นพลังที่ช่วยนำวิถีชีวิตของชาวใต้ให้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปอย่างสมดุล ระหว่างศักยภาพของกลุ่มชนกับทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นข้อจำกัด แต่ทั้งนี้ แม้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้จะช่วยให้การดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีความเหมาะสม แต่ภูมิปัญญาชาวบ้านก็เป็นเพียงศาสตร์ชาวบ้านที่มีข้อจำกัด เฉพาะถิ่น เฉพาะช่วงเวลา มักถูกปล่อยทิ้งให้ไร้ประโยชน์มายาวนาน การนำกลับมาใช้ต้องปรับปรุงและเติมแต่งด้วยความคิดใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทใหม่ของสังคมชาวใต้ในปัจจุบัน (Pongpaiboon, 1999, pp. 5756-5761)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ มี 3 ลักษณะ คือ

- 1) ไม่ถ่ายทอดให้ผู้อื่นหรือกลุ่มนั้น เพราะเป็นคนต่างพวก ต่างกลุ่ม ต่างวิธีคิด หรือเพราะเห็นว่าไม่มีทางเข้าถึง ทำให้เป็นอันตรายแก่ภูมิปัญญานั้น
- 2) ถ่ายทอดให้บุคคลหรือคณะบุคคลอย่างเจาะจง เช่น ลูกหลาน ศิษย์รัก เพื่อนรัก เป็นการถ่ายทอดแบบไม่ปิดบังอำพราง แต่อาจมีช่องว่างเนื่องจากผู้รับอาจขาดความรัก ความเพียร หรือสติปัญญาความสามารถ
- 3) ถ่ายทอดสู่ฝูงชนหรือมหาชน เป็นการถ่ายทอดที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาสังคมส่วนรวม ทั้งนี้ เมื่อมีการถ่ายทอดสู่คนหมู่มากจนได้ผ่านการพิสูจน์ซ้ำ สืบต่อกันหลายชั่วอายุคน จึงเกิดเป็นรูปแบบชัดเจนที่รับรู้ร่วมกัน สื่อความหมายได้ตรงกัน และกลายเป็นองค์ความรู้หรือศาสตร์ชาวบ้านที่คนทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ (Pongpaiboon, 2001, pp. 74-75)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นกรอบการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ “คน” ในเรื่องการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา รวมทั้งใช้แนวคิดอัตลักษณ์และแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้เข้ามาอธิบายกระบวนการแกะรูปหนังที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการแกะรูปหนัง ตลอดจนใช้ประกอบการศึกษาวิวัฒนาการในการแกะรูปหนัง และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา โดยจะชี้ให้เห็นในส่วนของการอภิปรายผลการวิจัยในลำดับต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของการแสดงหนังตะลุง การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง และภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง

ผู้วิจัยศึกษาประเด็นความเป็นมา ภูมิปัญญาการสร้างผลิตภัณฑ์ และการแสดงหนังตะลุง โดย Supsin, et al. (2023) ได้ศึกษาด้านาน เรื่องเล่า ภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ และการแสดงหนังตะลุงยุคดั้งเดิมและยุคร่วมสมัยสู่การสร้างแผนที่หนังตะลุงของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าด้านานเรื่องเล่าหนังตะลุงของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ชวา และหนังใหญ่² รวมถึงสันนิษฐานว่าหนังตะลุงเกิดขึ้นที่จังหวัดพัทลุง แม้ว่าภูมิปัญญาการสร้างรูปหนังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในบางขั้นตอน แต่ยังคงความละเอียดในการสร้างงานทุกกระบวนการ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อที่พึงปฏิบัติและห้ามปฏิบัติ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คนในวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่าผลิตภัณฑ์หนังตะลุงยุคดั้งเดิมที่เกิดขึ้นจากการสืบทอดภูมิปัญญา การคิดค้น การใช้วัสดุ วิธีการ และกระบวนการในการผลิต มีรูปแบบเดียวคือรูปหนังเชิด ส่วนผลิตภัณฑ์หนังตะลุงยุคร่วมสมัยมีกระบวนการผลิตที่ทันสมัย โดยเพิ่มกระบวนการแปรรูปหนังเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปหนังเชิด ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้าน การแสดงหนังตะลุงยุคดั้งเดิมจะเล่นหนังตะลุงผสมผสานกับบทเจรจาอย่างเดียว ใช้ภาษาถิ่นใต้ ไม่มีการแสดงเสริม ส่วนการแสดงหนังตะลุงยุคร่วมสมัยจะเล่นหนังตะลุงผสมผสานกับบทเจรจาตาม

²หนังใหญ่ การเล่นเงาโดยใช้รูปหนังขนาดใหญ่ สามารถเชิดได้ทั้งหลังจอและหน้าจอ นิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์

สถานการณ์ปัจจุบัน ใช้ภาษาถิ่นใต้ผสมผสานกับภาษาถิ่นกลาง มีการแสดงเสริม เช่น การร้องเพลง การทอล์คโชว์ และการแสดงคอนเสิร์ต

ประเด็นต่อมาคือศึกษาการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง Wessayasirin, et al. (2019) ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง อัตลักษณ์คนใต้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้ชมการแสดงต่างยอมรับในอัตลักษณ์คนใต้ประเภทตัวบุคคล คือ ตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวแทนของคนใต้ทั่วไป ทั้งการแต่งกาย บุคลิก นิสัย ภาษาอังกฤษ การกิน และอาชีพ ตรงกับอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกประกอบสร้างในหนังตะลุง และอัตลักษณ์คนใต้ที่มีผู้กำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการอธิบายการรับรู้อัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงจากมุมมองการสะท้อนความคิดและการรับรู้ของผู้ชมการแสดงหนังตะลุง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง โดย Khainoo (2019) วิเคราะห์รูปแบบงานศิลปกรรมตัวหนังตะลุงจากคณะหนังพร้อม บุญฤทธิ์ จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่ารูปหนังตะลุงของคณะหนังพร้อม บุญฤทธิ์ กับหนังใหญ่ มีความแตกต่างกันในเรื่องความประณีตของลวดลาย การใช้สี และการติดไม้คาบตัวหนัง เปรียบเทียบกับว้ายกุลิต³ กลับมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องเทคนิคการทำตัวหนัง ทั้งนี้ รูปหนังที่ปรากฏในว้ายกุลิตนั้นแตกต่างจากรูปหนังตะลุงที่พบในแถบภาคใต้ตอนบนที่มีความประณีตและมีเทคนิคการฉลุลายที่สวยงาม อีกทั้งรูปหนังตะลุงของภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนล่างยังมีความแตกต่างกัน ภาคใต้ตอนล่างมีความใกล้ชิดกับรัฐกลันตันและรัฐตรังกานูของประเทศมาเลเซีย ทำให้รูปหนัง

³ว้ายกุลิต การเล่นเกมของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย

ตะลุงมีลักษณะเฉพาะของตนเอง เมื่อนำลวดลายผ้าบาติกที่พบในตัวนาง⁴ ที่เป็นสามัญชนของคณะหนึ่งพร้อม บุญฤทธิ์ มาเปรียบเทียบกับลวดลายผ้าบาติกที่ปรากฏในรัฐกลันตันและรัฐตรังกานูประเทศมาเลเซีย พบว่าลวดลายบนผ้านุ่งตัวนางของคณะหนึ่งพร้อมมีความเป็นท้องถิ่นและมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ขณะที่ Tiewswang, et al. (2017) ได้ศึกษาภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนแกะรูปหนังตะลุง ชุมชนบ้านสวนจันทร์ อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการแกะรูปหนังตะลุงใช้วัตถุดิบที่ได้มาจากหนังวัวเป็นหลัก กระบวนการแกะรูปหนังตะลุงจะอาศัยช่างผู้มีความชำนาญและความเข้าใจในตัวละครของหนังตะลุง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของการแสดงหนังตะลุง การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง และภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของจังหวัดพัทลุงและจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ผู้วิจัยจะนำมาต่อยอดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยการเผยแพร่ให้เห็นภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ ยังพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของรูปหนังที่ตัวผลิตภัณฑ์มากกว่าตัวช่าง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำความเข้าใจอัตลักษณ์ที่เกิดจากวิถีคิดและกระบวนการแกะรูปหนัง ตลอดจนเรื่องราวของช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ยังไม่ถูกกล่าวถึงในข้อค้นพบของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะอธิบายในผลการศึกษาและการอภิปรายผล เพื่อตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ในลำดับต่อไป

⁴ตัวนาง รูปหนังตะลุงผู้หญิงที่เป็นตัวเอกของเรื่อง

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Research) มีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสาร และลงพื้นที่สนาม เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. การเตรียมการ

ผู้วิจัยได้วางแผนดำเนินการวิจัยก่อนเข้าไปศึกษาในพื้นที่ โดยแผนดำเนินการวิจัยนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเตรียมตัวก่อนการทำงานสนาม ดังนี้

1.1 การเลือกพื้นที่สนาม

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่สนามแบบเฉพาะเจาะจง คือ พื้นที่จังหวัดสงขลา เพราะมีนายหนังตะลุงที่เป็นศิลปินแห่งชาติหลายท่าน การแกะรูปหนังตะลุงของช่างเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้นายหนังเหล่านี้ประสบความสำเร็จและเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแรกที่คาดว่าจะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร โดยเริ่มจากการติดต่อคนรู้จักที่เป็นคนในวัฒนธรรมหนังตะลุง หลังจากนั้นจึงใช้วิธีให้กลุ่มตัวอย่างแรกแนะนำกลุ่มตัวอย่างถัดไป (Snowball Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและครบถ้วนถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา นายหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ลูกคู่หนังตะลุง (นักดนตรี) ในจังหวัดสงขลา และผู้ชมการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา

(2) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เป็นวิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีความเชี่ยวชาญ สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มากที่สุด (Podhisita, 2019, pp. 95-99) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

- ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแกะรูปหนังให้กับนายหนังตะลุงที่เป็นศิลปินแห่งชาติ และมีฝีมือเป็นที่ยอมรับกันในวงการช่างแกะรูปหนัง
- นายหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการเป็นนายหนังตะลุงไม่น้อยกว่า 20 ปี
- ลูกคู่หนังตะลุง (นักดนตรี) ในจังหวัดสงขลา ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่มีอายุ 30 ปี ขึ้นไป และเป็นผู้ที่เคยร่วมงานกับนายหนังตะลุงมืออาชีพ
- ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุง และสามารถแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม

(3) เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการศึกษาสถานที่หรือปรากฏการณ์และตัวบุคคลมากกว่าจำนวนทางสถิติแบบงานวิจัยเชิงปริมาณ (Podhisita, 2019, pp. 95-99) หากกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจะทำการคัดออกโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

- กลุ่มตัวอย่างไม่ประสงค์ที่จะเข้าร่วม
- กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถให้ข้อมูลได้ในเวลาที่กำหนด

(4) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สนามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนั้น ตรงกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าไปสัมภาษณ์ จึงส่งผลกระทบต่อจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมายไว้ ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ ได้แก่ ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา จำนวน 5 คน นายหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา จำนวน 3 คน ลูกคู่หนังตะลุง (นักดนตรี) ในจังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน และผู้ชมการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน

2. การดำเนินการ

ผู้วิจัยลงพื้นที่สนามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงและการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา ในเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2565 โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลสนาม

ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูล 2 วิธี ดังนี้

1) การสังเกต ได้แก่

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่บริเวณรอบนอก โดยไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมของคนในวัฒนธรรมหนึ่งตระกูล เพื่อดูลักษณะของสิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมที่เกิดขึ้น

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปทำความเข้าใจกลุ่มตัวอย่าง โดยการแนะนำตัวและพูดคุยทำความเข้าใจถึงประเด็นที่ต้องการศึกษาจนได้รับความไว้วางใจ ทำให้ได้เห็นพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของคนในวัฒนธรรมหนึ่งตระกูลมากขึ้น

2) การสัมภาษณ์ ได้แก่

การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยเพื่อสร้างความสัมพันธ์และเปิดเผยตัวตนของผู้วิจัย รวมถึงมีการตั้งคำถามกว้าง ๆ และคำถามปลายเปิดในประเด็นทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา

การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ ผู้วิจัยจะซักถามพูดคุยเจาะลึกเพื่อค้นหาคำตอบอย่างละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Vongkiatkajorn, 2016, p. 251) โดยใช้แนวคำถามทั้งแบบเฉพาะเจาะจงและแบบคำถามปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนึ่งตระกูล และการแกะรูปหนึ่งตระกูล มีการเตรียมชุดคำถามไว้ล่วงหน้า ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยได้มีการบอกกล่าวและนัดหมายกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้า พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ในรูปแบบของการจดบันทึก การบันทึกเสียง ภาพถ่าย และวิดีโอในระหว่างการสนทนา และจะถอดเทปทั้งหมดเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์

2.2 เครื่องมือวิจัยและอุปกรณ์

ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ช่วยในการเก็บข้อมูลสนาม ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ สมุดบันทึกข้อมูล เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายวิดีโอ และคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การตรวจสอบข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นเดียวกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนว่าตรงกันหรือไม่ รวมถึงค้นหาข้อมูลจากเอกสารอีกครั้งเพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

2) การถอดข้อมูล (Transcription) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดข้อความจากเสียง เรียบเรียง แล้วจดบันทึก

3) การวิเคราะห์และตีความข้อมูล ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ เพื่อทำความเข้าใจการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาที่สั่งสมมานานจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ในงานหัตถศิลป์

4. จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ยื่นเสนอขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับอนุมัติให้ทำการศึกษาวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รหัสโครงการ WU-EC-EX-3-073-65 ชื่อโครงการ อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา เลขที่เอกสารรับรอง WUEC-22-097-01 ระยะเวลารับรอง 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 28 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 27 มีนาคม 2566 โดยมีเอกสารที่ได้รับการรับรอง

ได้แก่ 1) เอกสารโครงร่างการวิจัย 2) เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย
3) เอกสารยินยอมการเข้าร่วมโครงการวิจัย และ 4) เอกสารเครื่องมือวิจัย

ทั้งนี้ เอกสารดังกล่าวมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและ
วิธีการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยได้รับรู้อย่างละเอียด เพื่อสร้างความ
เข้าใจและนำมาซึ่งความเต็มใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัย พร้อมทั้งให้ความ
เชื่อมั่นด้านความรู้สึกลดท้อต่อตัวผู้เข้าร่วมการวิจัย ทั้งในแง่ของข้อมูล
และการเปิดเผยตัวตน ทั้งนี้ ต้องได้รับการยินยอมจากผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็น
สำคัญ

การเปิดเผยตัวตนและข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยบางท่านใน
งานวิจัย หากผู้เข้าร่วมการวิจัยเกรงว่าการอ้างถึงชื่อจริงจะมีผลกระทบอันใด
ตามมาภายหลังจากการเผยแพร่ผลงาน ผู้วิจัยจะไม่ระบุชื่อผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการสร้างสรรค์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของ
ช่างในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยแบ่งข้อค้นพบที่ได้ออกเป็น 3 ประเด็นตาม
วัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์รูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา

ช่างแกะรูปหนังตะลุงคือผู้สร้างสรรค์รูปหนังซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญที่
ใช้ในการแสดง ผู้ที่เป็นช่างต้องมีทักษะการทำงานฝีมือที่ละเอียดรอบคอบ มี
ความรู้รอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเข้าใจขนบนิยมและธรรมเนียม
ปฏิบัติของการแกะรูปหนังและการแสดงหนังตะลุงเป็นอย่างดี จะช่วยให้ช่าง
สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองได้ (Pakorn,
Kanokwan. 6 May 2022) ทั้งนี้ การสร้างสรรค์รูปหนังตะลุงในจังหวัด

สงขลานั้นประกอบไปด้วยกระบวนการแกะรูปหนังตะลุงและความเชื่อเกี่ยวกับการแกะรูปหนังตะลุง ดังนี้

1.1 กระบวนการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา

การแกะรูปหนังตะลุงมีจุดประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือการแกะรูปหนังเพื่อใส่กรอบติดผนัง ลวดลายที่ใช้แกะลงบนรูปหนังต้องมีความละเอียดค่อนข้างมาก เพราะสามารถมองเห็นได้ชัดเจนโดยไม่ผ่านการเลื่นเงา ประการที่สองคือการแกะรูปหนังเพื่อใช้ในการแสดง ลวดลายที่ใช้แกะลงบนรูปหนังต้องมีการเว้นระยะช่องไฟให้ห่างกัน เพื่อให้แสงทะลุผ่านได้หมด หากลวดลายมีความละเอียดมาก เมื่อเชิดรูปหนังลงบนจอ เงานี้ได้จะกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้มองไม่เห็นรายละเอียดของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ช่างแกะรูปหนังตะลุงในปัจจุบันมักเลือกใช้หนังวัวส่วนต่าง ๆ ตามความเหมาะสม กล่าวคือ รูปตัวพระและตัวนางใช้หนังส่วนท้องหรือหนังลูกวัวที่มีความบาง รูปตัวตลกใช้หนังส่วนหลังที่มีความหนาและแข็ง รูปฤๅษีและเทวดาใช้หนังส่วนที่มีความหนาปานกลาง ทั้งนี้ ช่างจะใช้วิธีการ 2 รูปแบบในการแกะรูปหนัง ได้แก่ 1) การตอกหนัง คือ การนำเครื่องมือที่ทำจากเหล็กกล้า เรียกว่า “ตุ้ดตุ้” หรือในภาษาใต้เรียกว่า “มุก” มาใช้ตอกหนังให้เป็นลวดลายต่าง ๆ 2) การขุดหนัง คือ การใช้มีดปลายแหลมที่ทำจากใบเลื่อยตัดเหล็ก เรียกว่า “มีดขุด” นำมาตัดหนังส่วนที่ไม่ต้องการออกเพื่อให้เกิดเป็นลวดลาย โดยใช้วิธีการกรีดใบมีดไปข้างหน้า ต่างจากการตัดทั่วไปที่มักจะกรีดใบมีดถอยหลัง นอกจากนี้ ยังมีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแกะรูปหนังตะลุง ได้แก่ เหล็กจาร ค้อนตอก เขียงขุด เขียงตอก สบู่ สีส้มอาหาร

และสีเคมี พุกกัน ทินเนอร์ น้ามั่นวานิช และแลกเกอร์ (Pakorn, Kanokwan.
8 April 2022 and Kij, Kanokwan. 22 April 2022)

กระบวนการแกะรูปหนังตะลุงนั้นไม่มีการบังคับว่าต้องเริ่มแกะส่วนใดก่อนเป็นลำดับแรก ขึ้นอยู่กับความถนัดของช่างแต่ละคนเป็นหลัก ช่างบางคนเริ่มแกะจากส่วนล่างคือบริเวณเท้าถึงลำตัว เพราะมีรายละเอียดไม่มากนักขณะที่ช่างบางคนเริ่มแกะจากส่วนบนซึ่งเป็นส่วนที่ยาก เพราะรูปหนังบางรูปสวมขลุ่ย จึงต้องแกะให้ได้สัดส่วนที่ถูกต้อง ทั้งนี้ แม้ว่าช่างจะมีรูปแบบที่ได้เรียนมาจากครูบาอาจารย์ แต่สามารถปรับเปลี่ยนส่วนต่าง ๆ ให้แตกต่างจากรูปต้นแบบได้ตามความพึงพอใจ เช่น รูปหน้า ดวงตา รูปทรงจมูก รูปร่าง ตลอดจนลวดลายเครื่องแต่งกายของตัวละคร แต่สิ่งสำคัญที่ช่างทุกคนต้องยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติคือการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของรูปหนังตัวนั้น ๆ จึงนับได้ว่ากระบวนการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาในข้างต้นช่วยให้เห็นถึงทักษะการแกะรูปหนังตะลุงที่ต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และความรู้เชิงช่าง เพื่อรังสรรค์ผลงานหัตถศิลป์พื้นบ้านให้ประจักษ์แก่สายตาผู้ชม

1.2 ความเชื่อของช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา

จากการเก็บข้อมูลสนามพบว่าช่างแกะรูปหนังตะลุงเชื่อมโยงกับเรื่องราวความเชื่อที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุง ดังนี้

1.2.1 ความเชื่อเรื่องครุหมอหนังตะลุง

เมื่อถึงช่วงเดือนหกของไทยหรือช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี คนในวัฒนธรรมหนังตะลุงจะจัดพิธีไหว้ครุหมอ โดยการอัญเชิญรูปหนังที่สำคัญออกมาตั้งบนหิ้ง ส่วนช่างแกะรูปหนังจะนำอุปกรณ์ทั้งหมดที่ใช้ใน

การแกะรูปหนังยกเข้าไปในพิธีไหว้ครู ตั้งเครื่องบูชาและเครื่องสังเวยต่าง ๆ พร้อมบอกกล่าวกับครูหมอหนังตะลุงให้รับรู้ เมื่อถึงวันพระหรือเทศกาลเข้าพรรษา ผู้ที่บูชารูปหนังต้องตั้งน้ำให้แกงหนัง⁵ทุกครั้ง เพราะเชื่อว่ารูปหนังเปรียบเสมือนครูบาอาจารย์ที่ยังมีชีวิตอยู่

1.2.2 ความเชื่อเรื่องการแกะรูปหนังตะลุง

การแกะรูปหนังตะลุงมีความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติหลายประการ เช่น การแกะรูปฤๅษีเพื่อเคารพบูชานิยมแกะรูปฤๅษีนารอดที่คนในวัฒนธรรมหนังตะลุงนับถือเป็นครูบาอาจารย์ การแกะรูปปราชญ์หน้าบทที่เป็นตัวแทนของนายหนังต้องถือดอกบัวเท่านั้น ไม่สามารถถือดอกไม้ชนิดอื่นได้ เพราะดอกบัวเป็นดอกไม้สูงสุดที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการบูชาพระพุทธเจ้าและครูบาอาจารย์ การแกะรูปเจ้าเมืองและรูปนางเมืองต้องขายเป็นคู่เท่านั้น เพราะเชื่อว่าทุกอย่างในโลกต้องมีคู่จึงจะเกิดความสมบูรณ์ การนำหนังสัตว์ที่ตายผิดธรรมชาติมาแกะเป็นรูปหนัง เพราะเชื่อว่าจะทำให้รูปหนังมีความศักดิ์สิทธิ์ การดูฤกษ์มงคลจากยามอุบากองและดูวันที่เริ่มแกะรูปหนังเพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ตัวช่างและผู้ว่าจ้าง รวมถึงมีการเบิกเนตร

⁵แกงหนัง อุปกรณ์ที่ใช้เก็บรูปหนังตะลุง ทำจากไม้ไผ่สานลายลูกแก้วห้าดวง ด้านข้างร้อยหวายให้แข็งแรง ลงสีตามชอบ ลงอักษรสุจิตู๋ทั้งสี่มุมของแกง มีไม้ขนาบทั้งข้างซ้ายและข้างขวา มีเชือกรัดเพื่อไม่ให้รูปหนังหล่นออกจากแกง ช่วยทำให้รูปหนังเรียบสนิท ไม่โค้งงอไปตามความชื้นของอากาศ (Kij, Kanokwan. 20 May 2022)

รูปหนังที่เปรียบเสมือนเป็นการทำให้รูปหนังมีชีวิต สามารถมองเห็นและรับรู้
สิ่งต่าง ๆ ได้ (Kij, Kanokwan. 20 May 2022)

1.2.3 ความเชื่อเรื่องการเก็บรูปหนังตะลุง

การเก็บรูปหนังตะลุงไว้ในแผงหนังต้องเรียงลำดับตามศักดิ์สูงต่ำ
ของตัวละคร รูปหนังที่มีศักดิ์ต่ำอยู่ข้างล่าง รูปหนังที่มีศักดิ์สูงอยู่ข้างบน
สามารถเรียงลำดับจากข้างล่างจนถึงข้างบน ได้แก่ รูปกากา รูปฤๅษีฝ่ายธรรม
รูปยักษ์ รูปนางกำนัลและเสนาอำมาตย์ รูปชาวบ้าน รูปตัวนาง รูปตัวพระ
รูปฤๅษีฝ่ายธรรมะ รูปยักษ์กษัตริย์ รูปนางเมือง รูปเจ้าเมือง รูปตัวตลกสำคัญ
รูปเทวดา รูปปราชญ์หน้าบท รูปพระอิศวรทรงโคอุสุภราช และรูปฤๅษีนารอด
(Somporn, Kanokwan. 29 April 2022)

1.2.4 ความเชื่อเรื่องการเก็บหนังด้วยการแสดงหนังตะลุง

การเก็บหนังด้วยการแสดงหนังตะลุงต้องใช้รูปหนังในเรื่องรามเกียรติ์
เท่านั้น เพราะเชื่อว่าการใช้รูปเทวดาที่มีพลังกำลังมากหรือมีบารมีสูงจะ
สามารถเก็บหนังได้สำเร็จ โดยนายหนังจะใช้รูปฤๅษีเป็นตัวแทนของ
ครูบาอาจารย์ และมีตัวละคร 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายธรรมะประกอบด้วยพระราม
หนุมาน องคต พาลี พิเภก ส่วนฝ่ายอธรรมประกอบด้วยทศกัณฐ์ หนณะแสดง
จะมีบทในการเก็บหนังโดยเฉพาะ

2. อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา

ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลามีอัตลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน
เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีรูปแบบที่สืบทอดมาจากครูอาจารย์ท่านเดียวกัน
เมื่อพิจารณาลักษณะของรูปหนังพบว่ารูปหนังของจังหวัดสงขลามีลักษณะ
ใบหน้ากลมสั้นหรือใบหน้ารูปไข่ รูปร่างท้วมถึงอ้วน มีสัดส่วนใกล้เคียงกับคน

จริง หากเป็นรูปหนังของจังหวัดอื่น เช่น พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และตรัง จะมีลักษณะใบหน้ายาวรี หัวยุย รูปร่างผอม สัดส่วนไม่เหมือนคนจริง ทั้งนี้ ข้างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลามักมีความพิถีพิถันในการเก็บรายละเอียดของงานให้ประณีตสวยงาม รวมทั้งนิยมแกะรูปหนังให้มีความสูง 60-70 เซนติเมตร ต่างจากจังหวัดอื่นที่รูปหนังจะมีความสูง 90 เซนติเมตร ความแตกต่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์ของช่างในงานหัตถศิลป์

การสร้างอัตลักษณ์ของช่างมีความสำคัญในแง่ของการทำให้ผู้อื่นสามารถจดจำรูปหนังที่ช่างคนนั้นสร้างขึ้นได้ ช่างบางคนจึงมีการดัดแปลงรายละเอียดบางอย่างของรูปหนังจากรูปต้นแบบของครูให้เป็นอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น เช่น การแกะลวดลายของเสื้อผ้าหรือเครื่องประดับอาจเลือกใช้ลายดอกหมากแทนลายดอกพิกุล ลวดลายที่ดัดแปลงนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของลายไทย เพื่อรักษาอัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงภาคใต้ให้คงอยู่ (Pakorn, Kanokwan. 6 May 2022)

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีรูปตัวตลกสำคัญที่เลียนแบบมาจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในจังหวัดสงขลา ได้แก่ 1) นายเพ่ง เป็นชาวบ้านตำบลคูซูด อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ลักษณะหัวเถิก ผมหยิกเป็นปอยอยู่บริเวณท้ายทอย ใบหน้าคล้ายนกกระฮัง จมูกทู่โต มือข้างขวาเหลือนิ้วชี้เพียงนิ้วเดียว นุ่งผ้าโสร่งลายตารางหมากรุก ใช้ผ้าสักหลาดคาดเอว ไม่สวมเสื้อ 2) นายหนูนุ้ย หรือทวดนุ้ย บ้านอยู่บริเวณหลาลุงแสง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นคนสติไม่ดี ชอบนุ่งผ้าพื้นสีดำ รูปหนูนุ้ยของจังหวัดสงขลาทรงผมจะตั้งขึ้น ดูหล่อเหลา ส่วนรูปหนูนุ้ยของจังหวัดอื่นอาจจะสั้น ทรงผมสั้นโค้งลงคล้ายพระจันทร์เสี้ยว 3) บังสะหม้อ เป็นชาวไทยมุสลิมในตำบลสะกอม อำเภोजะนะ จังหวัด

สงขลา สวมหมวกช่อเกาเห่ รูปร่างเตี้ย นุ่งผ้าโสร่งพับเอว ไม่สวมเสื้อ มือซ้ายถือไม้ 4) นายโถ เป็นคนจีนในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา รูปร่างลำสัน ศีรษะค่อนข้างเล็ก สวมหมวกมีกระจุกด้านบน หน้าท้องใหญ่ถึงหน้าอก นุ่งกางเกงถลกขา ถือมีดปัดตอเป็นอาวุธ และ 5) นายสีแก้วหรือนายแก้ว เป็นชาวบ้านตำบลเชิงแส อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา รูปร่างอ้วนเตี้ย นุ่งผ้าใต้สะเอว หัวล้าน จมูกใหญ่ หลังค้อมมีลักษณะคอกพอกเหมือนโหนดกวักขน มือขวามีขนาดใหญ่เอาไว้จับโดยเฉพาะ ทั้งนี้ การออกรูปนายเท่งกับนายหนูคู่กันในการแสดงนับเป็นอัตลักษณ์การเล่นหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา

3. วิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา

หนังตะลุงเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน และสติปัญญาของกลุ่มคนที่ได้จากประสบการณ์ที่สั่งสม แล้วนำมาใช้ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะต่าง ๆ (Na Thalang, 2001, p. 42) หนังตะลุงจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แสดงให้เห็นถึงวิธีการปรับตัวของผู้คนในวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอด แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ โดยเฉพาะวิธีการแกะรูปหนังนั้นมีรายละเอียดบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ การนำเหล็กจารมาใช้แทนแกะเกี่ยวข้าวในการวาดลวดลายลงบนผืนหนัง การนำมุกมาใช้แทนเหล็กโครงม่อในการต่อกรูปร่าง การนำเส้นเอ็นปลาตึกมาใช้แทนหนังวัว โดยตัดให้มีลักษณะเหมือนหนังยางในการผูกข้อต่อของรูปหนัง การนำเส้นเอ็นปลาตึกมาใช้แทนเส้นด้ายในการผูกกรูปร่างเข้ากับไม้ตบ การเปลี่ยนจากสีจากธรรมชาติ เช่น สีแดงจากหมากหรือชาด สีเขียวจากใบพริก สีเหลืองจากขมิ้น สีดำจากหมึกจีนหรือเขม่าควัน

ไปใช้สีผสมอาหาร เพราะเป็นของใกล้ตัวที่หาได้ง่าย ราคาไม่แพง แต่สีผสมอาหารมีอายุการใช้งานที่ไม่ยาวนาน เมื่อเวลาผ่านไปสีจะซีดจางลง ทำให้รูปหนังดูไม่สวยงาม ช่างจึงเปลี่ยนไปใช้สีเคมีแทน รูปหนังปัจจุบันจึงมีสีสันที่สวยงามคงทนมากขึ้น ตลอดจนการปรับขนาดของรูปหนังให้ใหญ่ขึ้นตามขนาดของจอผ้า รูปหนังในอดีตมีขนาด 50 เซนติเมตร แต่รูปหนังในปัจจุบันมีขนาด 60-90 เซนติเมตร

ดังนั้น การแกะรูปหนังตะลุงเป็นงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน ผู้ที่จะเป็นช่างแกะรูปหนังตะลุงได้ต้องมีใจรักและมีความเพียรพยายาม พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รอบตัวอยู่เสมอ จึงสามารถสร้างผลงานให้เป็นที่ไว้วางใจของนายหนังได้ จากการเก็บข้อมูลสนามพบว่า ปัจจุบันหาผู้ที่เป็ช่างแกะรูปหนังฝีมือดีและเป็นที่ยอมรับในวงการได้ยาก เนื่องจากช่างหลายคนมีอายุมาก บางคนสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถแกะรูปหนังได้ดังเดิม ส่วนช่างแกะรูปหนังรุ่นใหม่บางคนขาดความละเอียดประณีตในการสร้างงาน ทำให้ลวดลายของรูปหนังไม่คมชัด ดูไม่สวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงการเลือนหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังเกิดขึ้นในวัฒนธรรมหนังตะลุง ช่างบางคนจึงต้องใชการต่อรองทางวัฒนธรรมโดยการสร้างรูปหนังตะลุงแบบใหม่ที่เลียนแบบมาจากสิ่งรอบตัวในปัจจุบัน เช่น รูปนายเฑ่งขี่รถมอเตอร์ไซด์ รูปนายหนูขี่จักรยาน รูปนายขวัญเมืองขี่รถตุ๊กตุ๊ก ตลอดจนรูปซูเปอร์ฮีโร่ตัวต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงวิธีการปรับตัวของช่างผู้สร้างงานให้เลือนไหลไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม และยังเป็นการช่วยดึงดูดให้คนรุ่นใหม่หันกลับมาสนใจศิลปะการแสดงหนังตะลุงมากขึ้น ทำให้หนังตะลุงไม่สูญหายไปจากสังคมไทย ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงสูญหายไปตามกาลเวลา จึงมีช่างรุ่นเก่าบางคนเปิดสอน

การแกะรูปหนังให้ผู้สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นับเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างให้คนรุ่นต่อไปได้อนุรักษ์และสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ในอีกทางหนึ่ง

ผลการศึกษาอัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาที่พบจากการเก็บข้อมูลสนามครั้งนี้ เป็นการเผยให้เห็นชุดข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์คนในวัฒนธรรมหนังตะลุง ทำให้เห็นกระบวนการทำงานของชุดความรู้ที่ควบคู่ไปกับความเชื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดเป็นวิวัฒนาการในการสร้างสรรค์ผลงานและการถ่ายทอดภูมิปัญญาเฉพาะตัว นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ของช่างในจังหวัดสงขลา

สรุปผลการวิจัย

ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลามีการใช้องค์ความรู้เดิมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ผสมกับประสบการณ์ในการสร้างงาน ก่อให้เกิดภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ในการแกะรูปหนังตะลุง จากการสัมภาษณ์ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา พบว่าช่างจะเลือกใช้หนังวัวส่วนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบทบาทของตัวละคร สิ่งสำคัญคือการจดจำสัดส่วนและรายละเอียดเฉพาะของตัวละครให้แม่นยำ อีกทั้งต้องคำนึงถึงสภาพอากาศในการทำงาน เนื่องจากความชื้นหรือละอองฝนจะส่งผลให้หนังมีความอ่อนตัว หากตอมูกลงไปอาจได้ลวดลายที่ไม่เท่ากัน ดูไม่สวยงาม นอกจากนี้ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลายังมีการสร้างงานที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ รูปหนังที่ได้จึงมีอัตลักษณ์ชัดเจนทั้งในส่วนของใบหน้า รูปร่าง โดยเฉพาะความสูง 60-70 เซนติเมตร สามารถพบได้เฉพาะในจังหวัดสงขลาเท่านั้น ดังนั้น โครงสร้างทางกายภาพของรูปหนังจังหวัดสงขลาที่แตกต่าง

จากจังหวัดอื่นในภาคใต้ นับเป็นวิธีการหนึ่งของช่างที่ช่วยประกอบสร้างให้เกิดอัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา จึงกล่าวได้ว่ารูปหนังตะลุงเกิดจากฝีมือและภูมิปัญญาของช่าง ผลการศึกษากการแกะรูปหนังตะลุงในงานวิจัยนี้จึงแบ่งออกเป็น 2 ประการ ตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ ประการแรกคือการนำไปใช้เป็นของที่ระลึก ประดับตกแต่งบ้านเรือน หรือแขวนบูชา เป็นการแกะรูปหนังเพื่อใส่กรอบติดผนัง ประการที่สองคือการนำไปใช้เป็นสื่อพื้นบ้าน เป็นการแกะรูปหนังเพื่อใช้ในการแสดง ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ย่อมส่งผลต่อกระบวนการสร้างงานของช่างสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการทำให้รูปหนังสามารถสื่อความงามได้ตามบริบทที่ปรากฏอยู่

การสร้างรูปหนังตะลุงถือเป็นกลไกวัฒนธรรมที่ช่วยขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ หนังตะลุงเป็นสื่อพื้นบ้านหรือสื่อมวลชนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับวิถีความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวศิลปินและชุมชน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับรูปหนัง พิธีกรรม และการบริกรรมคาถาต่าง ๆ ในหนังตะลุง (Suksong, 2020, p. 186) จากการเก็บข้อมูลสนามพบว่าหากต้องการสร้างรูปหนังให้มีความศักดิ์สิทธิ์หรือมีอิทธิฤทธิ์มากขึ้น ต้องเลือกใช้หนังเสือ หนังหมี หรือหนังวัวที่ตายผิดธรรมชาติ เช่น ตายทั้งกลม โดนฟ้าผ่า หนังเหล่านี้ส่วนใหญ่นิยมนำมาแกะรูปฤๅษี เพราะเชื่อว่าจะทำให้รูปนั้นมีตบะแรงกล้า สามารถปกป้องรักษาคณะหนังตะลุงได้ ช่างแกะรูปหนังตะลุงจึงเป็นบุคคลที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ผู้คนในวัฒนธรรมให้ความเคารพนับถือ ควรปฏิบัติตัวให้เหมาะสมโดยการไม่กินของในจานศพ ไม่กินของเหลือจากผู้อื่น ไม่กินของร่วมจานหรือแก้วเดียวกับผู้อื่น ไม่อยู่ในที่ ๆ ผู้อื่นสามารถเดินเข้ามาได้ ไม่นอนในที่ ๆ ไม่สมควรนอน เพราะถือว่าตน

นั้นมีครุหมอหนังตะลุงอยู่กับตัว คอยปกป้องคุ้มครองและช่วยดลบันดาลให้ได้รับโอกาสดี ๆ ในชีวิต ดังนั้น การที่คนในวัฒนธรรมหนังตะลุงยึดถือความเชื่อหลายประการ อาจเป็นเพราะความเชื่อเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและพฤติกรรมของชาวบ้านอย่างลึกซึ้ง การปลูกฝังความเชื่อมั่นขึ้นตั้งแต่วินาทีแรกที่เริ่มเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม มีการสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ถือเป็นเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Pongpaiboon, 1999, p. 984) ทำให้เกิดความเชื่อที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุง 4 ประการ คือ 1) ความเชื่อเรื่องครุหมอหนังตะลุง 2) ความเชื่อเรื่องการแกะรูปหนังตะลุง 3) ความเชื่อเรื่องการเก็บรูปหนังตะลุง และ 4) ความเชื่อเรื่องการแก้บนด้วยการแสดงหนังตะลุง นับเป็นการให้คุณค่าและความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมแรงทางจิตวิญญาณ ผู้เป็นช่างจึงต้องปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทั้งในแง่ของการใช้วิชาความรู้และยึดถือความเชื่อในการแกะรูปหนัง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของผลงานทั้งด้านศาสตร์และศิลป์

ปัจจุบันพบว่าช่างแกะรูปหนังตะลุงมีจำนวนลดน้อยลงด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ หนึ่งในนั้นคือกระแสความนิยมของสื่อบันเทิงสมัยใหม่ อีกทั้งการแกะรูปหนังตะลุงเป็นงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ต้องใช้ความสามารถ ความอดทน ความละเอียดรอบคอบ ควบคู่ไปกับความเชื่อและการยึดถือขนบนิยมในการแกะรูปหนังตะลุง ทว่าช่างรุ่นเก่ายังคงถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ ทั้งในแง่ของกระบวนการและความเชื่อที่คนในวัฒนธรรมหนังตะลุงยึดถือและปฏิบัติ การถ่ายทอดกระบวนการแกะรูปหนังตะลุงของช่างจึงนับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ที่สร้างคุณค่าให้เกิดแก่วัฒนธรรม

พื้นบ้าน และเกิดคุณค่าแก่ตัวช่างในฐานะผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมหนังตะลุงให้คงอยู่

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรครูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นกระบวนการแกะรูปหนังตะลุงและความเชื่อเกี่ยวกับการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา 2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา และ 3. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายข้อค้นพบที่ได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก เพื่อศึกษาการสร้างสรรครูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นกระบวนการแกะรูปหนังตะลุงและความเชื่อเกี่ยวกับการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการแกะรูปหนังต้องคำนึงถึงความละเอียดของลวดลาย การเว้นช่องไฟของรูปที่ตอกมุก การคำนึงถึงสภาพอากาศที่ส่งผลต่อรูปหนัง ควบคู่ไปกับการยึดถือความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาในการแกะรูปหนัง เช่น ก่อนการแกะรูปหนังช่างต้องยกมือไหว้เพื่อบอกกล่าวครูบาอาจารย์และขออนุญาตดวงจิตของรูปหนังก่อนทุกครั้ง การแกะรูปฤๅษีมักเริ่มทำในวันพฤหัสบดีเพราะเป็นวันครู การแกะรูปหนังวันเสาร์หรือวันอังคารทำให้เกิดความขลัง การเลือกใช้หนังสัตว์ที่มีอำนาจหรือตายผิดธรรมชาติมาแกะเป็นรูปหนังจะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์สามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้ ตลอดจนการเบิกเนตรต้องกระทำก่อนนำรูปหนังไปแสดง เพื่อให้รูปหนังมีจิตวิญญาณ สามารถรับรู้หรือดลบันดาล

สิ่งต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความเชื่อเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ในแง่ของขนบนิยมและธรรมเนียมปฏิบัติของช่างแกะรูปหนังตะลุง เกิดเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความเชื่อในสิ่งนั้น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Supsin, et al. (2023) พบว่าภูมิปัญญาการสร้างรูปหนังตะลุงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในบางขั้นตอน แต่ยังคงความละเอียดในการสร้างงานทุกกระบวนการ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อที่พึงปฏิบัติและห้ามปฏิบัติ ดังนั้น ช่างแกะรูปหนังตะลุงจึงต้องใช้ความรู้และปฏิบัติตามความเชื่อไปพร้อมกัน นอกจากนี้ ประเด็นการศึกษาในงานตัวอย่างยังอธิบายว่าการสร้างรูปหนังตะลุงเกิดจากการสืบทอดภูมิปัญญา การคิดค้นการใช้วัสดุวิธีการ และกระบวนการผลิตของช่าง แสดงให้เห็นว่าช่างแต่ละพื้นที่มีภูมิปัญญาและรูปแบบผลงานที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ทำให้ผู้ชมสามารถจดจำรูปหนัง นายหนัง และคณะหนังตะลุงของแต่ละจังหวัดได้ สิ่งเหล่านี้เป็นอัตลักษณ์บุคคลที่เกิดจากภูมิปัญญาการสร้างงานของช่าง รูปหนังจึงเป็นเสมือนภาพตัวแทนของฝีมือช่างจังหวัดสงขลา กลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มอันแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะงานหัตถศิลป์พื้นบ้านภาคใต้

ประการต่อมา เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา จากการศึกษางานวิจัยของ Khainoo (2019) พบว่าการแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดพัทลุงมีความประณีตของเครื่องแต่งกายตัวนาง เน้นลวดลายผ้าบาติกที่มีความเป็นท้องถิ่น เป็นลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา จากการเก็บข้อมูลสนามพบว่าช่างในจังหวัดสงขลามีการสร้างงานที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีรูปแบบที่สืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ท่านเดียวกัน ทำให้รูปหนังของจังหวัดสงขลา มีลักษณะใบหน้ากลมสั้นหรือรูปไข่ รูปร่างท้วมถึงอ้วน

มีส่วนใกล้เคียงกับคนจริง อีกทั้งยังนิยมแกะรูปหนังให้มีความสูง 60-70 เซนติเมตร แตกต่างจากจังหวัดอื่นที่รูปหนังจะมีความสูง 90 เซนติเมตร และยังพบว่ามีรูปตัวตลกสำคัญที่เลียนแบบมาจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในจังหวัดสงขลา กลายเป็นรูปต้นแบบที่สามารถพบเห็นได้ในการแสดงหนังตะลุงของจังหวัดอื่นทางภาคใต้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการแกะรูปตัวตลกที่เลียนแบบมาจากบุคคลจริงในจังหวัดสงขลา เป็นการสะท้อนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น เสมือนเป็นภาพตัวแทนของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ขณะเดียวกันยังช่วยสร้างอัตลักษณ์การจดจำฝีมือของช่าง ทำให้เกิดอัตลักษณ์ของรูปหนังที่สะท้อนตัวตนคนสงขลา เพราะอัตลักษณ์คือการสร้างความเป็นตัวเราให้ผู้อื่นรับรู้ผ่านพฤติกรรม บุคคลมีการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ไปตามความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในกลุ่มของตนเองและกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม (Leepreecha, 2004, pp. 31-72) อีกทั้งอัตลักษณ์ยังหมายถึงคุณลักษณะเฉพาะตัวที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน ประเทศนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคล เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ ว่ามีความเฉพาะและโดดเด่นอย่างไร และอัตลักษณ์ทางสังคม เป็นลักษณะเฉพาะทางสังคมที่บ่งบอกได้ว่าชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ มีความโดดเด่นด้านต่าง ๆ อย่างไร (Fuengfusakul, 2003, p. 16)

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Wessayasirin, et al. (2019) พบว่าตัวตลกในหนังตะลุงเป็นตัวแทนของคนได้ทั่วไป เป็นการรับรู้อัตลักษณ์คนได้ผ่านหนังตะลุงจากมุมมองการสะท้อนความคิดและการรับรู้ของผู้ชมการแสดงหนังตะลุง ดังนั้น ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้จึงย้อนกลับไปมองช่างแกะรูปหนังตะลุง เพื่อชี้ให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ที่ไม่ได้เน้นอัตลักษณ์

ของผลผลิต แต่มุ่งเน้นอัตลักษณ์ของผู้สร้างกระบวนการแกะรูปหนังตะลุง
อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาเกิดขึ้นจากภูมิ
ปัญญาอันหล่อหลอมมาจากความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และ
สติปัญญาที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และนำมาใช้ปรับตัวให้เข้ากับ
สภาวะต่าง ๆ (Na Thalang, 2001, p. 42) ผนวกกับความสามารถในการ
พลิกแพลงรูปแบบและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของช่างเพื่อสร้างตัวตนให้
แตกต่างจากผู้อื่น จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและอัตลักษณ์ร่วมกันใน
ท้องถิ่น สอดคล้องกับทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่แบ่งบุคลิกภาพของ
มนุษย์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจเจกลักษณะคือลักษณะส่วนตัวหรือ
ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เกิดขึ้นจากอุปนิสัย การศึกษา สติปัญญา
ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และสาลักษณ์คือลักษณะร่วมที่เหมือนกับ
บุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน เป็นบุคลิกภาพที่ตกทอดมาจากการบ่มเพาะของ
สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เกิดเป็นภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพพื้นบ้าน
(Pongpaiboon, 1999, pp. 32-44) เช่นเดียวกับ Tiewswang, et al.
(2017) ที่กล่าวว่า การแกะรูปหนังตะลุงจะอาศัยช่างผู้มีความชำนาญและม
ความเข้าใจในตัวละครของหนังตะลุง โดยผลิตขึ้นตามความต้องการของ
ตลาดและลื้อไปตามวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ช่างแกะรูปหนังตะลุงจึง
เป็นบุคคลหนึ่งที่ช่วยสืบสานวัฒนธรรมหนังตะลุงให้คงอยู่

ประการสุดท้าย เพื่อศึกษาวิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุงและ
การถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัย
เห็นว่าวิวัฒนาการในการแกะรูปหนังตะลุงถูกพัฒนาให้เจริญขึ้นตามยุคสมัย
ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์และวิธีการ เช่น การใช้เหล็กจารแทนแกะเกี่ยวข้าว
การใช้มุกแทนเหล็กโคร่งม การใช้เส้นเอ็นพลาสติกแทนหนังวัวและเส้นด้าย

การใช้สีผสมอาหารและสีเคมีแทนสีจากธรรมชาติ ตลอดจนการปรับขนาดของรูปหนังให้ใหญ่ขึ้นตามขนาดของจอผ้า เกิดเป็นอัตลักษณ์รูปหนังตะลุงของจังหวัดสงขลาที่มีใบหน้ากลม รูปร่างสมส่วน และมีความสูงที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น แสดงให้เห็นถึงการไม่หยุดนิ่งเพื่อต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาปะทะต่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Tiew sawang, et al. (2017) พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแกะรูปหนังตะลุง ชุมชนบ้านสวนจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปรับตัวโดยเน้นการใช้สีส้นและความหลากหลายของรูปหนัง การออกงานสินค้าและผลิตภัณฑ์ การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อค้าขายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ขณะที่ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าแนวทางการปรับตัวของช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลามุ่งเน้นไปที่รูปลักษณ์ ช่างจึงสร้างรูปหนังเลียนแบบมาจากสิ่งรอบตัวในปัจจุบันเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่าการแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาที่ยึดโยงธรรมเนียมปฏิบัติเดิมที่ช่างรุ่นเก่าส่งต่อความรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยแต่มิได้เป็นอุตสาหกรรมสินค้าทางวัฒนธรรม อาจด้วยข้อจำกัดของจำนวนช่างที่มีอยู่ไม่มากนักในปัจจุบัน อีกทั้งสินค้าทางวัฒนธรรมมักถูกลดทอนความดั้งเดิมของผลงาน การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลาจึงเป็นการเข้าสู่ตลาดสินค้าทางวัฒนธรรมที่ไม่เข้มข้น เฉกเช่นพื้นที่อื่น ๆ เสมือนเหรียญสองด้านที่สะท้อนผลต่างกัน

ช่างแกะรูปหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา มีแนวปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของขนบนิยม ธรรมเนียมปฏิบัติ และความเชื่อเรื่องต่าง ๆ ที่ถูกแสดงออกผ่านพฤติกรรมอันมีภูมิปัญญาเป็นเบ้าหลอม อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงที่ถูกถ่ายทอดโดยภูมิปัญญาของช่างรุ่นเก่าจึงช่วยให้

มองเห็นวงจรแห่งวัฒนธรรม เพราะรูปหนังมีกระบวนการถูกผลิตสร้างและส่งต่อให้ผู้คนบริโภคผ่านการเรียนรู้ เสพความบันเทิงและคำขัดเกลาทางสังคม ภายใต้อุดมคติเชื่อและการยึดถือปฏิบัติบางอย่างร่วมกัน ขณะเดียวกันยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังตามแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ถ่ายทอดให้บุคคลหรือคณะบุคคลอย่างเจาะจง เช่น ลูกหลาน ศิษย์รัก เพื่อนรัก แบบไม่ปิดบังอำพราง แต่อาจมีช่องว่างเพราะผู้รับขาดความเพียรหรือสติปัญญาความสามารถ และ 2) ถ่ายทอดสู่ฝูงชน เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาสังคมส่วนรวม เมื่อมีการถ่ายทอดสู่คนหมู่มากจนได้ผ่านการพิสูจน์ซ้ำสืบทอดกันหลายชั่วอายุคน จึงเกิดเป็นรูปแบบชัดเจนที่รับรู้ร่วมกัน สื่อความหมายได้ตรงกัน และกลายเป็นองค์ความรู้หรือศาสตร์ชาวบ้านที่คนทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ (Pongpaiboon, 2001, pp. 74-75) อีกนัยหนึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านนับเป็นการส่งเสียงของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังปะทะต่อสู้กับการถูกลดทอนความนิยมในหนังตะลุง ท่ามกลางอิทธิพลกระแสความบันเทิงจากสื่อสังคมออนไลน์ทุกรูปแบบที่กำลังเบ่งบานเติบโต เคลื่อนย้าย ถ่ายเทไปด้วยทุนนิยม ไม่ว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านจะคงอยู่หรือล่มสลาย ผู้วิจัยขอทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวการสร้างสรรค์อัตลักษณ์การแกะรูปหนังตะลุงของช่างในจังหวัดสงขลา เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นคุณค่าของช่าง มิให้หยดนิ่ง ถูกหลงลืม ส่งเสริมให้ช่างแกะรูปหนังตะลุงเป็นพลังแห่งภูมิปัญญาที่ส่งต่อคุณค่าให้ผู้คนในสังคมร่วมกันสืบสานงานหัตถศิลป์พื้นบ้านให้คงอยู่สืบไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย งบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. 2564

References

- Fuengfusakul, A. (2003). *Identity: Theory review and concept*. Bangkok: National Research Council of Thailand (Sociology).
- Institute for Southern Thai Studies. (2002). *Southern Thai wisdom*. Bangkok: Ami Trading.
- Khainoo, P. (2019). *Case study of shadows puppet style on Prom Bunyarit theatre, Phatthalung*. Master of Arts Independent Study, Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Leepreecha, P. (2004). *Creation and inheritance of Hmong People, identity discourse*. Bangkok: The Office of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's Projects.
- Na Thalang, E. (2001). *Southern Thai wisdom*. Bangkok: Amarin.
- Pongpaiboon, S. (1999). *Beliefs of southern Thai people, Encyclopedia of southern culture, volume 2*. Bangkok: The Foundation of Thai Cultural Encyclopedia Siam Commercial Bank.
- Pongpaiboon, S. (1999). *Southern Thai folk wisdom, Encyclopedia of southern culture, volume 12*. Bangkok: The Foundation of Thai Cultural Encyclopedia Siam Commercial Bank.
- Pongpaiboon, S. (1999). *Theory in social science research with reference to buddhist perspectives*. Bangkok: Parbpim Limited Partnership.
- Pongpaiboon, S. (2001). *Structure and dynamics of southern Thai culture and development*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).

- Podhisita, C. (2019). *Science and art of qualitative research*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Ramitanon, C. (2002). *Concept of independent identity studies*. Bangkok: King Mongkut's University of Technology Thonburi.
- Suksong, T. (2020). A book review of dramatic works of Songkhla Lake Basin: Changes and relations with society and culture of Nang Talung and Nora. *Inthaninthaksin Journal of Thaksin University Songkhla Campus*, 15(2), 179-189.
- Supsin, W., et al. (2023). A study of legends, Wisdoms, Products and traditional and contemporary Nang Talung performances to create a map of Nakhon Si Thammarat's Nang Talung. *Journal of Human Society Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 13(1), 114-130.
- Thammachat, S. (1993). *Shadow puppets and southern Thai society. memento of the 16th exhibition for the promotion of Thai arts and culture Srinakharinwirot university*. Songkhla: Mongkhol Printing.
- Tiewswang, T., et al. (2017). To study the wisdom of the carve shadow puppet case study: Carve shadow puppet community enterprise. Bansuanjan community, Muang district Nakhon Si Thammarat. *Journal of MCU Nakhondhat*, 4(1), 90-99.
- Tuanyok, K. (2014). *Folk music and southern Thai performance*. Songkhla: Office of Arts and Cultural Songkhla Rajabhat University.
- Vongkiatkajorn, P. (2016). *Qualitative research*. Bangkok: Panyachon.
- Wessayasirin, S., et al. (2019). Identity construction of southern Thai people through shadow play. *The Academic Journal Faculty of Humanities and Social Science Nakhonsawan Rajabhat University*, 6(2), 334-352.

Authors

Kanokwan Khwanyuen

Department of General Education, Faculty of Science and
Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya

E-mail: kanokwan.kh90@gmail.com

Philairat Sriwichian-aumphai

Department of General Education, Multidisciplinary College,
Christian University of Thailand

E-mail: sriwphilairat@gmail.com

The Status of Research on the Dialects over the East of Thailand in Five Decades (1969-2022)

Nattha Khamchoo, Apirak Chaipanha,
Khajita Sripoom, and Bhob Sawasdee

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

Received: April 18, 2023

Revised: June 30, 2023

Accepted: October 3, 2023

Abstract

This article aims to synthesize the status of the research on dialects of the Eastern region of Thailand in a 54-year period (from 1969 - 2022). The synthesis is conducted through examination of master theses and dissertations whose data sources are dialects in the Eastern region, and the publication of these theses was between 1969 - 2022. Twenty-six research works from seven universities (Silpakorn University, Mahidol University, Chulalongkorn University, Burapha University, Srinakarinwirot University, Kasetsart University, and Taksin University) were found using the dialects as their data sources. The study fields in which dialects are used as research data sources are Linguistics, Epigraphy in the Thai Language, Thai Language, Thai Language and Literature, Educational Linguistics, and Khmer Studies. Dialects were from all seven eastern provinces (Chanthaburi, Trat, Rayong, Prachinburi, Srakaew, Chonburi, and Chachoengsao). The research works are on aspects such as phonological and morphological systems, syntactical structures of sounds, words, phrases, sentences, and meanings, relations between dialect and sociocultural context, comparative dialects; and dialectal geography for linguistic landscape purposes; however, the number of research works examining the eastern dialects are fewer than those done on dialects in other regions, and the data are rather out of date. This

research may lead to further studies which reveal a greater body of knowledge about local dialects in the Eastern region of Thailand.

Keywords

research status, regional dialects, eastern dialects

สถานภาพงานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในรอบกึ่งศตวรรษ (พ.ศ. 2512 – 2565)

ณัฐา คำชู, อภิรักษ์ ชัยปัญญา, ขจิตา ศรีพุ่ม และ ภพ สวัสดิ์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในรอบกึ่งศตวรรษ รวมระยะเวลา 54 ปี (พ.ศ. 2512 - 2565) โดยรวบรวมวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาที่ใช้ข้อมูลภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการทำวิจัย และมีการตีพิมพ์ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2565 ผลการศึกษาพบว่า มีงานวิจัยที่นำภาษาถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา 26 เรื่อง เป็นวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัย 7 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยทักษิณ สาขาวิชาที่นำภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาใช้เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สาขาวิชาจารึกภาษาไทย สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา และสาขาวิชาเขมรศึกษา ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษามี 7 จังหวัด ได้แก่ ภาษาถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ตราด ระยอง ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี และฉะเชิงเทรา การรวบรวมงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้เห็นสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการศึกษาภาษาในระบ

ใดระบบหนึ่ง เช่น การศึกษาด้านระบบเสียง ระบบคำ และการศึกษาภาษา ในหลายระบบ เช่น การศึกษาโครงสร้างภาษาทั้งระบบเสียง คำ วลี ประโยค ความหมาย การใช้ภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับบริบทสังคมวัฒนธรรม ภาษาถิ่น เปรียบเทียบ และการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อจัดทำแผนที่ภาษา อย่างไรก็ตาม การวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับ ภาษาถิ่นในภูมิภาคอื่น อีกทั้งงานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้เป็นข้อมูล ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเก่าที่มีการเก็บข้อมูลและศึกษามาเป็น เวลานาน การวิจัยนี้จะทำให้เห็นประเด็นและมุมมองการศึกษาภาษาถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยังรอการศึกษาในปัจจุบัน

คำสำคัญ

สถานภาพการวิจัย, ภาษาถิ่น, ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทนำ

ภาษาถิ่น (Regional dialect) คือ ภาษาที่ใช้พูดกันตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือภาษาย่อยของภาษาใดภาษาหนึ่งที่มีความแตกต่างไปตามท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่ (Sirat, 2001, p. 86) สื่อความหมายเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การศึกษาวิจัยภาษาถิ่นมีความสำคัญมาก เนื่องจากทำให้เข้าใจความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของภาษา เป็นแนวทางในการสันนิษฐานเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ของคำในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาความหมายของคำบางคำที่เลิกใช้แล้วแต่ปรากฏอยู่ในคำซ้อน เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบกับแนวภาษาศาสตร์ เป็นประโยชน์ในการสอนเด็กที่พูดภาษาถิ่น และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในการออกเสียงของเด็กในท้องถิ่นที่พูดภาษากลางไม่ได้ อีกทั้งทำให้เห็นความสำคัญของภาษาถิ่นต่าง ๆ เท่ากัน

การแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นในประเทศไทยหรือที่เรียกว่าภาษาไทยถิ่น (Tingsabadh, 1983, p. 7) นั้น นิยมแบ่งตามเขตการปกครองหรือสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งอาจแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นตามลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นใต้ และภาษาถิ่นกลาง (Thammatayatho (Promsit), Pankhuenkhat, & Khanetnok, 2020, p. 94) การศึกษาวิจัยภาษาถิ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่จึงมักอยู่ในกรอบภาษาถิ่น 4 กลุ่มนี้

ปัจจุบันมีการแบ่งภูมิภาคของประเทศเพื่อให้สามารถเข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้น โดยเกณฑ์การแบ่งภูมินาคนั้นสามารถกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้อาศัยเกณฑ์ด้านลักษณะภูมิประเทศเป็นสำคัญ แต่ก็ได้นำลักษณะทางภูมิอากาศ วัฒนธรรมด้านเชื้อชาติ ภาษา และความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย ทำให้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ และภาคตะวันออก ทั้งนี้ การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบไปด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด อันนำไปสู่การกำหนดขอบเขตในการพัฒนาเชิงพื้นที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการศึกษาซึ่งจะทำให้แต่ละพื้นที่เกิดศักยภาพ (Office of the Royal Society, 2022, online)

สำหรับการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเดิมถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคกลาง (Office of the Royal Society, 2022, online) การวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของภาษาถิ่นภาคกลางไปด้วย ทำให้ภาพรวมหรือสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง อาจทำให้ภาษาถิ่นบางท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะเฉพาะวัฒนธรรมประจำถิ่นไม่ได้รับการศึกษาหรือจัดกลุ่มภาษาให้เหมาะสม

ผู้วิจัยเห็นว่าหากรวบรวมและสังเคราะห์งานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยจะทำให้เข้าใจสถานการณ์การวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียง บทความวิจัยนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่เติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การวิจัยภาษาถิ่นให้สมบูรณ์ขึ้นได้ อันอาจส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอัตลักษณ์ของภูมิภาคตะวันออกเฉียง รวมถึงการวิจัยต่อยอดในด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สถานการณ์การวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงของไทยในรอบ 54 ปี (พ.ศ. 2512 - 2565)

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาภาษาถิ่นในยุคแรกเป็นการศึกษาภาษาถิ่นที่พูดกัน ณ ที่ ๆ เดียว และภาษาที่พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ต่อมา มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ส่วนการศึกษาสถานภาพหรือภาพรวมของการวิจัยภาษาถิ่นในระยะแรกเป็นการศึกษาของสุจริตลักษณ์ ดีผดุง (Depadung, 2001, pp. 35-52) คือ การศึกษาสถานภาพการวิจัยทางภาษาศาสตร์ในประเทศไทยในด้านระบบหน่วยคำถึงระบบประโยคและความหมาย ผลงานที่รวบรวมส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ภาษาไทยกรุงเทพฯ และมีผลงานภาษาถิ่นอยู่บ้างจำนวนไม่มากนัก โดยผลงานเกี่ยวกับภาษาถิ่นได้รวบรวมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 - 2534 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาษาถิ่นทั้งระบบ คือ ระบบเสียง คำ วลี อนุพยางค์ ประโยค มีการศึกษาด้านความหมายเล็กน้อย ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลส่วนใหญ่คือภาษาไทยถิ่นภาคเหนือและภาคอีสาน

สุรัตน์ ศรีราษฎร์ (Srirat, 2001, pp. 86-99) ศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ โดยมุ่งเสนอวิธีการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์เสนอแนวทางการศึกษา การสำรวจข้อมูล การเลือกวิธีเก็บข้อมูล การเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำแผนที่ภาษา อีกทั้งยังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาด้านอื่นด้วย

จินดา วรรณรัตน์, พชลิน จินนุ่น และวราเมษ วัฒนไชย (Wannarat, Jeennoon, & Wattanachai, 2018, pp. 88-99) ศึกษาสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาภาษาในงานวิทยานิพนธ์ไทยช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2550 - 2560 โดยรวบรวมบทความวิทยานิพนธ์ทางภาษาของนิสิตบัณฑิตศึกษา สาขาภาษาไทย ในมหาวิทยาลัยของรัฐจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มที่ใช้ข้อมูลภาษาถิ่นในการวิจัยพบว่านิยามศึกษาด้านระบบภาษา คือ ระบบเสียง ระบบคำ ประโยค ความหมาย การศึกษาภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษาศาสตร์ปริชาน ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลส่วนใหญ่คือภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ

ตามใจ อวิรุทธิโยthin (Awirutthiyothin, 2020, pp. 1-32) ศึกษาภาพรวมการศึกษาภาษาไทยถิ่นใต้ โดยรวบรวมและสังเคราะห์ผลการศึกษเกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นใต้เพื่อแสดงสถานภาพปัจจุบัน รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต ผลการศึกษาพบว่าภาพรวมของงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ามีการศึกษาภาษาไทยถิ่นใต้ครบทั้ง 14 จังหวัด ระบบเสียงพยัญชนะและสระของภาษาไทยถิ่นใต้แต่ละถิ่นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในขณะที่ระบบเสียงวรรณยุกต์มี 3 รูปแบบ มีการศึกษาเกี่ยวกับคำ ไวยากรณ์ ความหมายแล้วหลายประเด็น งานวิจัยที่สามารถ

ดำเนินการศึกษาในอนาคตได้ คือ ศึกษาภาษาไทยถิ่นใต้ที่ยังมีผลการศึกษา
ค่อนข้างน้อยหรือปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาให้เหมาะสมกับยุคสมัย

การทบทวนวรรณกรรมด้านสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นดังกล่าว
ทำให้เห็นวิธีการและแนวทางที่นิยมศึกษาภาษาถิ่นที่ผ่านมา และพบว่ายัง
ไม่มีการศึกษาสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่
มีอัตลักษณ์ทางภาษาเช่นกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. งานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง งานวิจัยระดับ
บัณฑิตศึกษาทั้งวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่ใช้ภาษาถิ่นใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยทั้งภาษาตระกูลไทและภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษา
ตระกูลไทเป็นข้อมูลในการวิจัย และเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ซึ่งเผยแพร่ระหว่าง
ปี พ.ศ. 2512 - 2565

2. จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการวิจัยนี้ประกอบไปด้วย 7 จังหวัด
ได้แก่ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดย
ยึดตามเกณฑ์การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์
แห่งชาติ

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร เก็บข้อมูลงานวิจัยระดับ
บัณฑิตศึกษาทั้งวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่ใช้ภาษาถิ่นใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นข้อมูลในการวิจัย และเป็นงานวิจัยที่
สมบูรณ์ซึ่งเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2565 โดยสืบค้นข้อมูลจาก
ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โครงการเครือข่ายห้องสมุดแห่งประเทศไทย

(ThaiLIS – Thailand Library Integrated System) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (Thai National Research Repository: TNRR) และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มตามประเด็นหัวข้อที่กำหนด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

งานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 - 2565 พบว่าเป็นงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก จำนวน 26 เรื่อง โดยมีสถาบันและสาขาวิชาที่ทำวิจัย ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัย และมีประเด็นหัวข้อที่วิจัย ดังนี้

1. สถาบันและสาขาวิชาที่ทำวิจัย

สถาบันการศึกษาที่มีการทำวิจัยโดยใช้ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 9 เรื่อง (34.6%) มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 6 เรื่อง (23.1%) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 5 เรื่อง (19.2%) มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 2 เรื่อง (7.7%) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 2 เรื่อง (7.7%) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 1 เรื่อง (3.8%) และมหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวน 1 เรื่อง (3.8%)

เมื่อพิจารณาสาขาวิชาของแต่ละสถาบันที่ทำวิจัยโดยใช้ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลในการศึกษา พบว่า มีสาขาวิชาที่ทำวิจัย ดังนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้แก่ สาขาวิชาจารึกภาษาไทย สาขาวิชาภาษาไทย และสาขาวิชาเขมรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล คือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ สาขาวิชาภาษาศาสตร์และสาขาวิชา

ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย และสาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา คือ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คือ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ คือ สาขาวิชาภาษาไทย สรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

Table 1: Institutions and departments doing research on Eastern dialect

สถาบัน (มหาวิทยาลัย)	สาขาวิชา/ จำนวน						รวม
	ภาษา ศาสตร์	จารึก ภาษา ไทย	ภาษา ไทย	ภาษาและ วรรณคดี ไทย	ภาษา ศาสตร์ การศึกษา	เขมร ศึกษา	
ศิลปากร		7	1			1	9
มหิดล	6						6
จุฬาลงกรณ์	4		1				5
บูรพา			2				2
ศรีนครินทรวิโรฒ				1	1		2
เกษตรศาสตร์			1				1
ทักษิณ			1				1
รวม	10	7	6	1	1	1	26

จากตาราง หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า สาขาวิชาที่มีการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จำนวน 10 เรื่อง (38.5%) รองลงมาคือสาขาวิชาจารึกภาษาไทย จำนวน 7 เรื่อง (26.9%) สาขาวิชาภาษาไทย 6 เรื่อง (23.1%) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย 1 เรื่อง (3.8%) สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา 1 เรื่อง (3.8%) และสาขาวิชาเคมีศึกษา 1 เรื่อง (3.8%)

2. ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัย

ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัยมีทั้งภาษาไทยถิ่นและภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

2.1 ภาษาไทยถิ่น ภาษาไทยถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือคล้ายกับภาษาไทยมาตรฐาน ต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์บางคำ ภาษาไทยถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นระยอง จำนวน 4 เรื่อง (Boonabha, 1968; Withayasakpan, 1979; Udomdech, 1995; Rataneeluck, 1988) ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี จำนวน 1 เรื่อง (Usomboon, 2009) และภาษาไทยถิ่นชลบุรี 1 เรื่อง (Sumransook, 1995)

2.2 ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัย มีดังนี้

2.2.1 ภาษาของ ชาวซองเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในดินแดนเอเชียอาคเนย์ กระจายตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ตราด ระยอง และฉะเชิงเทรา โดยเฉพาะบริเวณที่ต่อเนื่องกับประเทศกัมพูชา ภาษาซองเป็นภาษาในตระกูล

ออสโตรเอเชียติก สาขามอญ - เขมร กลุ่มย่อยเปิยริก (Archive of Languages and Cultures of Ethnic Groups of Thailand, 2023, online) ภาษาของที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยพบว่ามี 7 เรื่อง โดยแบ่งรูปแบบการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การศึกษาภาษาของที่ใช้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ได้แก่ ภาษาของในจังหวัดจันทบุรี (Suphanpaiboon, 1982; Chareontham, 1987; Leumkhan, 1991) ภาษาของในจังหวัดตราด (Patpitak, 1996) และ 2) การเปรียบเทียบภาษาของที่ใช้ในพื้นที่หนึ่งกับภาษาไทยมาตรฐานหรือเปรียบเทียบกับภาษาของอีกพื้นที่หนึ่ง เช่น ภาษาของในจังหวัดจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน (Kussalanuphap, 1999) ภาษาของในจังหวัดจันทบุรีที่อยู่ต่างพื้นที่กัน คือ ภาษาของบ้านคลองพลู อำเภอบ้านคันทริก กับภาษาของบ้านวังกระแหร อำเภอบ้านน้ำร้อน (Ungsitipoonporn, 2001) เป็นต้น

2.2.2 ภาษากะซอง กะซองเป็นชื่อที่ผู้พูดเรียกภาษาและเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ในขณะที่คนอื่นเรียกพวกเขาว่าของหรือของของตราด ต่อมานักภาษาศาสตร์ส่งเสริมให้ใช้ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของของตราดว่า “กะซอง” เพื่อจำแนกความแตกต่างจากภาษาของของจันทบุรี (Princess Maha Chakri Sirindhorn Antropology Centre (Public Organization), 2023, online) ภาษากะซองที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยมี 3 เรื่อง แบ่งรูปแบบการศึกษาเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การศึกษาภาษากะซองที่ใช้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Thongkham, 2003) และ 2) การศึกษาภาษากะซองที่ใช้ในหลายพื้นที่ (Kamnuansin, 2002; Chanmekha, 2003)

2.2.3 ภาษาญ้อหรือย้อ ญ้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลไทหรือไต หรือไท-กะได ซึ่งเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมบนดินแดนอุษาคเนย์ กลุ่มหนึ่งที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำโขงฝั่งไทย อาศัยอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม บึงกาฬ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงในพื้นที่อำเภอศรีบุญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (Sumalee, 2023, online) ภาษาญ้อที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยมี 2 เรื่อง โดยแบ่งรูปแบบการศึกษาเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การศึกษาภาษาญ้อที่ใช้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Siriwisitkun, 1986) และ 2) การเปรียบเทียบภาษาญ้อที่ใช้ในพื้นที่หนึ่งกับอีกพื้นที่หนึ่ง (Ninjinda, 1989)

2.2.4 ภาษาไทพวนหรือภาษาลาวพวน ชาวพวนเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทพวกรวมหนึ่ง แต่เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในแขวงเชียงขวางซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงของเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาอพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในประเทศไทยบริเวณหนองคาย สุโขทัย ลพบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครนายก ปราจีนบุรี เป็นต้น (Aree, 2003, p. 2) ภาษาไทพวนหรือภาษาลาวพวนที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยพบจำนวน 2 เรื่อง เป็นการศึกษาภาษาไทพวนหรือภาษาลาวพวนที่ใช้ในอำเภอศรีมหาโพธิ์ (Sukpiti, 1989; Aree, 2003)

2.2.5 ภาษาخمเร ชาวخمเรเป็นคนพื้นถิ่นแต่ดั้งเดิมอพยพมาจากบริเวณเทือกเขาบรรทัดในกัมพูชา خمเรเป็นชื่อที่ผู้พูดเรียกตัวเอง (Premsrirat, and Kamnuansin, 2023, online) ภาษาخمเรเป็นกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกที่รวมเป็นเขมรกลุ่มใหญ่ในเอเชีย ภาษาخمเรที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยพบว่ามีจำนวน 1 เรื่อง เป็นการศึกษาภาษาخمเรที่ใช้ในหลายพื้นที่ ได้แก่ ภาษาخمเรของบ้านมะม่วง บ้านนนทรี ตำบลนนทรี อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (Ploykaew, 2000)

2.2.6 ภาษาเขมร ภาษาเขมรหรือเขมรถิ่นไทยเป็นภาษาเขมรที่ใช้พูดในประเทศไทย เป็นภาษาพื้นบ้านภาษาหนึ่งที่พูดกันอยู่หลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก สาขามอญ - เขมร ตะวันออก (Ungsitipoonporn, 2023, online) ภาษาเขมรที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยมี 1 เรื่อง ได้แก่ การศึกษาภาษาเขมรที่บ้านสำโรงบน ตำบลทรายขาว อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี (Southong, 2002)

2.2.7 ภาษาลาวเวียง ลาวเวียงเป็นชื่อเรียกกลุ่มชนที่มีการย้ายถิ่นฐานจากเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ถูกกวาดต้อนและอพยพไปบริเวณต่าง ๆ ในภาคกลางและภาคตะวันออก ภาษาลาวเวียงเป็นภาษาในตระกูลไท - กะไต ภาษาลาวเวียงที่ใช้ในภาคตะวันออกจะใช้น้อยที่ปราจีนบุรี ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ภาษาลาวเวียงที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยพบว่ามี

1 เรื่อง ได้แก่ การศึกษาภาษาลาวเวียงที่ใช้ในตำบลหนองแห่น
อำเภอนมสารกรม จังหวัดฉะเชิงเทรา (Ratanapraserart, 1985)
หากพิจารณาภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยตามเขตพื้นที่
จังหวัดสรุปได้ดังนี้

Table 2: Eastern dialects used in the research

ภาษาถิ่น	ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์								รวม	หมายเหตุ*
	ภาษาไทยถิ่น	ของ	กะซอง	ญ้อ	ไทพวน/ ลาวพวน	ซัมเร	เขมร	ลาว เวียง		
จันทบุรี	1	6					1		8	1*
ตราด		1	3			1			5	1*
ระยอง	4								4	1*
ปราจีนบุรี				2	2				4	
ชลบุรี	1								1	
ฉะเชิงเทรา								1	1	
สระแก้ว									0	2*
รวม	6	7	3	2	2	1	1	1	23	5*

หมายเหตุ *งานวิจัยที่ใช้ภาษาถิ่นที่ใช้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายพื้นที่เพื่อศึกษา
ภูมิศาสตร์ภาษาหรือแผนที่ภาษา (Sukpreedee, 1988; Sakdanuwatwong,
1995; Chai-Arun, 1996)

จากตารางจะเห็นว่าภาษาถิ่นที่มีการนำมาใช้เป็นข้อมูลวิจัยมากที่สุด
ได้แก่ ภาษาถิ่นในจังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 8 เรื่อง คือ ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี
1 เรื่อง ภาษาของ 6 เรื่อง ภาษาเขมร 1 เรื่อง รองลงมาคือภาษาถิ่นในจังหวัด
ตราด จำนวน 5 เรื่อง คือ ภาษาของ 1 เรื่อง ภาษากะซอง 3 เรื่อง ภาษาซัมเร

1 เรื่อง ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง 4 เรื่อง ภาษาถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี 4 เรื่อง คือ ภาษาญ้อ 2 เรื่อง ภาษาไทพวนหรือลาวพวน 2 เรื่อง ภาษาถิ่นจังหวัดชลบุรี 1 เรื่อง ภาษาลาวเวียงในจังหวัดฉะเชิงเทรา 1 เรื่อง ทั้งนี้ มีวิทยานิพนธ์ที่ใช้ภาษาถิ่นมากกว่า 1 จังหวัด 2 เรื่อง คือ ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด (Sukpreedee, 1988), แผนที่ภาษาจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว (Sakdanuwatwong, 1995) และวิทยานิพนธ์ที่ใช้ภาษาถิ่นหลายพื้นที่ในจังหวัดเดียว 1 เรื่อง คือ ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสระแก้ว : การศึกษาโดยใช้ศัพท์ (Chai-Arun, 1996)

3. ประเด็นหัวข้อที่วิจัย

วิทยานิพนธ์ที่ใช้ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเป็นข้อมูลในการศึกษาทั้ง 26 เรื่อง มีประเด็นหัวข้อในการวิจัยสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

Table 3: Titles of thesis and research

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย					แผนที่/ภูมิศาสตร์ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประโยค	ความหมายเทียบ	
1. หน่วยเสียงภาษา ระยอง (1969)	✓					
2. การศึกษาภาษา ถิ่นย่อยของจังหวัด ระยอง (1979)	✓				✓	

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						
	เสียง	คำ	วลี	ประโยค	ความหมาย	สังคมเปรียบเทียบ	แผนที่/ภูมิศาสตร์ภาษา
3. ระบบเสียงใน ภาษาของ หมู่บ้าน ตะเคียนทอง ตำบล ตะเคียนทอง อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี (1982)	✓						
4. คำและลักษณะ คำในภาษาลาว เวียงในจังหวัด ฉะเชิงเทรา (1985)		✓				✓	
5. ลักษณะภาษาย่อ (ย่อ) ที่ตำบลคลอง น้ำใส อำเภออรัญ ประเทศ จังหวัด ปราจีนบุรี (1986)	✓	✓		✓	✓		
6. ภาษาของหมู่บ้าน ทุ่งตาอิน จังหวัด จันทบุรี (1987)	✓	✓		✓			

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประโยค	ความหมาย	สังคมเปรียบเทียบ	
7. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ ภาษาไทยถิ่นใน จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด (1988)		✓					✓
8. การศึกษาทาง สัทวรรณศาสตร์ ของคำลงท้ายในภาษ ระยอง (1989)	✓				✓		
9. การศึกษา ลักษณะของภาษา ลาวพวนที่ตำบลหัว หว้า อำเภอยะ ศรีมหาโพธิ จังหวัด ปราจีนบุรี (1989)	✓	✓	✓	✓			

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						
	เสียง	คำ	วลี	ประ โยค	ความ หมาย	สังคม เปรียบเทียบ	แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
10. การศึกษา คำศัพท์ภาษาญ้อใน จังหวัดสกลนคร นครพนม และ ปราจีนบุรี (1989)			✓			✓	
11. ภาษาของ หมู่บ้านน้ำขุ่น1 ตำบลคลองพลู อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี (1991)	✓	✓	✓	✓			
12. แผนที่ภาษา จังหวัดปราจีนบุรี และสระแก้ว (1995)	✓	✓					✓
13. การศึกษาเสียง วรรณยุกต์ใน ภาษาไทยถิ่น จังหวัด ชลบุรี (1995)			✓				

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						
	เสียง	คำ	วลี	ประ	ความ	สังคม	เปรียบเทียบ/
				โยค	หมาย	เทียบ	ภูมิศาสตร์ ภาษา
14. การศึกษา คำศัพท์ที่มีแนวโน้ม จะเลิกใช้ในภาษาถิ่น ระยอง (1995)			✓			✓	
15. ภาษาของ หมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (1996)	✓	✓	✓	✓			
16. ภูมิศาสตร์ ภาษาจังหวัด สระแก้ว: การศึกษาโดยใช้ ศัพท์ (1998)			✓				✓

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประ โยค	ความ หมาย	สังคม เปรียบเทียบ	
17. การศึกษา เปรียบเทียบหมวด คำในภาษาของกับ ภาษาไทย มาตรฐาน (1999)		✓				✓	
18. ไวยากรณ์ภาษา ซึ่มเร (2000)	✓	✓		✓			
19. การศึกษา เปรียบเทียบระบบ เสียงภาษาของ ระหว่างช่องคลองพลู และช่อง วังกระแพร (2001)	✓					✓	

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประ โยค	ความ หมาย	สังคม เปรียบเทียบ	
20. แผนที่ภาษาของ ถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัด จันทบุรี: การ ประยุกต์ใช้ระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ (จีไอเอส) (2001)							✓
21. ไวยากรณ์ ภาษากะซอง (2002)			✓	✓	✓	✓	
22. การศึกษา ระบบเสียงภาษา เขมรบ้านสำโรงบน ตำบลทรายขาว อำเภอ สอยดาว จังหวัด จันทบุรี (2002)	✓						

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประ โยค	ความ หมาย	สังคม เปรียบเทียบ	
23. ระบบเสียง ภาษากะซอง หมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (2003)	✓						
24. ภาษาที่ซ่อนอยู่: ศึกษาในกรณีของ ทัศนคติทางภาษา การใช้ภาษาและ ความสามารถทาง ภาษากะซองใน 3 หมู่บ้าน ในจังหวัดตราด ประเทศไทย (2003)						✓	

ชื่อเรื่อง	ประเด็นหัวข้อที่วิจัย						แผนที่/ ภูมิศาสตร์ ภาษา
	เสียง	คำ	วลี	ประโยค	ความหมาย	สังคม	เปรียบเทียบ
25. คำกริยา วิเศษณ์ในภาษาไทย พวน อำเภอสรีมหา โพธิ จังหวัด ปราจีนบุรี (2003)			✓				
26. ศึกษาลักษณะ ภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาตำบลท่า ช้างและตำบลแสง อำเภอมะนัง จังหวัด จันทบุรี (2009)	✓	✓				✓	✓

จากตารางจะเห็นได้ว่าประเด็นหัวข้อในการวิจัยสามารถจำแนกได้เป็นการศึกษาด้านระบบเสียง ระบบคำ ลักษณะภาษาทั้งระบบเสียง คำ วลี ประโยค ความหมาย การศึกษาการใช้ภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับบริบทสังคม วัฒนธรรม การศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบ และการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อจัดทำแผนที่ภาษา ดังนี้

3.1 การศึกษาด้านระบบเสียง ศึกษาวิเคราะห์หน่วยเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ลักษณะและหน้าที่ของหน่วยเสียง โครงสร้างเสียง การรวมกันของหน่วยเสียงเป็นพยางค์ และโครงสร้างพยางค์ เป็นประเด็น การวิจัยที่พบมากที่สุด มีจำนวน 16 เรื่อง โดยนิยมนศึกษามาตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่เริ่มมีการทำวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงจนถึงปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) เช่น การศึกษาหน่วยเสียงภาษาระยอง (Boonabha, 1968) เป็นการศึกษา หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ การประกอบ หน่วยเสียงชนิดต่าง ๆ เข้าเป็นพยางค์ โดยใช้ข้อมูลจากภาษาถิ่นระยองที่ ผู้วิจัยรวมถึงที่ชาวระยองคนอื่น ๆ ใช้ การศึกษาภาษาถิ่นย่อยของจังหวัด ระยอง (Withayasakpan, 1979) เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างของระบบเสียงและเสียงของภาษาถิ่นย่อยระยอง 5 ภาษา คือ ภาษาถิ่นย่อยระยองอำเภอมือเมือง อำเภอบ้านค่าย อำเภอกาหลง อำเภอ ปลวกแดง และกิ่งอำเภอบ้านฉาง การศึกษาระบบเสียงในภาษาของ หมู่บ้านตะเคียนทอง ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเมษามหา จังหวัดจันทบุรี (Suphanpai boon, 1982) เป็นการศึกษา ระบบเสียงภาษาของด้านลักษณะ เสียงสระ เสียงพยัญชนะ ลักษณะน้ำเสียง การศึกษาทางสัทศาสตร์ ของคำลงท้ายในภาษาระยอง (Rataneeluck, 1988) เป็นการศึกษา ลักษณะ ทางเสียงของคำลงท้ายและความหมายของถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงออกด้วย ลักษณะทางเสียงของคำลงท้ายในภาษาระยอง การศึกษาระบบเสียงภาษา กะช่อง หมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (Thongkham, 2003) เป็นการศึกษา ระบบเสียงโดยใช้ทฤษฎีแทกมิมิค เป็นต้น

3.2 การศึกษาด้านระบบคำ เป็นการศึกษารวบรวมคำศัพท์ วิเคราะห์โครงสร้างคำ หมวดคำ ชนิดของคำ การแปรศัพท์ การกระจาย คำศัพท์ในภาษาถิ่น มีจำนวน 8 เรื่อง เช่น การศึกษาคำและลักษณะคำใน ภาษาลาวเวียงในจังหวัดฉะเชิงเทรา (Ratanapraset, 1985) เป็นการศึกษาลักษณะคำ การเรียงคำ รวบรวมคำในภาษาลาวเวียงและ เปรียบเทียบวงศ์พยางค์รวมถึงกลุ่มคำบางกลุ่มกับภาษาไทยมาตรฐาน การศึกษา ลักษณะภาษาย้อ (ญ้อ) ที่ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัด ปราจีนบุรี (Siriwisitkun, 1986) เป็นการศึกษาาระบบคำของภาษาย้อ จำแนกตามตำแหน่งและหน้าที่ของคำในประโยค ลักษณะของคำประสม คำผาน คำซ้ำ และคำซ้อน การศึกษาคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทยวน อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (Aree, 2003) เป็นการศึกษา โครงสร้างคำและความหมายของคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทยวน เป็นต้น

3.3 การศึกษาลักษณะภาษาหรือโครงสร้างภาษา เป็นการศึกษา ภาษาถิ่นทั้งระบบเสียง คำ วลี ประโยค ความหมาย มีจำนวน 7 เรื่อง เช่น การศึกษาภาษาของหมู่บ้านทุ่งตาอิน จังหวัดจันทบุรี (Chareontham, 1987) เป็นการศึกษาลักษณะของเสียง คำ และประโยคของภาษาของ การศึกษาภาษาของภาษาลาวพวนที่ตำบลหัวหว้า อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (Sukpiti, 1989) เป็นการศึกษาาระบบเสียง คำ วลีและ ประโยคของภาษาลาวพวน การศึกษาภาษาของ หมู่บ้านน้ำซุ่น1 ตำบล คลองพลู อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี (Leumkhan, 1991) เป็น การศึกษาโครงสร้างภาษาด้านเสียง คำ วลี และประโยค การศึกษาภาษา ของ หมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (Patpitak, 1996) เป็นการศึกษาโครงสร้างระบบเสียง คำ วลี และประโยค

การศึกษาไวยากรณ์ภาษาซัมเร (Ploykaew, 2000) เป็นการศึกษาไวยากรณ์ภาษาซัมเรทั้งระบบเสียง ระบบคำ และลักษณะโครงสร้างประโยค การศึกษาไวยากรณ์ภาษากะซอง (Kamnuansin, 2002) เป็นการศึกษาหน่วยคำ คำ วลี อนุพยางค์ และประโยค รวมถึงศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษากะซองที่บ้านคลองแสง บ้านปะเตา และบ้านด่านชุมพล ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด เป็นต้น

3.4 การศึกษาการใช้ภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับบริบทสังคมวัฒนธรรม เป็นการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษา ความสามารถในการใช้ภาษา การแปรของการใช้ภาษาถิ่นตามผู้ใช้ที่อายุต่างกัน มีจำนวน 4 เรื่อง เช่น การศึกษาคำศัพท์ที่มีแนวโน้มที่จะเลิกใช้ในภาษาถิ่นระยอง (Udomdech, 1995) เป็นการศึกษาแนวโน้มการเลิกใช้คำศัพท์และวลีของบุคคลสองระดับอายุ คือ กลุ่มที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มอายุ 13 - 20 ปี ภาษาที่ซ่อนอยู่ : ศึกษาในกรณีของทัศนคติทางภาษา การใช้ภาษา และความสามารถทางภาษากะซองใน 3 หมู่บ้าน ในจังหวัดตราด ประเทศไทย (Chanmekha, 2003) เป็นการศึกษาทัศนคติทางภาษาของชาวกะซองบ้านด่านชุมพล บ้านคลองแสง และบ้านปะเตา ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด โดยใช้แบบสอบถามและศึกษาตามลักษณะตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาที่หนึ่ง

3.5 การศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบภาษาถิ่นที่ใช้อยู่ต่างพื้นที่กันและเปรียบเทียบภาษาถิ่นกับภาษาไทยมาตรฐานทั้งด้านคำศัพท์ หมวดคำ ระบบเสียง มีจำนวน 6 เรื่อง เช่น การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนม และปราจีนบุรี (Ninjinda, 1989)

เป็นการเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาของผู้ใช้ภาษาที่อยู่ต่างพื้นที่กัน การศึกษาเปรียบเทียบหมวดคำในภาษาของกับภาษาไทยมาตรฐาน (Kussalanuphap, 1999) เป็นการเปรียบเทียบหมวดคำในภาษาของกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างกรอบประโยคทดสอบหมวดคำและวิเคราะห์หาหมวดคำในภาษาของ แล้วนำกรอบประโยคทดสอบและหมวดคำในภาษาของดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของ ระหว่างของคลองพลูและของวังกระแพระ (Ungsittipoonporn, 2001) เป็นการวิเคราะห์ระบบเสียงภาษาของและเปรียบเทียบภาษาของสองถิ่น

3.6 การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อจัดทำแผนที่ภาษา

เป็นการศึกษาภาษาถิ่นโดยนำวิธีการทางภูมิศาสตร์มาศึกษาภาษาเชิงเปรียบเทียบร่วมสมัย โดยศึกษาการแปรของภาษาเนื่องจากความแตกต่างของท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่และแสดงผลการศึกษาออกมาในรูปของแผนที่ภาษา มีการกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษา และแนวแบ่งเขตภาษา อาจจะศึกษา ระบบเสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ แต่นิยมศึกษาโดยใช้คำศัพท์ ซึ่งมุ่งศึกษาการแปรและการกระจายของคำศัพท์ภาษาถิ่นต่าง ๆ ในบริเวณใด บริเวณหนึ่ง แล้วนำผลการศึกษามาทำแผนที่ภาษา วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาแนวนี้นี้มี 4 เรื่อง ได้แก่ ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด (Sukpreedee, 1988) เป็นการศึกษาการแปรของคำศัพท์ในจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด ทุกตำบล เพื่อทำแผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์แผนที่ภาษาจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว (Sakdanuwatwong, 1995) เป็นการศึกษาภาษาพูดในบริเวณจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว และนำผลมาทำแผนที่ภาษา ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสระแก้ว: การศึกษาโดยใช้ศัพท์

(Chai-Arun, 1996) เป็นการศึกษาภาษาพูดในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดสระแก้ว โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์และนำผลการศึกษามาจัดทำแผนที่ภาษาและแผนที่ภาษาของถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี: การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (จีไอเอส) (Choosri, 2001) เป็นการศึกษาความเหมือนและความต่างของภาษาของถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรีทั้งด้านภาษาศาสตร์และภูมิศาสตร์ และจัดทำแผนที่แสดงข้อมูลดังกล่าว โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์หรือจีไอเอส

จากการรวบรวมงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกของประเทศไทยในรอบ 54 ปี พบว่าม้งงานวิจัยที่นำภาษาถิ่นที่ใช้ในภาคตะวันออกของไทยมาเป็นข้อมูลในการศึกษา 26 เรื่อง เป็นวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัย 7 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยสาขาวิชาที่มีการนำภาษาถิ่นภาคตะวันออกมาใช้เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จารึกภาษาไทย ภาษาไทย ภาษาและวรรณคดีไทย ภาษาศาสตร์การศึกษา และเขมรศึกษา ภาษาถิ่นที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษามีทั้งภาษาไทยถิ่นและภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 7 จังหวัด การรวบรวมวิทยานิพนธ์ที่ผ่านมาทำให้เห็นสถานภาพการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกที่เป็นการศึกษาด้านระบบเสียง ระบบคำ ลักษณะภาษาทั้งระบบเสียง คำ วลี ประโยค ความหมาย การศึกษาการใช้ภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับบริบทสังคมวัฒนธรรม การศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบ และการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อจัดทำแผนที่ภาษา

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาศาสนาภาพงานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงของไทยในรอบ 54 ปี โดยรวบรวมงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2565 (ค.ศ. 1969 - 2022) จากการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ด้านสถาบันและสาขาวิชาที่ทำวิจัย จากการศึกษาพบว่าสถาบันที่ให้ความสนใจศึกษาวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงยุคแรกคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) จากนั้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 - 2539 (ค.ศ. 1985 - 1996) ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาจารึกภาษาไทย และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2546 (ค.ศ. 2000 - 2003) ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

หากพิจารณาในภาพรวมพบว่า สถาบันที่มีการวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงมากที่สุดได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากรทั้งจากสาขาวิชาจารึกภาษาไทย เชมรศึกษา คณะโบราณคดี และสาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 9 เรื่อง คิดเป็น 34.6% รองลงมาได้แก่มหาวิทยาลัยมหิดลจากสาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็น 23.1% จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจากสาขาวิชาภาษาศาสตร์และภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็น 19.2% มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจากสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทยและสาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็น 7.7% มหาวิทยาลัยบูรพาจากสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็น 7.7% มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ 1 เรื่อง คิดเป็น 3.8% และ มหาวิทยาลัยทักษิณจากสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ 1 เรื่อง คิดเป็น 3.8% จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่สนใจศึกษาภาษาถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในภาคกลางและภาคตะวันตก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะการศึกษาภาษาถิ่นเป็นศาสตร์หรือแนวทางการศึกษาที่หลายสถาบัน ให้ความสำคัญ

เมื่อพิจารณาด้านสาขาวิชาที่ทำวิจัยพบว่าสาขาวิชาภาษาศาสตร์ให้ความสำคัญกับการทำวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด จำนวน 10 เรื่อง คิดเป็น 38.5% รองลงมาคือสาขาวิชาจารึกภาษาไทย มีจำนวน 7 เรื่อง คิดเป็น 26.9% สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็น 23.1% สาขาวิชา ภาษาและวรรณคดีไทย 1 เรื่อง 3.8% สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา 1 เรื่อง 3.8% และสาขาวิชาเคมีศึกษา 1 เรื่อง 3.8% จะเห็นว่าสาขาวิชา ภาษาศาสตร์เป็นกำลังสำคัญของการศึกษาภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาของสาขานี้ช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจระบบเสียง ระบบ คำ ระบบประโยค และความหมายของภาษาย่อยในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการฟื้นฟูภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังอยู่ในสถานการณ์ วิกฤต

อย่างไรก็ดี ในระยะเวลา 54 ปี กล่าวคือระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2565 (ค.ศ. 1969 - 2022) มีงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้น 26 เรื่องเท่านั้น นับว่ายังมีปริมาณที่ไม่มาก ปัจจุบันประชาคมผู้ใช้ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม กอปรกับ “โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor หรือ EEC)” ซึ่งเป็นโครงการภายใต้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2561 อันเป็นการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจใหม่ โดยอาศัยการพัฒนา ระบบโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเมืองเพื่อดึงดูดนักลงทุนในพื้นที่พิเศษ ในสามจังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ด้วยหวังว่าจะส่งเสริมศักยภาพด้านการแข่งขันของประเทศด้วยการส่งเสริม กระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูง ทำให้เกิดการโยกย้ายแรงงานทั้งจากประชากรไทยและกลุ่มคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในภูมิภาคนี้ อาจทำให้เกิดความหลากหลาย การปนภาษา และ พัฒนาการด้านภาษาถิ่นภาคตะวันออกอีกมาก ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการวิจัยด้านภาษาถิ่นในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น

2. ภาษาถิ่นที่เป็นข้อมูลในการวิจัย จากการศึกษาพบว่าการศึกษาภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นการศึกษาภาษาใน 2 กลุ่มใหญ่คือ การศึกษาภาษาไทยถิ่นและการศึกษาภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านการศึกษาภาษาไทยถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้พบว่ามีการศึกษาเพียง 3 จังหวัด คือ จังหวัดระยอง จันทบุรี และชลบุรี ส่วนการศึกษาภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าปรากฏภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ 7 ภาษา ได้แก่ ภาษาของ ภาษากะชอง ภาษาย้อหรือญ้อ ภาษาไทพวนหรือลาวพวน ภาษาขัมเร

ภาษาเขมรหรือเขมรถิ่นไทย และภาษาลาวเวียง โดยภาษาของและภาษากะซองมีผู้สนใจศึกษามากกว่าภาษาย้อ ภาษาไทพวนหรือลาวพวน ภาษาซัมเร ภาษาเขมร และภาษาลาวเวียง อาจเนื่องด้วยภาษาของและภาษากะซองเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏมากและหลายพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ แต่ภาษาย้อ ภาษาไทพวนหรือลาวพวน ภาษาซัมเร ภาษาเขมร และภาษาลาวเวียงเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงใต้มาน้อย และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ ทำให้มีผู้วิจัยศึกษาอย่างลึกซึ้งในปริมาณมากอยู่ก่อนแล้ว

3. ประเด็นหัวข้อที่วิจัย จากการศึกษาพบว่างานวิจัยภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านระบบเสียง เนื่องจากภาษาไทยถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้มีระบบและลักษณะทางไวยากรณ์ที่คล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน (ภาษาไทยกรุงเทพฯ) แตกต่างเพียงระบบเสียงที่ภาษาไทยถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้มีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน สอดคล้องกับผลการวิจัยภาพรวมการศึกษารวมภาษาไทยถิ่นใต้ที่พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านระบบเสียง (Awirutthiyothin, 2020, p. 19) รองลงมาเป็นการศึกษาด้านระบบคำ ทั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาร่วมกับภาษาาระบบอื่น ๆ กล่าวคือ ศึกษาไวยากรณ์หรือลักษณะภาษาทั้งระบบเสียง คำ วลี ประโยค และความหมาย

หากพิจารณาด้านความครอบคลุมของประเด็นหัวข้อในการศึกษาพบว่ามีการศึกษาระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ระบบความหมาย และระบบไวยากรณ์ของภาษาทั้งการศึกษาระบบเดียวและหลายระบบร่วมกัน อีกทั้งยังมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น

ในพื้นที่อื่น รวมทั้งมีการเปรียบเทียบเพื่อทำแผนที่ภาษา ทำให้เห็นความแตกต่างของภาษาเดียวกันในพื้นที่ใช้ภาษาที่ต่างกันซึ่งสามารถช่วยอธิบายความเหมือนและความแตกต่าง รวมถึงการแพร่หรือการแปรของภาษาซึ่งมีปัจจัยทางภูมิศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดความเข้าใจภาษาได้มากขึ้น แม้กระนั้นก็ตาม ประเด็นหัวข้อที่วิจัยเหล่านี้ก็ยังไม่ครอบคลุมการศึกษาภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ยังไม่มีการศึกษาระบบเสียง คำ ไวยากรณ์หรือลักษณะของภาษาไทยถิ่นตราด ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ไม่มีการศึกษาแผนที่ภาษาจังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา รวมทั้งยังไม่มีเปรียบเทียบและการศึกษาภาษาถิ่นในอีกหลายจังหวัดที่สัมพันธ์กับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีมุมมองการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ที่น่าสนใจรอให้ศึกษาอยู่อีกมาก เช่น วัจนปฏิบัติศาสตร์ สุนทรวินิจฉัย ภาษาศาสตร์ปริชาน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี งานวิจัยเกือบทั้งหมดเป็นการเก็บข้อมูลภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2552 (ค.ศ. 1969 - 2009) ซึ่งจะได้เห็นว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเก่ามากเมื่อเทียบกับเวลาในปัจจุบัน ช่วงระยะเวลาดังกล่าวอาจพบการเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งในระบบเสียง ระบบคำ ฯลฯ อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือมีการปนของภาษาอื่น ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อผู้พูดภาษาท้องถิ่นเดิม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยใช้ปัจจัยของเวลามาร่วมพิจารณา โดยเฉพาะการศึกษาภาษาในพื้นที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือมีอัตราการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่ค่อนข้างสูง เช่น พื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และอีกหลายพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

References

- Archive of Languages and cultures of ethnic groups of Thailand. (2023). *Cheong* (Rojanakul, N. Writer). Retrieved October 4, 2022. From <https://www.langarchive-th.org/th/collection/chong>
- Aree, U. (2003). *Adverbs in tai phuan at simahaphot district, prachin buri province*. Master of Arts Thesis. Nakhonpathom: Silpakorn University.
- Awirutthiyothin, T. (2020). Overview of Southern Thai dialect study. *Journal of Humanities and Social Science*, 13(1), 1-32.
- Boonabha, O. (1968). *Phonemes in Rayong*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Chai-Arun, P. (1996). *Linguistic geography of Sakaew: A lexical approach*. Master of Education Thesis. Chonburi: Burapha University.
- Chanmekha, S. (2003). *The hidden language: A case of Kasong language attitudes, uses and abilities in three villages in Trat province, Thailand*. Master of Arts Thesis. Nakhon pathom: Mahidol University.
- Chareontham, S. (1987). *A description of the Chong language of Thaung Ta-in Chanthaburi, an Austroasiatic language in Thailand*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Choosri, I. (2001). *Mapping dialects of Chong in Chanthaburi province, Thailand: An application of geographical information system (GIS)*. Master of Arts Thesis. Nakhonpathom: Mahidol University.
- Depadung, S. (2001). The status of research in linguistics in Thailand: Morphological to sentence and meaning. *Journal of Language and Culture*, 20(2), 35-52.

- Kamnuansin, S. (2002). *Kasong syntax*. Master of Arts Thesis. Nakhonpathom: Mahidol University.
- Kussalanuphap, K. (1999). *A comparative study of words in Chong language and standard Thai language*. Master of Education Thesis. Songkhla: Taksin University.
- Leumkhan, S. (1991). *A Description of the Chong language, Muban Namkhun 1, Tambon Khlongphu, Amphoe Makham, Chanthaburi Province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Ninjinda, N. (1989). *A Lexical study of NYO spoken in Sakon Nakorn Nakorn Phanom and Prachin Buri*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Office of the Royal Society. (2022). *Geographic division*. Retrieved October 1, 2022. From <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>
- Patpitak, K. (1996). *A description of the Chong language in Klong Seng village, Borrai district, Trat province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Ploykaew, P. (2000). *Samre grammar*. Doctoral Thesis. Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Premssirat, S., & Kamnuansin, S. (2023). *Samre: Center for the study and rehabilitation of language and culture in crisis*. Retrieved December 4, 2022. From <https://langrevival.mahidol.ac.th/project/samre-group/>
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Orannization). (2023). *Ethnic groups: Kasong*. Retrieved October 5, 2022. From <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/38>
- Ratanaprasedt, W. (1985). *Word classes and word types of Lao-Wiang language in Chachoeng Sao province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.

- Rataneeluck, S. (1988). *A Semantico – Phonetic study of final particles in the Rayong dialect*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sakdanuwatwong, J. (1995). *Language map of Prachin Buri and Sa Kaeo*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Srirat, S. (2001). A study of geographical dialects. *Vannavidas*, 1, 86-99.
- Siriwisitkun, S. (1986). *Some characteristics of the Yo dialect at Klongnam Sub-District at a anyaprathet district Prachinburi province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Southong, C. (2002). *The Phonological study of Khmer spoken at Ban Samrongbon, Tambon Saikhaw, Amphor Soidaw, Chanthaburi province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Sukpiti, C. (1989). *A linguistic description of the Lao Phuan dialect in Tambol Hua Waa, Amphoe Simahaphot, Prachinburi Province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Silpakorn University.
- Sukpreedee, J. (1988). *Word geography of the Thai dialects in Changwat Rayong, Chanthaburi and Trat*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sumalee, N. (2023). Ethnic groups: Yo. Retrieved January 5, 2023. From <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/70>
- Sumransook, K. (1995). *A Study of tones in the Thai dialect of Chonburi*. Master of Education Thesis. Chonburi: Burapha University.
- Suphanpaiboon, S. (1982). *A phonological of Chong of Ban Takianthong, Makham, Chanthaburi province*. Master of Education Thesis. Bangkok: Srinakharinwirot University.

- Thammatayatho (Promsit), S., Pankhuenkhat, R., & Khanetnok, P. (2020). A Geographical linguistics study of dialect spoken in Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 5(2), 92-107.
- Thongkham, N. (2003). *The phonology of Kasong at Khlong Saeng village, Danchumphon sub-district, Bo Rai district, Trat province*. Master of Arts Thesis. Nakhonpathom: Mahidol University.
- Tingsabadh, K. (1983). Methods for studying Thai dialects. In P. Vongvipanond (Ed.), *Science of language* (pp.7-25). Bangkok: Department of Linguistic, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Udomdecho, S. (1995). *A study of words tend to be out of use in Rayong Dialect*. Master of Education Thesis. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Ungsitipoonporn, S. (2001). *A phonological comparison between Khlongphlu Chong and Wangkraphrae Chong*. Master of Arts Thesis. Nakhonpathom: Mahidol University.
- Ungsitipoonporn, S. (2023). *Khmer-Thai dialect*. Retrieved January 1, 2023. From <https://langarchive-th.org/th/collection/northern-khmer>
- Usomboon, P. (2009). *The study of the characteristics of the dialects in Chanthaburi province: A case study of the dialects in Thachang sub-district and Slang sub-district, Mueang district, Chanthaburi province*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Kasetsart University.
- Wannarat, J. , Jeennoon, P., & Wattanachai, W. (2018). The knowledge status of language studies for Thai theses during the decade of 2007-2017. In *The 9th Hatyai National and International Conference* (pp. 88-99). Songkhla: Hatyai University.
- Withayasakpan, S. (1979). *A study of Rayong sub-dialects*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.

Authors

Assistant Professor Nattha Khamchoo, Ph.D.

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

E-mail: nattha@go.buu.ac.th

Apirak Chaipanha, Ph.D.

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

E-mail: apirak@go.buu.ac.th

Assistant Professor Khajita Sripoom, Ph.D.

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

E-mail: khajita@go.buu.ac.th

Assistant Professor Bhob Sawasdee, Ph.D.

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

E-mail: bobsawasdee@gmail.com

A Historical Study of the Words /tham/ and /tham hâj/

Abhisara Bolnarattana and Suthat Klaysuwan
Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

Received: July 2, 2023

Revised: November 7, 2023

Accepted: November 16, 2023

Abstract

This research aimed to study the word /tham/ and /tham hâj/ in the Sukhothai, Ayuttaya, Thonburi and early Rattanakosin era. The data was collected from 11 different published pieces of literature in the form of prose. The results showed that the word /tham/ functioned as a transitive verb in every era. There were two types of sentence structures: NP + tham / krà?-tham/ + NP + (NP) and NP + auxiliary verbs + /tham/ / krà?-tham/ + NP. The word /tham / krà?-tham/ had function, as a causative verb, and it was found only in the early Rattanakosin era. The study also found two sentence structures which were NP +__+ NP + S and NP__+ NP2 + V2. When the sentences were categorized based on their causative verbs according to the concepts of Iwasaki and Ingkaphirom (2005, p. 324), it was found there was only forceful causative verb type, which was in the form of NP +__+ NP + S. The word /tham hâj/ was initially used in the Ayutthaya era.

Keywords

to do, to make, historical studies, historical linguistics

การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “ทำ” และ “ทำให้”

อาภิสรา พลนรัตน์ และ สุทัศน์ คล้ายสุวรรณ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเก็บข้อมูลจากงานวรรณคดีประเภทร้อยแก้วที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว จำนวน 11 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าหน้าที่ของคำว่า “ทำ” ในทุกสมัยทำหน้าที่เป็นสกรรมกริยา (transitive verb) พบทั้งโครงสร้างประโยค 2 ลักษณะ คือ NP + ทำ / กระทำ + NP + (NP) และ NP + กริยาช่วย + ทำ / กระทำ + NP ส่วนคำว่า “ทำให้” ที่ทำหน้าที่เป็นการิตกริยา (causative verb) พบเพียงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้น พบโครงสร้างประโยค 2 ลักษณะ คือ NP + __ + NP + S และ NP + __ + NP2 + V2 และเมื่อนำประโยคมาจัดประเภทกริยาการิต ตามแนวคิดของอิwasaki และอิงคาภิรมย์ (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, p. 324) นั้นพบเพียงประเภทกริยาการิตมีอำนาจประเภทเดียว ซึ่งอยู่ในกรอบประโยค NP + __ + NP + S และเริ่มพบว่ามีการใช้คำว่า “ทำให้” ในสมัยอยุธยา ดังโครงสร้าง NP + ทำให้ + NP + V2

คำสำคัญ

คำว่า “ทำ”, คำว่า “ทำให้”, การศึกษาเชิงประวัติ, ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ

บทนำ

ปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างหนึ่งที่พบในภาษาไทยคือ คำบางคำทำหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ได้หลายหน้าที่ทั้งคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือที่เรียกว่าคำหลัก (Lexical word) และคำบุพบท หรือที่เรียกว่าคำไวยากรณ์ (Grammatical word) ดังตัวอย่างเช่น

(1) น่อง กาง ร่ม

(2) แดด ร่ม แล้ว

จากตัวอย่างจะเห็นว่า คำว่า “ร่ม” สามารถปรากฏเป็นคำนามในตัวอย่างที่ (1) หมายถึง สิ่งที่ใช้กางกันแดด กันฝน มีด้ามสำหรับถือ และสามารถปรากฏเป็นคำกริยาในตัวอย่างที่ (2) โดยทำหน้าที่เป็นอกรรมกริยา หมายถึง ซึ่งมีอะไรรับแดด (Royal Institute of Thailand, 2011, p. 971)

ดิลเลอร์ (Diller, 2001, p. 39) เรียกปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (Grammaticalization) กล่าวคือเป็นปรากฏการณ์ที่คำหลัก หรือ คำเนื้อหา (Content-oriented lexemes) เช่น คำนาม คำกริยา กลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ (Grammatical function) โดยภาษาตระกูลไท (Tai family) มักปรากฏให้เห็นอยู่ในลักษณะของคำนามหรือคำกริยากลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ในหมวดคำปิด (Functions of closed-class) เช่น คำบุพบท คำช่วยกริยา หรือ คำสันธาน

คำว่า “ทำ” เป็นคำหนึ่งที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จาก คำกริยา ซึ่งเป็นคำเนื้อหา ได้กลายเป็นคำไวยากรณ์ในลักษณะต่าง ๆ รัศมี วิจิตรวาทการ (Vadakan, 1976 p. 34), กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (Thepkanjana, 1986, p. 10) และ อิวาซากิ และ อิงคาภิรมย์ (Iwasaki and Ingkaphirom, 2005, p. 324) ได้กล่าวถึงคำว่า “ทำ” และ เดิมเป็น

สกรรรมกริยา ต่อมาได้กลายเป็นคำไวยากรณในลักษณะประโยคที่แสดง
สถานการณกริต (Causative situation) ได้ด้วย ปัจจุบันนี้จะเห็นว่ามีกร
ใช้ประโยคที่มีคำกริยาสองคำในประโยคเดียวกัน ซึ่งนักวิชาการทางภาษาไทย
เรียกว่า “คำกริยากริต” (Causative verb) คือ คำกริยาที่เมื่อปรากฏใน
ประโยคแล้ว จะทำให้เห็นความหมายของเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ คือ
เหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุซึ่งเกิดขึ้นก่อนและเหตุการณ์ที่เป็นผลซึ่งเกิดขึ้นทีหลัง
ดังตัวอย่าง

(3) มานะ	ทำ	แก้ว	แตก
(4) พี่	ทำให้	น้อง	ร้องไห้

คำว่า “ทำ” ประโยคที่ 3 มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน คือ “มานะทำ
ทำบางสิ่ง ซึ่งเป็นสาเหตุให้แก้วแตก” เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมาคือ
“แก้วแตก” ในประโยคนี้มีคำกริยา 2 กริยา คือ คำว่า “ทำ” และ “แตก”
ส่วนประโยคที่ 4 มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน คือ “พี่ทำให้... (ทำบางสิ่ง) ซึ่ง
เป็นสาเหตุให้น้องร้องไห้” เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมาคือ “น้องร้องไห้”

ด้วยลักษณะคำกริยา “ทำ” และ “ทำให้” มีการใช้เป็นคำกริยา
กริต (Causative verb) หากปรากฏอยู่ในประโยคภาษาไทย จะเรียกว่าเป็น
ประโยคที่แสดงสถานการณกริต (Causative situation) จึงมีนักวิชาการ
ศึกษางานวิจัยที่สอดคล้องกับประเด็นนี้ เกี่ยวกับความต่างในเรื่องความหมาย
ของหน่วยสร้าง “ทำ” (Constructional meaning) ซึ่งเป็นความหมาย
ประจำหน่วยสร้างความหมายดังกล่าวเป็นความหมายของหน่วยสร้างเอง
ไม่ได้เกิดจากความหมายของคำกริยาหลักหรือการรวมความหมายของ
คำอื่น ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยสร้างนั้น อาทิ “กิ้งก่าญจณ์ เทพ

กาญจนา (Thepkanjana, 1986, p. 10) วิเคราะห์ว่า หน่วยสร้าง “ทำ” สื่อความหมายแสดงว่าผู้ก่อเหตุไม่มีความตั้งใจในการก่อเหตุ ส่วนหน่วยสร้าง “ทำให้” สื่อความหมายเป็นกลางในแง่ของความตั้งใจ นอกจากนี้ วิชาส โทธิ แพทย์ (Pothipath, 1999, p. 1) ศึกษาหน่วยสร้างการิตแบบวิเคราะห์ในภาษาไทย พบว่ากระบวนและความหมายแก่นของหน่วยสร้างการิตแบบวิเคราะห์ในภาษาไทยทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ หน่วยสร้าง “ทำ” “ให้” และ “ทำให้” โดยใช้คลังข้อมูลภาษาปัจจุบันนั้น มีการสื่อความหมายแก่นที่แตกต่างกันออกไปหลายลักษณะ อย่างไรก็ตาม การศึกษาคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” เป็นการศึกษาในลักษณะของคำกริยาการิต (Causative verb) ในภาษาปัจจุบัน ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะสมัย (Synchronic) เพียงเท่านั้น ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเชิงประวัติหรือข้ามสมัย (Diachronic) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” กลายเป็นคำ “กริยาการิต” เริ่มตั้งแต่สมัยใด มีโครงสร้างภาษาอย่างไรให้เป็นระบบขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ทบทวนวรรณกรรม

จากการที่ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ผู้วิจัยจึงสรุปโครงสร้างของคำกริยา “ทำ” และ “ทำให้” ได้ ดังนี้

Table 1: Summary the structure of the verbs "do" and "make"

โครงสร้าง	Sinlapasan, U. (2001).	Panupong, W. (1987)	Phanthumetha, N. (2006)
NP + ทำ +	สกรรรมกรรรร		คำหลักประเภทกรรร
NP	แม่ <u>ทำ</u> อาหารเย็น		แม่ <u>ทำ</u> ขนม
NP + ทำ +	กรรรียน <u>เคราะห</u>		
NP + กรรร	แม่ <u>ทำ</u> อาหารเย็นหก		
แท้			
NP + ทำ +		สกรรรมกรรร	
NP + กรรร		นำ <u>ทำ</u> กับข้าวแล้ว	
ช่วย			
NP + กรรร		สกรรรมกรรร	
ช่วย + ทำ/		นำ <u>กำลัง</u> ทำกับข้าว	
ทำให้ N			
หรือ NP +			
กรรรช่วย +			
ทำ/ทำให้ +			
s			
NP + ทำ +			
NP2 + V2			
NP + ทำให้			
+ NP2 +			
V2			
ทำ/ทำให้ +			
NP + V2 +			
(NP)			

Table 2: Summary the structure of the verbs "do" and "make"

โครงสร้าง	Vichitva-Dakan. R. (1976)	Shibatani, M. (1976)	Pothipath, V. (1999)	Iwasaki, S. (2005).
NP + ทำ +		กริยาการิิต		
NP		นักเรียน <u>ทำ</u>		
		ขนม		
NP + ทำ +				
NP + กริยา				
แท้				
NP + ทำ +				
NP + กริยา				
ช่วย				
NP + กริยา	กริยาการิิต			
ช่วย + ทำ/	เกิดกับคำช่วย			
ทำให้ + N	หน้ากริยา			
หรือ NP +	เขาจะ <u>ทำ</u>			
กริยาช่วย +	ผู้หญิง <u>จับ</u>			
ทำ/ทำให้ + s	เขาจะ <u>ทำให้</u>			
	ผู้หญิง <u>ตกน้ำ</u>			

โครงสร้าง	Vichitva-Dakan. R. (1976)	Shibatani, M. (1976)	Pothipath, V. (1999)	Iwasaki, S. (2005).
NP + ทำ + NP2 + V2	กริยาการีต (บอกความ บังเอิญ) สักกะ <u>ทำ</u> กระจกแตก	กริยาการีต <u>นักเรียน<u>ทำ</u></u> กระจกแตก	กริยาการีต สุริย์ <u>ทำ</u> เด็กตก น้ำ นาย ธนาการใหญ่ <u>ผู้<u>นี้</u>ที่<u>ทำ</u>ให้</u> ธนาการ กลีกรไทย กลายเป็น แกลอรี่ใหญ่	1. กริยาการีต (มีอำนาจ) สันติ <u>ทำ</u> แก้วแตก 2. กริยาการีต (กระทำ ความรู้สึก) ที่ <u>ทำ</u> แม่ผิดหวัง 3. กริยาการีต (ประธานไม่มี ชีวิต) คำ บรรยายสุดิตรา <u>ทำ</u> นักเรียน หลับ
NP + ทำให้ + NP2 + V2	กริยาการีต สัก <u>ทำ</u> ให้ <u>แก้ว</u> อ๊ ล้ม	กริยาการีต สิ่ง <u>แวดล้อม</u> <u>ทำ</u> ให้ <u>เด็ก</u> ก๊	กริยาการีต นายธนาการ <u>ใหญ่</u> <u>ผู้<u>นี้</u>ที่<u>ทำ</u></u> <u>ให้</u> ธนาการ กลีกรไทย กลายเป็น แกลอรี่ใหญ่	1. ประธานของ หน่วยสร้างเป็น สิ่งมีชีวิตหรือไม่ ก็ได้ มาลิน <u>ทำ</u> <u>ให้</u> แก้วแตก 2. ผู้รับเหตุเป็น สิ่งมีชีวิตหรือไม่ มีชีวิตก็ได้ การพูดเสียงดัง <u>จะ</u> <u>ทำ</u> ให้ <u>เด็ก</u> ก ตกใจ

โครงสร้าง	Vichitva- Dakan. R. (1976)	Shibatani, M. (1976)	Pothipath, V. (1999)	Iwasaki, S. (2005).
ทำ/ทำให้ +	กริยาการีต			
NP + V2 +	ประโยคคำสั่ง			
(NP)	ทำโต๊ะขาหัก			
	ลี			
	ทำให้สัก			
	ประหลาดใจ			
	ลี			

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปกรอบประโยคทดสอบคำว่า “ทำ” ดังนี้

กรอบประโยคทดสอบที่ 1 เป็นกรอบประโยคทดสอบคำว่า “ทำ” ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา (Transitive verb) ทั้งนี้ พระยาอุปกิต ศิลปสาร (Sinlapasan, 2001, p. 84), วิจิตร ภาณุพงศ์ (Panupong, 1987, p. 53) และ Masayyoshi Shibatani (Shibatani, 1976, p. 45) เห็นพ้องเหมือนกันว่า โครงสร้างประโยคคือ NP + ____ + NP + (NP) หมายถึง ขึ้นต้นประธานด้วยนามวลี 1 หน่วย แล้วตามด้วย กรรมกริยา “ทำ” ต่อด้วย นามวลีอีก 1 หน่วย หรือ 2 หน่วย ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยคก็ได้

วิจิตร ภาณุพงศ์ (Panupong, 1987, p. 53) และรัศมี วิจิตรวาทการ (Vichitvadakan, 1976, p.11) ได้เสนอกรอบประโยคทดสอบอีกแบบคือ NP + กริยาช่วย + ทำ + NP

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยขอแบ่งกรอบประโยคทดสอบแบบที่ 1 คำว่า “ทำ” ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา (Transitive verb) เป็น 2 แบบ คือ

- 1) NP + ____ + NP + (NP)
- 2) NP + กริยาช่วย + ทำ + NP

กรอบประโยคทดสอบที่ 2 เป็นกรอบประโยคทดสอบคำว่า “ทำ” ทำหน้าที่เป็นการตีกริยา (Causative verb) ทั้งนี้ Masayyoshi Shibatani (Shibatani, 1976, p. 45), วิภาส โพธิแพทย (Pothipath, 1999, p. 1) และ อิวาซากิ และ อิงคภิรมย์ (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, p. 324) มีความเห็นพ้องกันว่า โครงสร้างประโยคต้องประกอบด้วยหน่วยสร้างที่แสดง สถานการณ์อันประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) เหตุการณ์หนึ่ง เรียกว่าเหตุการณ์ผล (Caused event) จะเกิดตามหลังอีกเหตุการณ์หนึ่ง ที่ เรียกว่าเหตุการณ์เหตุ (Causing event) และ (2) เหตุการณ์ผลนั้นเกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์เหตุ ดังโครงสร้าง

2.1 NP + ____ + NP + S หรือ

2.2 NP + ____ + NP2 + V2

กริยาการตีในโครงสร้างประโยคคำสั่ง ตามกรอบประโยคทดสอบ คือ

2.3 ทำ + NP + V2 + (NP)

**ทำโต๊ะขาหักลิ*

(ทำเรื่องนั้นให้เสียบ่นะ)

จากตัวอย่างข้างต้น หมายถึง ขึ้นต้นประธานด้วยนามวลี 1 หน่วย แล้วตามด้วยกรรมกริยา “ทำ” ต่อด้วย นามวลีอีก 1 หน่วย เป็นเหตุการณ์ เหตุ (Causing event) จากนั้นต่อด้วยประโยค 1 ประโยค เป็นเหตุการณ์ผล (Caused event) ตามมาจากการกระทำของเหตุการณ์เหตุ ทั้งนี้ ประเภท กริยาการตี ผู้วิจัยขอใช้กรอบประโยคของ อิวาซากิ และ อิงคภิรมย์ (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, p. 324) คือ

1) กริยาการตีมีอำนาจ

NP + ____ + NP + S

2) กริยาการีตกระทำความรู้สึก

NP + ____ + NP2 + V2 (เช่น ผิดหวัง เสียใจ ตกใจ)

3) กริยาการีตประธานไม่มีชีวิต

$$\left[\begin{array}{c} \text{NP} \\ + \text{ inanimate} \end{array} \right] + \text{ ____ } + \text{ NP2 } + \text{ V2}$$

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ข้อมูลเหล่านี้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ชาติไทย ซึ่งเป็นหนังสือวรรณคดีประเภทร้อยแก้วแบ่งเป็นยุคสมัยดังนี้

1. สมัยสุโขทัย

- ไตรภูมิพระร่วง
- ประชุมศิลาจารึก

2. สมัยอยุธยา

- พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่า

3. สมัยธนบุรี

- พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

4. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1
- จดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ 5
- พระราชพิธีสิบสองเดือน

- พระราชหัตถเลขา ทรงสั่งราชการในรัชกาลที่ 5 และ 6
- กฎหมายตราสามดวง

ผู้วิจัยเลือกข้อมูลประโยคตัวอย่างที่มีคำศัพท์ ซึ่งในงานวิจัยนี้คือ คำว่า “ทำ” โดยจะยกข้อความที่แวดล้อมของคำมาด้วยทั้งย่อหน้า เหตุที่ต้องยกข้อความแวดล้อมทั้งย่อหน้า เนื่องจากไม่สามารถกำหนดโครงสร้างของประโยคที่มีคำว่า “ทำ” ในรูปแบบใดได้บ้าง ยกตัวอย่างตัวอย่างประโยค

(5) “ภรรยานายบุญสีฟ่องหย่านายบุญสี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่า
อ้าแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรรดแล้วมาฟ่องหย่านายสี ๆ ไม่หย่า”

(กฎหมายตราสามดวง ฉบับพระทำนูน)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกข้อมูลที่มีคำว่า “ทำ” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา
มีความหมายดังนี้ (Royal Institute of Thailand, 2011, p. 567)

1. กระทำ ประกอบขึ้น ผลิตขึ้น สร้างขึ้น ก่อขึ้น เช่น ทำเก้าอี้
ทำโต๊ะ ทำรองเท้า ทำรัง
2. ประกอบการงาน เช่น ทำนา ทำสวน ทำโป๊ะ
3. ดำเนินการ ปฏิบัติงาน เช่น ทำหน้าที่ประธาน ทำตาม คำสั่ง
ทำตามกฎหมาย
4. แต่งให้งาม เช่น ทำผม ทำนัยน์ตา ทำจมูก
5. คิดและปฏิบัติไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น ทำเลข
ทำการฝีมือ
6. ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนั้น ๆ เช่น ทำวัตร ทำศพ
7. แสดง เช่น ทำบท ทำเพลง ทำแบ่ง (ปาก)
8. ศึกษาในระดับปริญญา เช่น ทำปริญญา ทำดอกเตอร์

ส่วนคำว่า “ทำให้” หมายถึง เป็นเหตุให้ เช่น ทำให้เขาได้เรียนจบ ทำให้เขาต้องออกจากงาน ซึ่งเป็นแม่คำของ “ทำให้” คือ “ทำ” (Royal Institute of Thailand, 2011, p. 568)

ทั้งนี้ เพราะจากงานวิจัยของปรีชา ช้างขวัญยืน (Changkwan-yuen, 1972, p.73) ได้ศึกษาวิวัฒนาการภาษาในสมัยอยุธยา (2515) พบว่า คำว่า “ทำ” ในสมัยอยุธยามีที่ใช้ต่างออกไปอีก คือ ใช้กับคำว่า เมือง แปลว่า “ดีเมือง” และใช้ในความหมายทางไสยศาสตร์ หมายความว่า อย่างเดียวกับ กระทำ คือ แปลว่า “อาการที่ใช้เวทมนตร์ให้เขาเป็นไปตามต้องการของตน” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง **ทำ** แปลว่า “ดี หรือ โจมตี”

“ถามดูการที่คิดจะทำเมืองไทรนั้น ก็ว่าการครั้งนี้ง่ายกว่าครั้งก่อน เมื่อครั้งตนถูกเดนนันทายาก”

ทำ แปลว่า “อาการที่ใช้เวทมนตร์ให้เขาเป็นไปตามต้องการของตน”

“ถ้าฝ่ายโจทจับเลขยันอาคมถมนำมนตนคาถาใส่แผ่น

ทอง	}	สมุทกระดาศ	}	ใบไม้	}	แลน้ำมัน
เงิน		ใบลานใบตาล		สิ่งอันใดใด		
ตั่ว		ใบตอง		กะตุต		
ทองแดง		พิศมอน				

มะกรูดซ่อมพอยแกะรูปปั้นรูปหัวด้วยวิทยาคุณประการใด ๆ ที่ฝ่าย
จำเลยก็ดี จำเลยจับได้ที่โจทก์ก็ดี ท่านว่าให้พิจารณาสืบสวนจนเป็นสัจว่ามัน
ข้างผู้ใด หัวเองก็ดีให้หมอทำก็ดี ท่านว่าความมันไม่จริงมันจึงหัวให้ข้างหนึ่ง
เสียตัว ท่านว่าให้กดเอาเคดมัน ผู้กระทำเป็นแพ และหมอผู้กระทำนั้นให้เอา
ขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลคำว่า “ทำ” ในบริบท ที่ทำหน้าที่เป็น
คำกริยา ที่มีความหมายว่า กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ไม่ได้หมายถึง “ตีเมือง”
หรือ “อาการที่ใช้เวทมนตร์ให้เขาเป็นไปตามความต้องการของตน” เท่านั้น

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์คำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ที่ปรากฏใน
เอกสารแต่ละสมัย ทั้งสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และ สมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยใช้กรอบประโยคทดสอบดังที่เสนอไว้ในหัวข้อ
บททวนวรรณกรรม เป็นเกณฑ์ในการจำแนกว่าคำว่า “ทำ” และ “ทำให้”
ที่ปรากฏในแต่ละสมัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์และความหมายคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ในสมัยสุโขทัย

จากการวิเคราะห์คำว่า “ทำ” ในสมัยสุโขทัย พบคำว่า “ทำ”
ที่ทำหน้าที่ในประโยคได้ 1 หน้าที่ คือ สกรรมกริยา (Transitive verb)
มีรายละเอียดดังนี้ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ทำ” ในสมัยสุโขทัย มีความหมาย
เหมือนกับคำว่า “กระทำ” ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตตำแหน่งของคำว่า “กระทำ”
และ “ทำ” อยู่ในตำแหน่งคำกริยาเหมือนกัน และบริบทคำที่แวดล้อมก็เป็น
คำประเภทเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 1 คือ NP + ____ + NP + (NP) ทำหน้าที่เป็น สกรรมกริยา (Transitive verb) ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

กริยา “กระทำ”

(6) “ผิวจะใช้เขากระทำการอันใด ๆ ใ้ให้ใช้เขาแต่พอบังควรแลอย่าใช้เขานักหนาให้ล้าเหลือใจฯ”

(ไตรภูมิพระร่วง น. 115)

จากตัวอย่างประโยค (6) คำว่า “กระทำ” เป็นสกรรมกริยา โดยมี “เขา” เป็นนามวลี หน้าคำว่า “กระทำ” หลังคำว่า “กระทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “การอันใด ๆ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (patient)

กริยา “ทำ”

(7) “เพราะใจเขานั้นฟังชาน ๐ ทำบาปนั้นได้ ๒๗ ดังกล่าวมานี้แลฯ ผูกสัตว์ทั้งหลายอันได้กระทำบาปด้วยปากด้วยใจดังกล่าวนั้น”

(ไตรภูมิพระร่วง น. 15)

จากตัวอย่างประโยค (7) คำว่า “ทำ” เป็นสกรรมกริยา โดยมี “เขา” เป็นนามวลี หน้าคำว่า “ทำ” แต่ถูกละ (๐) เนื่องจากได้กล่าวถึงแล้วในประโยคก่อนหน้านี้นี้ หลังคำว่า “ทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “บาป” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (Patient)

2) พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 2 คือ NP + กริยา
ช่วย + ____ + NP ทำหน้าที่เป็น สกรรมกริยา (transitive verb) ดังตัวอย่าง
ประโยคต่อไปนี้

กริยา “กระทำ”

(8) “ถ้าว่าผู้ใดได้กระทำบุญแต่ก่อนสักก็ได้เกิดในมนุษย์โลกย์
แลเทพยดาภูมิดังกล่าวนั้นแล”

(ไตรภูมิพระร่วง น. 259)

จากตัวอย่างประโยค (8) คำว่า “กระทำ” เป็นสกรรมกริยา โดยมี
“ผู้ใด”เป็นนามวลี หน้า คำว่ากริยาช่วย “ได้” และ กริยาแท้ “กระทำ”
หลังคำว่า “กระทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “บุญ” ซึ่งทำหน้าที่เป็น
ผู้ถูกกระทำ (patient)

กริยา “ทำ”

(9) “แลคนชาวอุตรุนั้นหาความกลัวมิได้ด้วย ๐ จะทำไรไถนา
ค้าขาย วายล่อง ทำมาหากิน”

(ไตรภูมิพระร่วง น. 84)

จากตัวอย่างประโยค (9) คำว่า “ทำ” เป็นสกรรมกริยา
 โดยมี “คนชาวอุตรุ” เป็นนามวลี

แต่ถูกละ (๐) เนื่องจากได้กล่าวถึงแล้วในประโยคก่อนหน้า
หน้าคำกริยาช่วย “จะ” และ กริยาแท้ “ทำ” หลังคำว่า “กระทำ” มีนามวลี
เพียงคำเดียว คือคำว่า “ไร” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (Patient)

2. การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์และความหมายคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ในสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ทำ” ในสมัยอยุธยา ที่มีความหมายเหมือนกันคือ “กระทำ” เป็นคำกริยา พบคำว่า “ทำ” และ “กระทำ” ดังเช่นในสมัยสุโขทัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตตำแหน่งของคำว่า “กระทำ” และ “ทำ” อยู่ในตำแหน่งคำกริยาเหมือนกัน และบริบทคำที่แวดล้อมก็เป็นคำประเภทเดียวกัน ดังตัวอย่าง

2.1 พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 1 คือ NP + _____ + NP + (NP) ทำหน้าที่เป็น สกรรมกริยา (Transitive verb) ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

กริยา “กระทำ”

(10) “ต่างคนมีจิตโสมนัสปราโมทย์ยิ่งนักแล ๐ กระทำการสการบูชา (การสักการะบูชา)”

(พระราชพงศาวดาร น. 383)

จากตัวอย่างประโยค (10) คำว่า “กระทำ” เป็นสกรรมกริยา โดยมี “คนมีจิตโสมนัส” เป็นนามวลี แต่ถูกละ (๐) เนื่องจากได้กล่าวถึงแล้วในประโยคก่อนหน้า และหลังคำว่า “กระทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “การสการบูชา” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (patient)

กริยา “ทำ”

(11) “ข้าพเจ้าทำงานทางวิชาการใช้มาลาเรียและตนเองก็กำลังศึกษาวิชานี้”

(พระราชพงศาวดาร น. 53)

จากตัวอย่างประโยค (40) คำว่า “ทำ” เป็นกรรมกริยา โดยมี “ข้าพเจ้า” เป็นนามวลีและหลังคำว่า “ทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “งานทางวิชาการ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (patient)

2.2 พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 2 คือ

NP + กริยาช่วย + ___ + NP ทำหน้าที่เป็น กรรมกริยา (transitive verb) ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

กริยา “กระทำ”

(12) “พี่จำ” เป็นผู้ที่สุขภาพ อ่อนโยนและเป็นมิตรที่ดีที่สุดแก่ทุก ๆ คน ไม่เคยกระทำสิ่งใดที่เป็นที่ขุ่นข้องและขัดใจผู้ใดเลย”

(พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ น. 111)

จากตัวอย่างประโยค (12) คำว่า “ทำ” เป็นกรรมกริยา โดยมี “พี่จำ” เป็นนามวลี แต่ถูกละ (Ø) เนื่องจากได้กล่าวถึงแล้วในประโยคก่อนหน้านี้นี้ หน้าคำกริยาช่วย “ไม่เคย” และ กริยาแท้ “กระทำ” หลังคำว่า “กระทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “สิ่งใด” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (patient)

กริยา “ทำ”

(13) “คุณพ่อก็ได้ทำสถิติในการเรียนได้อย่างน่าชื่นชม เพราะคุณพ่อถ่อมต้อยอย่างหนึ่งว่าทำอะไรต้องทำจริง”

(พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ น. 83)

จากตัวอย่างประโยค (13) คำว่า “ทำ” เป็นกรรมกริยา โดยมี “คุณพ่อ” เป็นนามวลี หน้าคำกริยาช่วย “ก็ได้” และ กริยาแท้ “ทำ” หลังคำว่า “ทำ” มีนามวลีเพียงคำเดียว คือคำว่า “สถิติ ในการเรียน” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ (patient)

ทั้งนี้ ในสมัยอยุธยาเริ่มพบว่ามีการใช้คำว่า “ทำให้” มีผลการวิจัยตามกรอบประโยคทดสอบคำว่า “ทำให้” ดังนี้ พบโครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยหน่วยสร้างที่แสดงสถานการณ์อันประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) เหตุการณ์หนึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ผล (Caused event) จะเกิดตามหลังอีกเหตุการณ์หนึ่งที่เรียกว่าเหตุการณ์เหตุ (Causing event) และ (2) เหตุการณ์ผลนั้นเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์เหตุ ดังโครงสร้าง NP + ทำให้ + NP + V2 ตัวอย่างประโยค เช่น

(14) “การมรณกรรมของหลวงพยุ่งเวชศาสตร์ (พยุ่ง อ.พยุ่งเวช) อธิบดีกรมอนามัยทำให้ข้าพเจ้าเศร้าสลดใจแลข้าราขการในกองควบคุมไข้มาลาเรียและโรคเท้าช้างเป็นอย่างมาก”

(พระราชพงศาวดารกรุงเก่า น. 51)

ประธาน 1	ทำให้	ประธาน 1	กริยา 2
การมรณกรรมของหลวงพยุ่งเวชศาสตร์ (พยุ่ง อ.พยุ่งเวช)	ทำให้	ข้าพเจ้า	เศร้าสลดใจ
อธิบดีกรมอนามัย			
[± สิ่งมีชีวิต]	[± สิ่งมีชีวิต]	[± ควบคุม]	

จากประโยค (14) สื่อความหมายแก่นดังนี้ (1) ประธาน 1 คือ การมรณกรรมของหลวงพยุ่งเวชศาสตร์ (พยุ่ง อ.พยุ่งเวช) อธิบดีกรมอนามัย ก่อนเหตุการณ์ผลด้วยการกระทำ หรือส่งแรงอะไรบางอย่างต่อ ประธาน 2 คือ “ข้าพเจ้า” และมีผลให้ประธาน 2 เปลี่ยนแปลงความรู้สึก คือ “เศร้าสลดใจ” ตามมา

3. ผลการวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์และความหมายคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบดังนี้

ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ทำ” ในสมัยรัตนโกสินทร์เพียงคำเดียวที่มีความหมายคือ “กระทำ” เป็นคำกริยาที่ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา (Transitive verb)

3.1 พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 1 คือ NP + กระทำ + NP + (NP) ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

กริยา “ทำ”

(15) “ภรรยานายบุญสีฟ้องหย่านายบุญสี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่า อำแดงป้อมทำชู้ด้วยนายราชาอรอดแล้วมาฟ้องหย่านายสี ๆ ไม่หย่า”

(กฎหมายตราสามดวง ฉบับพระทำนุ น. 54)

จากตัวอย่างประโยค (15) ประธานของประโยค คือ อำแดงป้อม (นามวลี) คำกริยาหลัก คือ “ทำ” (กรรมกริยา) ส่วนกรรมของประโยคคือ “ชู้” (นามวลี) ในสมัยรัตนโกสินทร์คำว่า “ชู้” เป็นคำนาม

3.2 พบโครงสร้างประโยคในกรอบประโยคที่ 2 คือ NP + กริยา
ช่วย + ทำ + NP ดังตัวอย่างประโยค คือ

(16) “คือเมื่อรัชกาลที่ 3 ไทยได้ทำหนังสือสัญญาค้าขายกับบริษัท
อังกฤษซึ่งปกครองอินเดียเมื่อปีจอ พ.ศ. 2396 แล้วทำหนังสือสัญญา
เช่นเดียวกันกับรัฐบาลสหปาลีรัฐอเมริกา”

(พระราชพงศาวดาร ร. 5 น. 67)

จากตัวอย่างประโยค (16) ประธานของประโยค คือ “ไทย”
(นามวลี) คำกริยาช่วยคือ “ได้” คำกริยาหลักคือ “ทำ” (สกรรมกริยา) และ
ส่วนกรรมของประโยคคือ “หนังสือสัญญาค้าขายกับบริษัทอังกฤษ”
(นามวลี)

พบประโยคแบบกรอบที่ 2 คือ คำว่า “ทำ” ที่ทำหน้าที่เป็น การิต
กริยา (Causative verb) ดังโครงสร้าง

2.1 NP + _____ + NP + S หรือ

2.2 NP + _____ + NP2 + V2

ตัวอย่างประโยค ดังนี้

(17) “เมื่อนางนพมาศได้เข้ามารับราชการ นางจึงได้คิดอ่านทำ
กระถางถวายพระเจ้าแผ่นดินเป็นรูปดอกบัวและรูปต่าง ๆ”

(พระราชพิธีสิบสองเดือน น. 26)

จากประโยคที่ (17) “ทำ” ทำหน้าที่เป็น การิตกริยา (Causative
verb) อธิบายได้ดังนี้

กระสวน

ประธาน 1	ทำ	ประธาน 2	กริยา 2
นางนพมาศ	ทำ	กระทง	ถวาย พระเจ้าแผ่นดิน
[ประธาน 1]	[± สิ่งมีชีวิต]	[ควบคุม]	

จากโครงสร้างประโยค (17) ประกอบด้วยหน่วยสร้างที่แสดง
สถานการณ์อันประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ

(1) เหตุการณ์เหตุ (Causing event) คือ “นางนพมาศทำกระทง”

(2) เหตุการณ์หนึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ผล (Caused event) คือ
“มีกระทงถวายพระเจ้าแผ่นดิน” ซึ่งเหตุการณ์ผลนั้นเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก
เหตุการณ์เหตุ (causing event) พบกริยาริตในโครงสร้างประโยคคำสั่ง
เพียง 1 ประโยคตามกรอบประโยคทดสอบ คือ ทำ + NP + V2 + (NP)
ดังนี้

(18) “สำหรับผิญาติพี่น้องและผิเหย้าผิเรือนจะตกใจเป็นเทียววัง
ปากแตกสัซังหักจะได้เอาขมั้นกับปูนทา แล้วทำต้นไม้ผูกติดของกินเล็ก ๆ
น้อย ๆ กัน”

(พระราชพิธีสิบสองเดือน น. 142)

กระสวน

ทำ	ประธาน 1	กริยา 2	(นามวลี)
ทำ	ต้นไม้	ผูกติด	ของกินเล็ก ๆ น้อย ๆ กัน
	[± สิ่งมีชีวิต]	[ควบคุม]	

จากโครงสร้างประโยค (19) ประกอบด้วยหน่วยสร้างที่แสดง
สถานการณ์อันประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) เหตุการณ์เหตุ
(Causing event) คือ “*ทำต้นไม้*”

(2) เหตุการณ์หนึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ผล (Caused event) คือ
“*ต้นไม้ผู้กดขี่ของกินเล็ก ๆ น้อย ๆ*” ซึ่งเหตุการณ์ผลนั้นเกิดขึ้นสืบ
เนื่องมาจากเหตุการณ์เหตุ (Causing event)

จากตัวอย่างประโยค “*ทำ*” ที่ทำหน้าที่เป็น การิตกริยา (Causative
verb) ข้างต้นเมื่อนำประโยคมาจัดประเภทกริยาการิตของทั้ง 4 ประโยคแล้ว
เป็นประเภทกริยาการิตมีอำนาจซึ่งอยู่ในกรอบประโยคคือ NP + ___ + NP + S

อาจอภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง เพราะ
แม้ว่าในรัตนโกสินทร์จะปรากฏการทำหน้าที่เป็นการิตแต่ก็ยังคงปรากฏเป็น
กริยากรรมอยู่ด้วย ปรากฏการณ์นี้เป็นประเด็นน่าสนใจหรือไม่

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “*ทำ*” ในสมัยสุโขทัย
สมัยอยุธยา และ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบหน้าที่ของคำว่า “*ทำ*”
ในทุกสมัยทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา (Transitive verb) พบทั้งโครงสร้าง
ประโยค 2 ลักษณะ คือ NP + *ทำ/กระทำ* + NP + (NP) และ NP + กริยา
ช่วย + *ทำ/กระทำ* + NP ส่วนคำว่า “*ทำ*” ที่ทำหน้าที่เป็น การิตกริยา
(Causative verb) พบเพียงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้นพบโครงสร้าง
ประโยค 2 ลักษณะ คือ NP + ___ + NP + S และ NP + ___ + NP2 + V2
และเมื่อนำประโยคมาจัดประเภทกริยาการิต ตามแนวคิดของ อิวาซากิ และ
อิงคาอิรมย์ (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, p. 324) นั้นพบเพียงประเภท
กริยาการิตมีอำนาจประเภทเดียว ซึ่งอยู่ในกรอบประโยค NP + ___ + NP + S

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาจากผลการวิจัยที่พบทั้งหมดสันนิษฐานว่าหน้าที่ของคำว่า “ทำ” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา มีเพียงหน้าที่เดียวคือทำหน้าที่เป็น สกรรมกริยา (Transitive verb) และพอเริ่มเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คำว่า “ทำ” ก็มีหน้าที่เป็น การิตกริยา (Causative verb) แบบง่ายก่อน มีโครงสร้างประโยคคือ NP + ___ + NP + S ซึ่งสังเกตได้ว่า พบประโยคลักษณะดังกล่าวค่อนข้างน้อย จึงไม่ค่อยได้พบการเปลี่ยนแปลงหน้าที่คำกริยาคำว่า “ทำ” (สกรรมกริยา) มาเป็นกริยาการิต (Causative verb) ในลักษณะต่าง ๆ ตามที่ได้ทบทวนวรรณกรรมข้างต้นนั้น แม้ว่าในสมัยรัตนโกสินทร์จะปรากฏการทำหน้าที่เป็นการิตแต่ก็ยังคงปรากฏเป็นกริยาสกรรมอยู่ด้วย นับเป็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์ที่น่าสนใจศึกษาในลำดับต่อไปเพราะการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างไม่ค่อนข้างมากนัก จึงไม่อาจสามารถสรุปแน่ชัดได้ว่า คำกริยา “ทำ” ที่ทำหน้าที่เป็น สกรรมกริยา (Transitive verb) เปลี่ยนมาทำหน้าที่เป็น การิตกริยา (Causative verb) ด้วยเริ่มในสมัยใด และหากผู้วิจัยศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมกว่านี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานคาดว่าจะพบคำว่า “ทำ” ที่ทำหน้าที่เป็นการิตกริยา (Causative verb) ในรูปแบบประเภทการิตต่าง ๆ ดังที่นักภาษาศาสตร์หลายท่านได้ศึกษาไว้ ตลอดจนผลการศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “ทำให้” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้วิจัยพบเพียงตัวอย่างในสมัยอยุธยาเท่านั้น เริ่มพบว่ามีการใช้คำว่า “ทำให้” เป็นไปตามกรอบประโยคทดสอบคำว่า “ทำให้” คือ พบโครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยหน่วยสร้างที่แสดงสถานการณ์อันประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) เหตุการณ์หนึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ผล (Caused event) จะเกิดตามหลังอีกเหตุการณ์หนึ่งที่เรียกว่าเหตุการณ์เหตุ (Causing event)

และ (2) เหตุการณ์ผลนั้นเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์เหตุ ดังโครงสร้าง
NP + ทำให้ + NP + V2 เพียงเท่านั้น แต่ไม่พบในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ซึ่งเป็นสมัยต่อมา ก็นับว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวากยสัมพันธ์ที่นำศึกษาเชิง
ประวัติของคำว่า “ทำ” และ “ทำให้” ให้ลึกซึ้งและมีหลากหลายมุมมองมาก
ขึ้นในลำดับต่อไป

References

- Changkwan-yuen, P. (1972). *Language evolution in Ayutthaya period*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Diller, A. (2001). *Grammaticalization and Tai syntactic change: Essays in Tai Linguistics*. Bangkok: Chulalongkorn University Press
- Iwasaki, S., & Ingkaphirom, P. (2005). *A reference grammar of Thai*. Cambridge: Cambridge University Press.
- King Chulalongkorn. (1990). *The royal ceremonies of the twelve months*. Bangkok: Teachers' Council of Thailand.
- Phanthumetha, N. (2006). *Thai grammar* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phraya Lithai. (1961). *Traibhumikatha*. Bangkok: Sillapa Bannakarn.
- Panupong, W. (1987). *Structure of Thai language* (9th ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Pothipath, V. (1999). *Analytical phrase construction units in Thai*. Master of Arts Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sinlapasan, U. (2001). *Thai language principles*. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Royal Institute of Thailand. (2011). *Royal institute dictionary 2011*. Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- Shibatani, M. (1976). *The grammar of causative constructions: A conspectus*. New York: Academic Press.
- Thepkanjana, K. (1986). *Serial verb constructions in Thai*. Doctor of Philosophy thesis. University of Michigan.
- Vichitvadakan, R. (1976). *The concept of inadvertence in Thai periphrastic causative construction*. New York: Academic Press.

Author

Abhisara Bolnarattana, Ph.D.

Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: hm_apisarap@crru.ac.th

Associate Professor Suthat Klaysuwan, Ph.D.

Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: thats2020@gmail.com

The Psychology of a Human Relationship and Its Existence in a Multicultural Society

Pichamon Boonsit and Abdullah Chelong
Faculty of Liberal Arts,
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Received: February 17, 2023

Revised: June 19, 2023

Accepted: August 4, 2023

Abstract

During public health crises, natural disasters, and social and political crises that are characterized by ambiguity, and uncertainty, it is deeply rooted in people's systems of thought that insecurity in life can happen at any time. Thus, people have created values and cultures to protect themselves in the face of greater changes, as a catalyst for human beings to adapt to and to seek solutions in a variety of dimensions. This article will give the reader a glimpse of solutions for understanding the psychology of human relationships in a multicultural society through descriptive analysis.

Keywords

psychology, human relationships, multicultural society

จิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์ กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม

พิชามณัฐ บุญสิทธิ์ และ อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

บทคัดย่อ

ท่ามกลางวิกฤตสาธารณสุข ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และวิกฤตสังคม และการเมืองที่มีลักษณะคลุมเครือ และไม่แน่นอนในศตวรรษนี้ ได้ฝังรากลึกลงไปในระบบความคิดของผู้คนว่าความไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้คนได้สร้างค่านิยม และวัฒนธรรมในการปกป้องตนเองเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เสมือนเป็นตัวเร่งให้มนุษย์เกิดการปรับตัวและพยายามหาทางออก ในหลากหลายมิติ บทความวิชาการฉบับนี้ชวนให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของทางออกดังกล่าว โดยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

คำสำคัญ

จิตวิทยา, ความสัมพันธ์ของมนุษย์, สังคมพหุวัฒนธรรม

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา สังคมในทุกพื้นที่บนโลกทั้งในพื้นที่กายภาพและโลกเสมือน เกิดการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ รวมถึงวิกฤตภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิกฤตสาธารณสุขอย่างโควิด 19 ทำให้สังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนอย่างเป็นพลวัต จนเกิดความผันผวน ไม่แน่นอน โดยที่กระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน การค้า การสื่อสารที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารแบบไร้พรมแดนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งในรูปของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว การเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งล้วนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผลให้บุคคลในสังคมมีความหลากหลาย มีความแตกต่าง ทั้งในเชิงพฤติกรรม ทักษะคติ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม อันเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันคนหลายกลุ่มก็มีความพยายามในการยืนยันอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนในพื้นที่ทางสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองของโลก จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในรูปแบบความร่วมมือและความขัดแย้งมากขึ้นตามมาด้วย หากพิจารณาความขัดแย้งอันเกิดขึ้นจากลักษณะปัญหาทางสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยจะปรากฏตัวอย่างขึ้นหลายลักษณะ เช่น 1) ลักษณะการเรียกร้องสิทธิทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ในกรณีของชาวเขาในภาคเหนือ และกลุ่มมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน 2) ลักษณะความขัดแย้งกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนท้องถิ่นดั้งเดิม อันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย ที่ละเลยและมองไม่เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มชาวมลายูในภาคเหนือ และกลุ่มชาวเลในภาคใต้ 3) ลักษณะ

การเมืองที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น เช่น แรงงานข้ามชาติ ผู้อพยพลี้ภัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนหรือความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังรวมถึง 4) ลักษณะความขัดแย้งและอคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น วัฒนธรรมของเพศทางเลือก วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเคารพสิทธิของความเป็นปัจเจกบุคคล (Anan, 2008, pp. 20-25; Chelong, 2022, pp. 8-10)

จากลักษณะของปัญหาทางสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยข้างต้น ผู้เขียนมองว่าทางออกสำคัญในการส่งเสริมให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ในพื้นที่ทางสังคมที่มีความหลากหลายต้องอาศัยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาความสัมพันธ์ในมนุษย์ร่วมด้วย ทั้งนี้ ความเห็นของผู้เขียนสอดคล้องกับมุมมองและข้อถกเถียงของ Anan (2008, pp. 20-25) ที่อธิบายว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงของผู้คน ไม่ใช่มองจากการจำลองหรือการสร้างภาพตัวแทน หรือการพยายามมองในเชิงที่เป็นอุดมคติได้ จากมุมมองข้างต้น ผู้เขียนให้ความหมายว่า หากต้องการศึกษาแนวทางในการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม ต้องพิจารณาและมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน กล่าวอีกอย่างคือ เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาจิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมนั่นเอง บทความชิ้นนี้จึงแสดงให้เห็นถึงผลการสังเคราะห์ความรู้ด้วยจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ด้วยการค้นคว้าที่เป็นระเบียบแบบแผน สำหรับบทความชิ้นนี้ได้แบ่งการอธิบายสาระสำคัญออกเป็น 5 หัวข้อ ประกอบด้วย 1) จิตวิทยากับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม 2) ความสัมพันธ์ของมนุษย์

ในสังคมพหุวัฒนธรรม: นับจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนา 3) มนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม 4) การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม และ 5) บทสรุป โดยมีรายละเอียดของสาระสำคัญ ดังนี้

1. จิตวิทยากับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรมได้ถูกกล่าวถึงในฐานะแนวคิดทางสังคมในช่วงทศวรรษ 1950 เติบโตและทรงพลังมากที่สุดในช่วงปี 1968 ถึง 1971 ในประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และยุโรปบางประเทศ แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในฐานะแนวคิดที่ส่งเสริมให้สังคมเกิดการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้มีพื้นที่ในสังคมอย่างเท่าเทียม อันเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดแพร่หลายไปทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีความสลับซับซ้อน คลุมเครือ ไม่แน่นอนมากขึ้น การให้ความหมายและการนำแนวคิดไปใช้ก็มีความแตกต่างกันไปในสังคมไทยเองนั้น แนวคิดพหุวัฒนธรรมถูกใช้ภายใต้กรอบมุมมองวัฒนธรรมนิยม เน้นการใช้แนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อสร้างเอกภาพ ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ดังเช่นกรณีการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่นำประเทศไทยเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ แนวคิดพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยก็มีพัฒนาการเกิดความเปลี่ยนแปลงในวงกว้างวิชาการและเกิดกระแสการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น เช่น การยอมรับในฐานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ (Srigate, n.d.)

อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อนี้ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นเบื้องต้นว่า การดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมไม่สามารถทำความเข้าใจแค่ วัฒนธรรมในเชิงวัตถุ อันหมายถึงเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้จากสินค้าทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพียงเท่านั้น หากแต่คือการทำความเข้าใจในคุณค่า ความหมายของการดำรงอยู่ของ มนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมอันเป็นการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมใน เชิงนามธรรมร่วมด้วย ที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ อันเนื่องจากสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่สังคมพหุวัฒนธรรมไม่ได้ติดอยู่กับพื้นที่ ทางกายภาพ แต่ได้เคลื่อนย้ายและกระจัดกระจายไปตามกระบวนการ โลกาภิวัตน์ทั้งรูปแบบการเคลื่อนย้ายไปมาของผู้คน การค้าและการสื่อสาร ข้ามพรมแดน ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แต่วัฒนธรรมเป็นการสร้างขึ้นมาจากทางสังคมและประวัติศาสตร์ (Anan, 2008, pp. 20-25; Akhil, G. & James, F., 1999, pp. 56-60) และหากต้องการ ทำความเข้าใจสังคมพหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้งเกี่ยวกับความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ซึ่งต้องอาศัย ศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยาร่วมด้วย ซึ่งผู้เขียนมองว่าเป็นการทำความเข้าใจสังคม พหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งเช่นนี้ จะทำให้สังคมเข้าใจถึงการดำรงอยู่อย่างเอื้อ อำนวย แบ่งปัน เห็นใจกัน อันนำไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ ในหนังสือสันติศึกษา อริยทรัพย์ของมวลมนุษยชาติ ของ Somboon (2020, pp. 31-32) ได้กล่าว อย่างน่าสนใจว่าสังคมโลกในปัจจุบันในแต่ละชุมชนสังคมมีความแตกต่างกัน ในทุกมิติ หากทุกชุมชนมีความเข้าใจก็สามารถทำให้สังคมโลกสงบสุข ทั้งนี้ ต้องอาศัย ความยุติธรรม การศรัทธาเคารพระหว่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนต้อง ใช้ความเข้าใจทางจิตใจและจิตวิญญาณ อันหมายถึงจิตวิทยาในการสร้าง

ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ในขณะที่มุมมองของแมทธิว อาร์โนลด์ (Matthew Arnold, 1996; as cited in Kaewtep & Hinviman, 2012, pp. 27-28) นักคิดสายวัฒนธรรมนิยมที่ผลิตความคิดเชิงทฤษฎีต่อการศึกษา วัฒนธรรมในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่มีต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมทาง วัฒนธรรมว่า 1) ความสามารถในการหยั่งรู้ว่าจะได้ดีที่สุด 2) สิ่งที่ดีกว่าดี ที่สุด 3) ความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่ดีที่สุด และ 4) การทำในสิ่งที่ดีที่สุด อันเป็น สิ่งที่มนุษย์ควรคำนึงในการดำรงตนในสังคม ซึ่งอาจหมายถึงการนำจิตวิทยา เข้ามาเป็นแกนสำคัญในการทำความเข้าใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความหมายของ วัฒนธรรมเช่นนี้มีการกำหนดคุณค่า หรือเกณฑ์ของวัฒนธรรมไว้แล้วโดยผู้มี อำนาจในสังคม (Kaewtep & Hinviman, 2012, pp. 27-28) อีกนัยยะหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ มิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมา แต่กำเนิด ดังนั้น เมื่อบุคคลหนึ่งเข้าไปในสังคมใหม่ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างและ หลากหลายจากที่ตนเป็นอยู่ ก็จำเป็นต้องเข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่นั้น เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ ได้ถูกต้อง ฉะนั้น กระบวนการ คิดเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นล้วนต้องอาศัยศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยาทั้งสิ้น ซึ่งผู้เขียนจะฉายภาพให้เห็นอย่างชัดเจนในหัวข้อต่อไป

2. ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม: นับจากยุค ชุมชนถึงยุคพัฒนา

จากการทิ้งท้ายในหัวข้อที่หนึ่งว่า การดำรงอยู่ของมนุษย์ต้องอาศัย ศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยา ผู้เขียนจึงขอเสนอและขยายความเพิ่มเติมว่า หากพิจารณาบริบทสังคมไทยในยุคชุมชนต่างมีทัศนะว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง ของธรรมชาติ สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะจัด ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน

อย่างตระหนักรู้ว่า ตนเองมีชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยธรรมชาติ มนุษย์จึงมุ่งรักษาความหลากหลายของการพึ่งพาอาศัยกันและความสมดุลของระบบนิเวศให้มั่นคง โดยเชื่อว่าความหลากหลายและความสมดุลคือแกนหลักของความมั่นคงและยั่งยืน (Ngamwittayapong, 2006, pp. 87-89) หลังจากนั้นสังคมไทยได้เข้าสู่การเปิดรับการเป็นสังคมสมัยใหม่ในยุคหลังกึ่งพุทธกาลด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 สืบจนกระทั่งปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในแบบชุมชนนิยมที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกลับกลายเป็นสังคมปัจเจกนิยม ทำให้แต่ละบุคคลต้องเสาะแสวงหาและสะสมความมั่งคั่งเฉพาะตน ซึ่งสอดคล้องกับสังคมระบบทุนนิยมที่มุ่งความมั่งคั่ง มาถึงจุดนี้แล้วผู้เขียนกำลังชี้ให้เห็นว่าจากผลการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เองทำให้เกิดความหลากหลายของแนวปฏิบัติของผู้คนที่ต่างต้องมุ่งหวังแสดงตัวตน ยืนยันเอกลักษณ์เฉพาะตัวตนเพื่อสร้างพื้นที่ความมั่นคงผ่านความเจริญเติบโตในระบบทุนนิยม เหล่านี้เองกลายเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตนของผู้คน และเมื่อผู้คนต่างแสดงแนวปฏิบัติ วิธีคิด ความเชื่อ อุดมคติของตนในพื้นที่ทางสังคม จึงเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมอย่างไม่หยุดนิ่ง ก่อเกิดสถานการณ์การแพร่กระจายวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม การยืมวัฒนธรรม รวมถึงการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน ความหลากหลายนั้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่า ทำให้ชุมชนหรือสังคมมีประสิทธิภาพมากกว่าสังคมเดี่ยว เนื่องจากความหลากหลายจะกระตุ้นให้ผู้คนตั้งคำถามเกี่ยวกับสมมติฐานของตนและพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ จากความหลากหลายรอบตัว

และยังช่วยให้สังคมที่หลากหลายต่างมีประสบการณ์ชีวิตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
และมีกรอบอ้างอิงที่กว้างขึ้นซึ่งจะช่วยเพิ่มความสุขทางจิตใจของกลุ่มคน

3. มนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากสถานการณ์อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์
ยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาในบริบทสังคมไทยที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้
ผู้เขียนเห็นว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม
การยืมวัฒนธรรม รวมถึงการต้นตระหนกทางวัฒนธรรมนั้นล้วนแล้วแต่เกิด
จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ทั้งสิ้น หากผู้เขียนไม่ได้นำเสนอ
ประเด็นมนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมก็อาจดูเหมือนว่ายังไม่สามารถ
นำเสนอให้ได้อย่างลึกซึ้งในทางจิตวิทยา เพราะหากพูดถึงความสัมพันธ์ของ
มนุษย์ การพูดถึงจิตวิทยาความสัมพันธ์ในมนุษย์จึงถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่
สำคัญยิ่งในการเข้าถึงความเป็นมนุษย์ทั้งด้านกายภาพและจิตวิญญาณ
หากพูดถึงจิตวิทยานั้นมีขึ้นพร้อมการมีอยู่ของมนุษยชาติ และเริ่มพูดถึงตั้งแต่
ยุคอียิปต์และกรีกโบราณในฐานะส่วนหนึ่งของปัญหาปรัชญาเกี่ยวกับความ
จริง ความจำและศีลธรรมของมนุษย์ ที่นักปราชญ์นำมาถกกัน กว่าจะถูกแยก
ออกมาเป็นศาสตร์เฉพาะเมื่อประมาณ 150 ปีมานี้เอง ความแตกต่าง
หลากหลายเป็นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเกิดขึ้นและ
เติบโตขึ้นมาของแต่ละบุคคลเริ่มก่อร่างจากความแตกต่างที่ได้รับการ
ถ่ายทอดพันธุกรรมจากบรรพบุรุษ พ่อแม่ และหมายรวมถึงการเลี้ยงดู
อบรมบ่มเพาะที่ได้รับมา ตลอดจนการดูแลจากคนในครอบครัว จนที่สุดเมื่อ
บุคคลออกสู่สังคมเพื่อการใช้ชีวิต ความแตกต่างดังกล่าวจึงได้ก้าวสู่ความ
หลากหลายที่หลอมรวมความแตกต่างจากแต่ละบุคคลมาอยู่ร่วมกัน

หัวใจสำคัญประการหนึ่งในการอยู่ร่วมกันของเหล่าบุคคลที่ล้วนมีความแตกต่าง ให้ความหลากหลายสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติสุขคือการมีมนุษยสัมพันธ์แก่กัน

มนุษยสัมพันธ์เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตตั้งแต่สังคมย่อยที่สุด คือ ครอบครัว ไปจนถึงระดับชุมชนที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันไม่ว่าจะในรูปแบบการจูงใจ หรือการสร้างความพึงพอใจตามหลักมนุษยสัมพันธ์ เพื่อที่จะนำมาซึ่งความปกติสุขทางใจ ความรัก การยอมรับ หรือแม้กระทั่งการเคารพ และการให้เกียรติที่บุคคลมีให้แก่กัน และมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อน เกิดการรวมตัวกันของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Chaiyapan, 2020, pp. 276-278) ทั้งนี้ การจะกล่าวถึงมนุษยสัมพันธ์ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมให้ครอบคลุมนั้น อาจต้องนำเสนอในหลากหลายแง่มุมเนื่องจากแต่ละมุมมองก็ล้วนมีความสำคัญ ในบทความนี้ส่วนหนึ่งจะขอเสนอมุมมองจากแนวคิดทางด้านจิตวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ (King, 2008, pp. 4-5) ที่จะได้สะท้อนภาพส่วนย่อย ๆ กล่าวคือในด้านจิตใจ ที่ส่งผลสำคัญต่อการกระทำ การแสดงออก เป็นพฤติกรรมของบุคคล ที่จะส่งผลต่อเนื่องไปยังการมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน

ฉะนั้นแล้วการเกิดมนุษยสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถเริ่มต้นได้จากตนเอง ซึ่ง “การรู้จักและเข้าใจตนเอง” ทำให้บุคคลมองเห็นและยอมรับคุณค่าของตน ก่อให้เกิดการนับถือตนเอง รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนเองพึงมี และเป็นฐานสำคัญเพื่อให้เกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างดี (Sirivunnabood, 2010, pp. 123-124)

ทั้งนี้ การรู้จักตนเองให้ได้อย่างแท้จริงนั้นหมายรวมถึงการยอมรับในทุกด้านของตน เนื่องจาก “ตน” หรือ “self” เป็นสิ่งที่บุคคลไม่อาจสามารถรับรู้ได้ทั้งหมด ทฤษฎีตัวตนของ Rogers (1988, as cited in Keawkungwal, 2002, pp. 329-330) จึงได้อธิบายขยายความเพื่อให้บุคคลได้เห็นภาพตนได้ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ 1) ตนที่มองเห็น (Self-Concept) เป็นภาพสำคัญที่บุคคลจะมองเห็น รับรู้ตนเองได้ในหลากหลายแง่มุม ซึ่งอาจมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือภาพที่คนอื่นมองเห็น เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลสามารถปรับเปลี่ยนไปตามวัยวุฒิ สถานการณ์ และประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบพบเจอ จนเพาะบ่มตนของแต่ละบุคคล มุมมองที่ตกหล่นไปในการรับรู้ตนของบุคคลจะเป็นส่วนหนึ่งใน 2) ตนตามที่เป็นจริง (Real Self) ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็นข้อดีและข้อเสีย หลายครั้งที่บุคคลมองไม่เห็นข้อเท็จจริงในส่วนดังกล่าว นอกจากนั้นในส่วนสุดท้ายบุคคลยังมิตนที่เป็นความหวัง ความปรารถนา กล่าวคือ 3) ตนในอุดมคติ (Ideal Self) ซึ่งหมายถึงตนที่บุคคลอยากมี อยากเป็น แต่ยังไม่สามารถเป็นได้ในปัจจุบัน บุคคลจะประกอบไปด้วยตนทั้งสามส่วนที่ทำงานร่วมกันโดย Rogers (1988, as cited in Keawkungwal, 2002, pp. 329-330) เชื่อว่าหากคนที่ตนมองเห็นมีความแตกต่าง ขัดแย้งกับตนตามความเป็นจริงมาก จะทำให้บุคคลเกิดการป้องกันตนเอง เกิดความวิตกกังวลและนำไปสู่ปัญหา ทางอารมณ์ จิตใจ และบุคลิกภาพ แต่หากบุคคลมีตนที่มองเห็นสอดคล้องหรือตรงกับตนตามความเป็นจริง คือ มีการยอมรับตนเองจะสามารถมองเห็นตนตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้ ส่งผลให้บุคคลยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใช้ชีวิตของตนได้อย่างมีความหวัง และไปถึงตนตามอุดมคติได้ตามความสามารถที่บุคคลมี

4. การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม

เมื่อบุคคลรู้จัก และเข้าใจตนเองได้เป็นอย่างดีแล้ว บุคคลจะมีพื้นที่ในการเปิดรับ เพื่อ “การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น” ตามมาการรับรู้เป็นด่านแรกที่สำคัญในการที่บุคคลจะได้ก้าวเข้าสู่ประตูของบุคคลอื่น เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากการรับรู้คือการตีความ แปลความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลได้ประสบพบเจอ (Kathavanich, 2004, p. 127) หากบุคคลสามารถรับรู้ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและตรงไปตรงมา หมายความว่าถึงการตีความและแปลความหมายต่อการกระทำ การแสดงออกของบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องย่อมส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน แต่การรับรู้ได้อย่างไม่ผิดพลาดเลยนั้น อาจเกิดได้ยากเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ (Waranusantikule, 2006, pp. 86-87) ทั้งตัวบุคคลเองที่ประกอบรวมนิยามที่หลากหลาย ความเป็นตัวตนของบุคคลหล่อหลอมส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติ แรงจูงใจ ความสนใจ ประสบการณ์ ความคาดหวัง และอีกหลาย ๆ ประเด็นนอกเหนือจากนี้ที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมด เช่นการมีทัศนคติต่อสิ่งใดที่เด่นชัดและหนักแน่นจะส่งผลต่อการรับรู้ทางสังคมทำให้บุคคลโน้มเอียงไปทิศทางเดียวกันกับทัศนคติที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น การเป็นแฟนคลับที่สะท้อนถึงการชื่นชมศิลปินจากทัศนคติทางบวกที่ทำให้รับรู้ตีความการกระทำต่าง ๆ ของศิลปินที่ตนเองชื่นชอบไปในทิศทางเห็นดีเห็นงามอยู่เสมอ อีกทั้งสอดคล้องกับลักษณะของบุคคลอื่นที่บุคคลจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งที่น่าดึงดูดใจรวมถึงลักษณะของบุคคลที่น่าสนใจ จะส่งผลต่อการรับรู้ของบุคคลทั้งในแง่การดึงดูดให้เข้าไปสนใจรับรู้มากเป็นพิเศษ อีกทั้งส่งผลต่อการรับรู้ผิดพลาดในแง่ของการตีความไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น Halo

Effect ที่เป็นผลมาจากการพึงพอใจในลักษณะใดของบุคคลแล้ว ทำให้เรา ประเมินลักษณะอื่น ๆ ไปในทิศทางเดียวกันด้วย ก่อให้เกิดอคติต่อการรับรู้ที่ บิดเบือนโดยไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น การพบเจอคนสวยหล่อดูดีทำบุญ ส่งผลให้ บุคคลรับรู้ถึงความต่อไปว่าเขาต้องเป็นคนดี ใจดีมีเมตตา ในทางตรงกันข้าม หากเกิดการรับรู้บุคคลอื่นในทิศทางที่ไม่ดี จากการไม่ชอบ ไม่ถูกใจ บุคคลมี แนวโน้มจะตีความการรับรู้ด้านอื่น ๆ ของบุคคลนั้นไปในด้านไม่ดีไปทั้งหมด ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การไม่ชอบรูปร่างหน้าตาของบุคคลหนึ่ง อาจส่งผลให้ เราตีความและรับรู้บุคคลนั้นเป็นการไม่ถูกชะตา และทำให้มีอคติลำเอียงต่อ การกระทำอื่น ๆ ไปในทิศทางที่ไม่ดีไปด้วย เรียกการรับรู้ผิดพลาดลักษณะ ดังกล่าว ว่า **Horns Effect** ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ว่าจะด้วยความดึงดูดชอบพอ หรือความอคติลำเอียง บุคคลไม่สามารถแน่ใจได้เลยว่าเขาจะเป็นคนดีหรือไม่ดีตามการตีความการรับรู้ของตน หากไม่ได้มีการรู้จักกันเป็นการส่วนตัว

บริบทแวดล้อมขณะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันก็มีส่วนสำคัญ เนื่องจากบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่เกิดจากการรับรู้ได้ หากบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นอยู่ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ ส่งผล เช่น การพบเจอบุคคลหน้าตาดียืนอยู่ในป่าช้ามืด ๆ คนเดียว แทนที่จะ เกิดความรู้สึกประทับใจก็จะรู้สึกหวาดกลัวแทน หรือการเหมารวม (Stereotype) ตัดสินลักษณะร่วมกันของบุคคล ถึงแม้ว่าการเหมารวมส่วน หนึ่งอาจเป็นภาพจำดี ๆ เช่น ประเทศไทยเป็น “สยามเมืองยิ้ม” แต่สิ่งที่น่า กังวลคือการเหมารวมในด้านลบ เป็นความลำเอียง สร้างอคติในการรับรู้ที่ สร้างความไม่ยุติธรรมต่อบุคคลเป็นอย่างมาก และส่งผลด้านลบต่อการอยู่ ร่วมกันในสังคม เช่น การเหมารวมว่าคนจีนไม่มารยาท ส่งผลต่อการตีความ รับรู้นักท่องเที่ยวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ยังมี

นักท่องเที่ยวยกอีกจำนวนหนึ่งที่อาจจะไม่ได้มีลักษณะตามที่ถูกเหมารวมดังกล่าว (Thongyoo, 2016, pp. 143-144) หากบุคคลสามารถตระหนักได้ว่าการรับรู้ที่ผิดพลาดส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันได้มากมายเพียงใด การพยายามทำความเข้าใจ ไม่ตัดสินบุคคลอื่นโดยที่ยังไม่ได้รู้จักกันเป็นอย่างดี การระมัดระวังในมุมมองแนวคิดของตนที่จะไปส่งผลต่อการตีความ การรับรู้ต่อผู้อื่นได้ จะเป็นแนวทางที่สำคัญอีกประการในการเปิดประตูก้าวเข้าไปรู้จัก และเข้าใจบุคคลอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

สุดท้ายแล้วเพียง “การรู้จักและเข้าใจตนเอง” และ “การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น” อาจยังไม่เพียงพอที่จะเอื้อให้บุคคลได้เกิดมนุษยสัมพันธ์แก่กัน หากยังขาดซึ่ง “การยอมรับความแตกต่าง” ระหว่างกัน ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าบุคคลเกิดมาพร้อมความแตกต่าง เมื่อได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจึงพบกับความหลากหลาย และอาจนำมาซึ่งปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่กันได้ บุคคลควรยอมรับในความแตกต่างที่แต่ละบุคคลมี ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านภูมิหลังหรือประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลจะได้รับ และหล่อหลอมอัตลักษณ์แห่งตน (Ebsuksiri, 2013, pp. 189-190) ครอบครัวมีความเฉพาะในการดูแล อบรมบ่มเพาะตัวตนของบุคคล เป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตมาใช้ชีวิตในความหลากหลาย และในช่วงชีวิตที่มีความต่างกันนั้นก็ส่งผลให้มุมมอง การให้ความสำคัญของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป วัยเรียนที่ยังคงมุ่งมั่นร่ำเรียนเพื่อเป้าหมายบางอย่างของตน และถึงแม้จะวัยเรียนเช่นเดียวกัน ก็อาจจะมีความเหมือนกัน วัยทำงานที่บากบั่นหารายได้มาจุนเจือเลี้ยงดูปากท้องของตน หรืออาจทั้งครอบครัวก็ล้วนต่างไปตามแต่ละชีวิตของบุคคล เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งอาจด้วยมุมมองความคิด ความเชื่อ อันกลายเป็นทัศนคติของบุคคลที่เป็น

ตัวกำหนดการกระทำ การแสดงออกเป็นพฤติกรรม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล (Chaiyapan, 2020, pp. 276-278) จากที่กล่าวไปอาจเป็นส่วนเล็ก ๆ ของความแตกต่างหลากหลายที่บุคคลจะต้องพบเจอในสังคม ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีส่วนใหญ่ ๆ อยู่อีกมากมาย หากบุคคลเกิดการยอมรับได้ว่าไม่มีใครหลีกเลี่ยงความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ไปได้ ประโยชน์สำคัญหาใช่ตกที่ใครแต่ตกที่บุคคลนั่นเอง การยอมรับในแง่มุมของ “สังคมพหุวัฒนธรรม” อันเกิดจากการรวมตัวของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมนั้นก็เช่นเดียวกัน หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะพบว่าการนำหัวใจของการยอมรับความแตกต่างและหลากหลายที่มีแทรกสอดอยู่แทบตลอดการใช้ชีวิตได้ ไม่มีใครในโลกนี้ที่เหมือนกัน ทุกคนต่างก็มีความคิดเป็นของตัวเอง การเห็นต่างนั้นไม่ใช่สิ่งผิด แต่การยอมรับฟังจะทำให้เราสามารถเห็นข้อมูลได้รอบด้านขึ้น หากบุคคลเกิดการเรียนรู้ที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการยอมรับในความแตกต่างระหว่างกันได้ การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขจึงเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน ร่วมมือร่วมใจกัน เป็นการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันนั่นเอง

5. บทสรุป

มนุษย์นั้นไม่เคยอยู่ในสภาวะก่อนกำเนิดสังคม และถือกำเนิดขึ้นมาในกลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้องกันอย่างฉันทาติมิตรที่มีขนาดแตกต่างกันไป ระหว่างการดำรงชีวิตในกลุ่มสังคมนี้เอง มนุษย์ระยะเริ่มต้นได้พัฒนาความสามารถในการรับรู้และรู้สึกที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและได้ฝังความสามารถนี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยีนส์ (Fukuyama, 2011) อาจกล่าวได้ว่า เป็นการให้ความหมายที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมที่มีความหลากหลาย เพื่อให้มนุษย์นั้นสามารถดำรงอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากความเป็นอยู่ของตนเองอย่างพึงพากัน อย่างไรก็ตาม สารสำคัญข้างต้นอาจเป็นการให้ความหมายธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมอดีตที่ต่างไปจากศตวรรษที่โลกเชื่อมโยงอย่างไร้พรมแดนเฉกเช่นปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมมีความหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่วัฒนธรรมทางสังคมไม่ได้ติดอยู่กับพื้นที่ทางกายภาพ แต่ได้เคลื่อนย้ายและกระจายกระจายไปตามกระบวนการโลกาภิวัตน์ทั้งรูปแบบการเคลื่อนย้ายไปมาของผู้คน การค้าและการสื่อสารข้ามพรมแดน จนทำให้มนุษย์ตั้งคำถามขึ้นมาบนความสัมพันธ์ของมนุษย์ในปัจจุบันนี้ว่า เหตุใดสังคมโลกปัจจุบันกำลังเผชิญกับการชะงักงันและเปราะบางจากหลายวิกฤต โดยเฉพาะความเห็นต่างทางการเมือง ความหลากหลายทางเพศ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม วิกฤตสาธารณสุข สงคราม และการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก่อภัยอันตรายรวมถึงความเสี่ยงที่นำไปสู่การกีดกันและความไม่เป็นธรรม (UNDP, 2022) บทความจิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ อาจเป็นอีกทางเลือกเพื่อหาคำตอบในอนาคตของมนุษยชาติที่ผู้เขียนนำเสนอไปแล้วในสาระสำคัญทั้งสี่ข้อ ผู้เขียนพยายาม

นำเสนอภายใต้ค่านิยมทางจิตวิญญาณ คือการเน้นการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านจิตใจของบุคคลในสังคมเป็นหลัก เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุดตามความเชื่อของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนและเรียนรู้และให้คุณค่ากับวัฒนธรรมอื่น เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นใจ และเข้าใจกัน อันนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัยในการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป สิ่งที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้นหากนำเสนอเพียงมุมมองของผู้เขียนเท่านั้นอาจจะยังดูไม่ยุติธรรมมากนัก แต่ยังมีผู้เขียนอย่าง Panasree (n.d.) ได้กล่าวคล้ายกันว่าบริบททางวัฒนธรรมที่นับวันจะมีความหลากหลายมากขึ้นในสังคมหลังนวยุค สิ่ง que ทุกคนต้องรับผิดชอบคือการปรับตัวปรับทัศนคติเพื่อดำรงชีวิตรอดอย่างเป็นสุขท่ามกลางความหลากหลาย

References

- Akhil, G., & James, F. (1999). *Culture, power, place: Explorations in critical anthropology*. Durham: Duke University Press.
- Anan, G. (2008). *Multiculturalism in the context of social and cultural transition*. Chiang Mai: regional center for social science sustainable development.
- Chaiyapan, M. (2020). *Human Behavioral Development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chelong, A. (2022). Future studies and the development of student activities in Thai higher education post-COVID-19 pandemic. *Journal of Organizational Innovation & Culture*, 12(2), 7-17.
- Ebsuksiri, A. (2013). *Psychology for teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Fukuyama, F. (2011). *The origins of political order: From prehuman times to the French revolution*. New York: D&M Publishers.
- Kaewtep, K., & Hinwiman, S. (2012). *Stream of political economy theory and communication studies*. Bangkok: Parbpim Printing.
- Kathavanich, T. (2004). *General psychology*. Bangkok: Se-Education.
- Keawkungwal, S. (2002). *Developmental psychology for all ages*. Bangkok: Thammasat Press.
- King, L. A. (2008). *The science of psychology: an appreciative view*. New York: McGraw-Hill.
- Ngamwittayapong, A. (2006). *The learning process in Thai society and changes: From the community era to the modern development era*. Bangkok: Thaiknowledge.
- Odeh, R. (2012). *Islam and Sustainable Development*. USA: Gower Publishing.

- Panasree, S. (n.d.). *Multiculturalism in postmodern philosophical perspectives*. Retrieved October 20, 2022. From https://sju.ac.th/pap_file/effee2b31dee65cf57b529cab4714926.pdf.
- Sirivunnabood, P. (2010). *Development psychology theory*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Somboon, T. (2020). *Peace education: The great property of humanity*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Srigate, G. (n.d.). *The political analysis based on multicultural concepts*. Retrieved October 20, 2022. From <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/81713-12.pdf?fbclid=IwAR3wmWzizfUentE2WUuNqUBbjnVAGtgjUp6eGPp2UMDxEUi3ZDwOgi0v7OE>.
- Thongyoo, D. (2016). Social perception and social reality: differences needed to be aware. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Sciences)*, 6(1), 139-149.
- UNDP. (2022). *Uncertain times, unsettled lives: Shaping our Future in a transforming world*. United Nations Development Program.
- Waranusantikule, S. (2006). *Social psychology: Theories and applications*. Bangkok: Se-Education.

Authors

Pichamon Boonsit

Department of Society, Culture, and Human Development,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
E-mail: pichamon.b@psu.ac.th

Abdullah Chelong

Department of Society, Culture, and Human Development,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
E-mail: abdullah.c@psu.ac.th

The Meaning of the Butterfly in Wang Meng's Novel *Butterfly*

Chollada Ungkitphaiboon and Wuttipong Prapantamit
Faculty of Humanities, Kasetsart University

Received: May 13, 2023

Revised: October 9, 2023

Accepted: October 27, 2023

Abstract

Literature is a reflection of the author's perspective on the society of the time, which is often hidden by the author's intended meaning or message to the reader. This article aims to study and analyze the hidden meaning of the "butterfly" in Wang Meng's *Butterfly*, a work of fiction that reflects Chinese political society between 1949 and 1997, through the lens of Lakoff and Johnson's Conceptual Metaphor Theory (1980). In Wang Meng's works, the "butterfly" not only alludes to actual animals, but also reflects the "meaning of the butterfly in Zhuangzi philosophy" in three fundamental principles: 1) independence, 2) change, and 3) the oneness of all. In addition, the "butterfly" reflects the life of the protagonist, Zhang Shiyuan, a former adherent of both the left and the right political ideologies, which leads to the image of his life flowing from the highest point to the bottom.

Keywords

butterfly, Wang Meng, meaning, conceptual metaphor,
contemporary Chinese literature

ความหมายของผีเสื้อในวรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* ของหวางเหมิง

ชลลดา อึ้งกิจไพบูลย์ และ วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

วรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนภาพสังคมในยุคสมัยหนึ่งผ่านโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ ซึ่งมักแฝงไว้ด้วยสารหรือข้อความบางอย่างที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของ “ผีเสื้อ” ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* ของหวางเหมิง อันเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนภาพสังคมการเมืองจีนช่วงปี ค.ศ. 1949-1979 ผ่านมุมมองทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงโน้ตทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน จากการศึกษาพบว่า “ผีเสื้อ” ในงานประพันธ์ของหวางเหมิง ไม่ได้นิยามความหมายของผีเสื้อในฐานะที่เป็นสัตว์เท่านั้น หากแต่ยังสะท้อน “ความหมายของผีเสื้อในปรัชญาจวงจื่อ” ใน 3 หลักการสำคัญ กล่าวคือ 1) ความอิสระ 2) การเปลี่ยนแปลง และ 3) การเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่งขณะเดียวกัน “ผีเสื้อ” ยังสะท้อนภาพชีวิตของตัวละครเอกในเรื่องอย่างจางซือหยวน ในฐานะบุคคลที่เคยยืนหยัดในอุดมการณ์ทั้งฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาทางการเมือง นำมาซึ่งภาพชีวิตที่โหดร้ายในจุดสูงสุดและตกอับ

คำสำคัญ

ผีเสื้อ, หวางเหมิง, ความหมาย, อุปลักษณ์เชิงโน้ตทัศน์,
วรรณกรรมจีนสมัยปัจจุบัน

บทนำ

วรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* (蝴蝶) ประพันธ์โดยหวางเหมิง (王蒙) นักประพันธ์ชาวจีนที่เกิดในปี ค.ศ. 1934 และในปี ค.ศ. 1948 ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน ต่อมาในปี ค.ศ. 1957 เขาถูกประณามว่าเป็นฝ่ายขวา อีกทั้งถูกปลดออกจากตำแหน่งหน้าที่ และถูกไล่ออกจากอาชีพอยู่ที่เขตปกครองตนเองซินเจียง อุยกูร์ และในปี ค.ศ. 1978 เขาถูกเชิญให้กลับมากีฬาอีกครั้ง เพื่อรับตำแหน่งรองประธานสมาคมนักประพันธ์แห่งประเทศไทย ปักกิ่ง ในเวลาต่อมาจึงได้รับตำแหน่งหัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือวรรณกรรมประชาชน และสมาชิกคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 13 อีกด้วย

วรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* ตีพิมพ์ลงบนนิตยสาร “ตุลาคม” (《十月》杂志) เมื่อปี ค.ศ. 1980 โดยเป็นวรรณกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวเส้นทางชีวิต 30 ปี (ค.ศ. 1949-1979) ของ “จางซือหยวน” ตัวละครเอกของเรื่อง ผู้เคยดำรงตำแหน่งระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์จีน แต่ต่อมากลับถูกประณาม และถูกไล่ออกจากอาชีพที่หมู่บ้านดอย เส้นทางชีวิตที่โหดร้ายในจุดสูงสุดและตกอับทำให้เขาเริ่มใคร่ครวญถึงตัวตนของตนเองว่าตัวเขาเป็นใครกันแน่ เมื่อเวลาผ่านไป จางซือหยวนถูกเรียกให้เข้ารับตำแหน่งระดับสูงอีกครั้ง แต่จิตวิญญาณของเขาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง จากเคยถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่ยึดถือ เขาเริ่มเผชิญหน้ากับประชาชนและตรึงตรองถึงสภาพสังคมอย่างถี่ถ้วน เริ่มเข้าใจตนเองและเข้าใจความเป็นจริง สุดท้ายเขาจึงตกผลึกได้ซึ่งความเป็นตนเองและสะพานที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ตนเองต้องการ อันเป็นสะพานสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่ตนเองและสังคม

ชีวประวัติของผู้ประพันธ์และเรื่องราวในวรรณกรรมที่สอดคล้องกัน แสดงให้เห็นว่า หวางเหมิงสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* เพื่อเป็นกระจกสะท้อนภาพสังคมจีนช่วงปี ค.ศ. 1949-1979 อันเป็นเวลา 30 ปี ตั้งแต่เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม (文化大革命) จนถึงนโยบายสี่ทันสมัย (四个现代化) ที่หวางเหมิงประสบด้วยตนเอง (Lin, 2008, pp. 74-75; Li, 2021, p. 137) วรรณกรรมเรื่องนี้จึงประพันธ์ขึ้นเพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้น โดยแฝงไว้ซึ่งสารหรือข้อความบางอย่าง ที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อมายังผู้อ่านผ่านการใช้ผีเสื้อเป็นสื่อในการบอกเล่า เรื่องราว ตลอดจนการประกอบสร้างความหมายให้ “ผีเสื้อ” ซึ่งเป็นสัตว์ที่ หวางเหมิงหยิบยกขึ้นมามีขึ้นเป็นชื่อเรื่องของผลงานวรรณกรรมเรื่องนี้ ทั้งยังแฝงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจในหลายประการ

จากที่มาข้างต้น จึงนำมาสู่ประเด็นศึกษาของผู้เขียนที่มุ่งวิเคราะห์ และนำเสนอความหมายของ “ผีเสื้อ” ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* ของหวางเหมิง อันจะเป็นการทำให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้ “ผีเสื้อ” กลายเป็นอุปลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องราวประวัติศาสตร์ การเมืองจีนช่วงปี ค.ศ. 1949-1979 โดยผู้เขียนเลือกวิเคราะห์จากต้นฉบับ ภาษาจีนร่วมกับสำนวนแปลไทยของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นสำนวนแปลที่คงเนื้อหา และการสื่อความของสำนวนต้นฉบับไว้ได้อย่างสมบูรณ์

ผีเสื้อ: กระจกสะท้อนภาพสังคม

วรรณกรรมเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของ ประสบการณ์มนุษย์ กล่าวคือ ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์วรรณกรรมจากการผสมผสานปัญญาและชีวิต โดยใช้ชีวิตเป็นวัตถุดิบสำหรับสร้างโลกมายาที่

สมจริงเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านคล้อยตามไปด้วยอารมณ์ (Nagavajara, 1999, pp. 84-85; Chitchamngong, 2013, pp. 107-108) เรื่องราวในวรรณกรรมเรื่อง *ผีเสื้อ* ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของหวางเหมิง จึงเปรียบได้กับกระจกที่สะท้อนภาพสังคมประวัติศาสตร์การเมืองจีนที่เป็นจริง (Sodsuk, 2008, p. 124) และตัวละครเอกก็เปรียบได้กับเงาร่างของผู้ประพันธ์ (Sodsuk, 2008, p. 119)

แม้วรรณกรรมจะเปรียบได้กับกระจกที่สะท้อนภาพสังคม หากแต่ไม่ใช่กระจกเงาที่สะท้อนภาพสังคมอย่างปรนัย แต่เป็นกระจกที่สะท้อนผ่านอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนะของผู้ประพันธ์ (Chitchamngong, 2004, p. 427) ผู้อ่านจึงควรพิจารณาให้ได้ว่าส่วนใดคือข้อเท็จจริงและส่วนใดคือข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ประพันธ์ (Jaroenjitrkam, 2011, p. 16) การตีความความหมายจึงสำคัญต่อการวิเคราะห์วรรณกรรมเป็นอย่างยิ่ง

ความหมายเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและเข้าใจยาก เนื่องจากเป็นผลผลิตจากความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น บริบท ตัวบท ประสบการณ์ของผู้อ่าน หรือเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ (Culler, 2018, pp. 119-122) และการอุปลักษณ์เป็นกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย อันประกอบด้วยความคิดหรือสิ่งที่ต้องการนำเสนอ (tenor) และสิ่งที่นำมาใช้เปรียบเพื่อสื่อให้เห็นถึงความคิดนั้น (vehicle) (Wongthai, 2020, pp. 135-137) ที่บรรจุความหมายอันซับซ้อนหรือกระทั่งทฤษฎีได้ง่ายที่สุด (Culler, 2018, p. 131)

การอุปลักษณ์ผีเสื้อปรากฏบนวรรณกรรมในลักษณะที่แตกต่างกันบ้างเปรียบผีเสื้อเป็นเพศชายที่คอยดอมดมเกสร บ้างเปรียบผีเสื้อเป็นจิตวิญญาณและการดึงดูดจิตได้สำนึกสู่แสงสว่าง (Rithisrithon, Hongsuwan and Sangkhaphanthanon, 2019, p. 179) บ้างก็อ้างอิงถึงผีเสื้อในปรัชญาจวงจื้อ

จนกลายเป็นที่มาของชื่อเรื่อง “ผีเสื้อ” ในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อ ของหวางเหมิง (Wang, 2018, pp. 224-225) ที่สื่อถึงชีวิตที่ผกผันตามกาลเวลาและบริบทสังคมตั้งหนอนดักแด่ที่เปลี่ยนรูปเป็นผีเสื้อ (Sujjapun, 2021, p. 12)

ผีเสื้อ: ความหมายในปรัชญาจวงจื๊อ

“จวงเซิงฝันว่าตนเองกลายร่างเป็นผีเสื้อ ค่อย ๆ บินไปมา เมื่อตื่นขึ้นมาแล้วไม่แน่ใจ เขาไม่ทราบชัดว่าตัวเองเป็นอะไร? หรือจวงเซิงตื่น ผีเสื้อฝัน? หรือว่าผีเสื้อตื่น จวงเซิงเป็นความฝัน เขาเป็นจวงเซิง ในฝันเขา กลายเป็นผีเสื้อ หรือว่าแต่ก่อนเขาเป็นผีเสื้ออยู่แล้ว ในความฝันจึงถือว่า ตนเองเป็นคน คือเป็นจวงเซิง”

(Wang, 2018, p. 87)

จวงเซิง (庄生) หรือจวงจื๊อ (庄子) เป็นนักปรัชญาจีนในยุคณัฐที่ ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในสามจอมปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของสำนักปรัชญาเต๋า (Preechatham, 2013, p. 47) ตัวบทข้างต้นได้รับเค้าโครงมาจากถ้อยความ “ความฝันของผีเสื้อ” (庄周梦蝶) อันเป็นถ้อยความในคัมภีร์จวงจื๊อ บทที่ 2 สรรพสิ่งคือหนึ่งเดียว (齐物论) ความว่า

“ครั้งหนึ่ง จวงจื๊อฝันว่าเป็นผีเสื้อ รื่นระเรีงลอยร่อนด้วยจิตวิญญาณ แห่งผีเสื้ออันแท้ จะรู้ว่ามีตัวตนของความเป็นจวงจื๊ออยู่ก็หาไม่ และโดยพลัน ทันใดนั้นก็ตื่นฟื้นคืนมา พบว่ามีจวงจื๊อเป็นตัวตนอยู่จริง จึงไม่แจ้งว่า จวงจื๊อ ฝันเป็นผีเสื้อ หรือผีเสื้อฝันว่าเป็นจวงจื๊อกันแน่ จวงจื๊อกับผีเสื้อนั้นย่อมมี ตัวตนแยกต่างจากกัน นี่แลจึงกล่าวว่า สรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงสภาวะ”

(Limpanusorn, 2005, p. 54)

“ความฝันของผีเสื้อ” คือบทสรุปที่สะท้อนแก่นคิดของบทสรพสิ่งที่
คือหนึ่งเดียว (Arunkhachornsak, 2022, p. 209) ที่ว่าด้วยสรพสิ่งที่ล้วน
แตกต่างกันแต่เป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นบทสรุปที่สะท้อนแก่นคิดของ
ปรัชญาเต๋าที่บันทึกไว้ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (道德经) บทที่ 42 คำสอน
ประจำใจ (或损或益) ที่ว่าด้วยสรพสิ่งที่ล้วนประกอบด้วยหยินและหยาง
ผสมผสานจนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว (Chantharasanti, 2019, pp. 170-171)

หากวิเคราะห์ความฝันของผีเสื้อผ่านมุมมองทฤษฎีอุปลักษณ์เชิง
มนทัศน์ (Conceptual Metaphor) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff &
Johnson) ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาณที่เสนอว่า
อุปลักษณ์ไม่ใช่กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างจินตนาการเท่านั้น แต่ยังสามารถ
แสดงให้เห็นระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ (Wongthai, 2020, pp. 140-142)
ผีเสื้อในปรัชญาจวงจื๊อนั้นเป็นอุปลักษณ์ที่แฝงไว้ด้วยสารหรือข้อความ
บางอย่างที่จวงจื๊อต้องการสื่อมายังผู้อ่าน เช่นเดียวกับผีเสื้อในวรรณกรรมของ
หวางเหมิง ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่แฝงไว้ด้วยสารหรือข้อความบางอย่างที่นำเสนอ
ผ่านตัวบทได้อย่างแยบยล ด้วยเหตุนี้ ความหมายของผีเสื้อในปรัชญาจวงจื๊อ
และในวรรณกรรมเรื่องนี้ จึงมีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นักวิชาการมักจะกล่าวถึง “ความหมายของผีเสื้อในปรัชญา
จวงจื๊อ” ใน 3 หลักการสำคัญ กล่าวคือ 1) ความอิสระ 2) การเปลี่ยนแปลง
และ 3) ความเป็นหนึ่งเดียว

1) ผีเสื้อคือความอิสระ

ความอิสระ คือการปราศจากกรงขังหรือเครื่องพันธนาการที่ผูกมัด
ไม่ให้กระทำตามใจปรารถนา เป็นสิ่งที่ให้ความรู้สึกเบาสบาย และจะเข้าถึงได้
ก็ต่อเมื่อไม่ยึดติดกับสิ่งใด (OSHO, 2014, pp. 4-6)

ในมิติปรัชญาของจวงจื่อ การโยยบินตามใจปรารถนาโดยปราศจากเครื่องพันธนาการของผีเสื้อ ได้กลายเป็นภาพแทนของความเป็นอิสระและความรื่นรมย์เมื่อสัมพันธ์กับโลก (Allinson, 1989 as cited in Arunkhachomsak, 2016, p. 82) อันเป็นเครื่องหมายแห่งอิสรภาพทางปัญญา (Satha-a-nant, 2013, pp. 251-253) และยังเป็นอิสระภาวะซึ่งเต็มเปี่ยมอยู่ภายในจิตวิญญาณของมนุษย์ (Limpanusorn, 2002, pp. 27-39)

2) ผีเสื้อคือการเปลี่ยนแปลง

การไม่อาจแยกขาดระหว่างจวงจื่อกับผีเสื้อและความจริงกับความฝันสะท้อนให้เห็นว่า สรรพสิ่งล้วนมีการเปลี่ยนแปลงและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นกระแสการแปรเปลี่ยนที่ล้นไหล (Arunkhachomsak, 2016, pp. 77-78)

การโยยบินอย่างอิสระของผีเสื้อแสดงถึงจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์สำเร็จของมนุษย์ จวงจื่อเปรียบตั้งนามรูปผีเสื้อเปรียบตั้งจิตวิญญาณ ผีเสื้อจึงเป็นภาพแทนของการก่อกำเนิดตัวตนจนถึงการดับสลายสู่สภาวะตั้งต้น อันเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง (Limpanusorn, 2002, pp. 30-35) และเป็นภาพแทนของการกลายรูปจากความน่าเกลียดไปสู่ความสวยงาม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ยั่งยืนและแตกสลายง่าย (Allinson, 1989, as cited in Arunkhachomsak, 2016, pp. 80-81)

3) ผีเสื้อคือความเป็นหนึ่งเดียว

จวงจื่อเชื่อว่าชีวิตของมนุษย์คือความฝัน บ้างก็เหมือนเกิดขึ้นจริง บ้างก็เหมือนยังหลับไหล หากจะว่าจวงจื่อฝันเป็นผีเสื้อก็ถูก หรือผีเสื้อฝันเป็นจวงจื่อก็ถูก นี่คือสภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นเอกภาพเดียว (Dokbua, 2020, pp. 187-188)

การกลายเป็นผีเสื้อของจวงจื่อแสดงถึงการลบเลือนเส้นแบ่งระหว่างตัวตนกับวัตถุภายนอก จนสรรพสิ่งประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว (Limpanusorn, 2002, pp. 26-27) และแสดงถึงคุณลักษณะชีวิตแบบเต๋า คือดำรงอยู่อย่างหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่ง (Lee, 2007, pp. 193-195, as cited in Arunkhachomsak, 2016, p. 79) ผีเสื้อจึงเป็นภาพแทนของการประสานกลมกลืนกันระหว่างสรรพสิ่งที่แตกต่างกัน หรือความเป็นหนึ่งเดียว

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ความหมายของผีเสื้อในปรัชญาจวงจื่อ” ได้ถูกหลอมรวมไว้ในหลักการสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ 1) ความอิสระที่ไม่ถูกจำกัดโดยสิ่งใด 2) การเปลี่ยนแปลง ที่ไม่แน่นอนและแปรผันตลอดช่วงชีวิต และ 3) ความเป็นหนึ่งเดียว ที่ประสานกลมกลืนเป็นเอกภาพ

ผีเสื้อ: ความหมายในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อ ของหวางเหมิง

มุมมองทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน เป็นกรอบที่มุ่งนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และถ้อยคำอุปลักษณ์ อันเป็นความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยวงความหมายต้นทาง (source domain) และวงความหมายปลายทาง (target domain) ซึ่งสัมพันธ์กันด้วยการเชื่อมโยงคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันระหว่างวงความหมายทั้งสอง (Wongthai, 2020, p. 142) กรอบทฤษฎีนี้จึงพาผู้อ่านไปค้นหาความหมายที่ซ่อนเร้นภายใต้การใช้ภาษาของผู้ประพันธ์

มุมมองทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน ทำให้เห็น “ความหมายของผีเสื้อ” ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อ ของหวางเหมิง ใน 3 หลักการสำคัญ กล่าวคือ 1) ความอิสระ 2) การเปลี่ยนแปลง และ 3) ความเป็นหนึ่งเดียว

1) ฝิเสืือคือความอิสระ

ความอิสระ คือสภาวะที่สามารถกระทำตามใจปรารถนาได้โดยไม่ถูกผูกมัดด้วยข้อจำกัดใด ซึ่งเป็นสภาวะที่ตรงข้ามกับจางซือหยวนผู้ยึดติดกับอุดมการณ์อย่างสิ้นเชิง เขาไม่ต้องการอิสระ ทุกวันสามารถทำงาน 16-20 ชั่วโมงได้โดยไม่หยุดพัก แต่เมื่อถึงคราวตกอับ เขากลับนึกถึง “ฝิเสืือ” ขึ้นมาอันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่เขาแสวงหา “ความอิสระ” ดังข้อความที่ 1-2

ข้อความที่ 1

山径崎岖。人生的道路更加崎岖。但山还是山，人还是人。尽管祖国的大地承受着太多的苦难，春天仍然是祖国的春天，山的春天，人的春天。他真希望自己变成一只蝴蝶，从积雪的山峰飞向流水叮咚的山谷，从茂密的野果林飞到梯田。

(Wang, 2009, p. 272)

ทางขึ้นภูเขาคดเคี้ยว แต่ทางชีวิตของคนคดเคี้ยวกว่า แต่ภูเขาก็คือภูเขา คนก็เป็นคน แม้ว่าประเทศชาติจะถูกย่ำยีด้วยความทุกข์ยากในท่ามกลางความทุกข์ยากอย่างยิ่งยวดนั้น ฤดูขุนเทียนก็ยังเป็นขุนเทียนของมาตุภูมิ ขุนเทียนของภูเขาและขุนเทียนของคน เขาอยากจะทำลายร่างเป็นฝิเสืือ บินจากยอดเขาที่ปกคลุมไปด้วยหิมะ ไปถึงหุบเขาที่มีลำธารเสียงดังดังตองจากภูเขาที่มีผลไม้อุดมสมบูรณ์ไปสู่ทุ่งนา

(Wang, 2018, p. 91)

ข้อความที่ 1 แสดงเหตุการณ์เมื่อจางซือหยวนถูกปลดจากตำแหน่งและถูกไล่ให้ไปอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านดอย กลายเป็นคนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจใดอย่างไรรู้ก็ตาม แม้ชีวิตคนเปลี่ยนผัน ธรรมชาติกลับยังคงเดิม คือเป็นอิสระ

และไม่ถูกผูกมัดโดยสังคม จางซือหยวนต้องการเป็นอิสระเช่นเดียวกับ
ธรรมชาติ เขาจึงอยากกลายเป็นผีเสื้อที่โบยบินได้อย่างเสรี

ข้อความที่ 2

现在，火车在《祝酒歌》的歌声中开动了。秘书，
司机和他坐惯了的黑色吉姆都离开了他。汽笛发出了刚亮
的愉快的叫声。机轮的声音也是铿锵有力的，金属的撞击
令人焕发精神。李光羲的“朋友请你干一杯”之中央杂着
女列车员的吐字急促的问话：“这是谁的行李？”张思远了
一下眼睛，有一位脾气大的母亲打了她的淘气的孩子的
屁股蛋，于是孩子和李光羲展开了咏叹比赛。张思远睁开
眼睛，阳光洒满车厢。风吹动了他的花白的头发。有人
打开了车窗。他轻松而自由。我又是一只蝴蝶了么？

(Wang, 2009, p. 287)

บัดนี้ ขบวนรถไฟแล่นออกไปท่ามกลางเสียงเพลง “ดื่มอวยพร” แล้ว
เลขานุการ คนขับรถ และรถประจำตำแหน่งสีดำที่เขาเคยนั่งเสียจนชินต่างได้
จากไปแล้ว หูดรถไฟส่งเสียงดังกึกกวด เสียงล้อเหล็กบดกับรางอย่างมีจังหวะ
จะโคนทำให้จิตใจเบิกบานขึ้น พนักงานหญิงประจำขบวนรถถามด้วยเสียง
หวาน ๆ คลุกเคล้ากับเสียงเพลง “เพื่อนเอ๋ยมาดื่มกันสักแก้ว” ของหลี่กวงซี
ว่า “นี่กระเป๋าสของใคร” จางซือหยวนหลับตาจิบเดียว มีแม่ไม้อีกรายคนหนึ่งตี
กันลูกจอมยุ่งของนางตะเบ็งเสียงร้องให้ดั่งลั่นแข่งกับเสียงเพลงของหลี่กวงซี
จางซือหยวนลืมตาขึ้น แสงแดดสาดส่องเข้ามาในตู้โดยสาร ลมพัดเส้นผม
สีดอกเลาของเขา มีคนเปิดหน้าต่างรถ เขารู้สึกคล้ายเคลียดและเป็นอิสระ
ฉับเป็นผีเสื้อไปอีกแล้วหรือไม่?

(Wang, 2018, p. 139)

ข้อความที่ 2 แสดงเหตุการณ์เมื่อจางซือหยวนหวนคืนสู่ตำแหน่งระดับสูงอีกครั้ง แต่จิตวิญญาณของเขาไม่ถูกผูกมัดด้วยอุดมการณ์อีกแล้ว เขาปฏิเสธรถยนต์ประจำตำแหน่ง เปลี่ยนมาโดยสารรถไฟชั้นอนอร์มดา เพื่อสังเกตสภาพสังคมที่แท้จริง บรรยากาศรอบตัวทำให้เขารู้สึกเป็นอิสระ เขาจึงคิดว่าตัวเองกลายเป็นผีเสื้อไปแล้ว

จากข้อความที่ 1-2 จะเห็นได้ว่า เนื่องจากจางซือหยวนแสวงหาความอิสระ ผีเสื้อจึงถูกอุปลักษณ์เป็นความอิสระ ในทางกลับกัน แม้จางซือหยวนจะปฏิเสธความอิสระ ผีเสื้อก็ยังคงถูกอุปลักษณ์เป็นความอิสระเช่นเดิม ดังข้อความที่ 3

ข้อความที่ 3

行路难。在家千日好，出门一日难。当老百姓并不是一件轻松的事情，正像当“高干”也绝不是一件轻松的事情。这个故事不应该是庄生梦见自己成了蝴蝶或者蝴蝶梦见自己成了庄生，它应该是一条耕牛梦见自己成了拖拉机或者一台拖拉机梦见自己成了耕牛。

(Wang, 2009, p. 292)

เมื่อเดินทางมักพบความลำบาก อยู่บ้านพันวันสบายดี เดินทางเพียงวันเดียวก็ลำบาก ชีวิตคนธรรมดาไม่น่าง่ายเลย ผู้ปฏิบัติงานชั้นสูงก็มีชีวิตลำบากเหมือนกัน ชีวิตไม่ควรจะเหมือนกับจวงเจิ้งฝันไปว่าตนเองกลายเป็นผีเสื้อ หรือว่าผีเสื้อฝันว่ากลายเป็นจวงเจิ้ง ชีวิตควรจะเหมือนกับวัวฝันว่าตนกลายเป็นรถแทรกเตอร์ หรือว่ารถแทรกเตอร์ฝันว่าตนเองกลายเป็นวัว

(Wang, 2018, p. 152)

ข้อความที่ 3 แสดงเหตุการณ์เมื่อจางซือหยวนตรึงครองจนตกผลึกได้ซึ่งแนวทางที่ตนเองต้องการแล้ว สะท้อนให้เห็นความรู้สึกรู้สึกของจางซือหยวนที่เปลี่ยนแปลงไป เขาไม่ต้องการเป็นผีเสื้อแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นเขาปฏิเสธการเป็นผีเสื้อ จางซือหยวนต้องการเป็นวัวและรถแทรกเตอร์ที่ทำงานรับใช้ประชาชนและประเทศชาติ เขายอมรับการะหน้าที่และปฏิเสธความอิสระ ผีเสื้อจึงถูกอุปลักษณ์เป็นความอิสระ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ผีเสื้อ” ในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อของหวางเหมิง แสดงถึง “ความอิสระ” เนื่องจากทุกครั้งที่จางซือหยวนกล่าวถึงความอิสระ เขาจะกล่าวถึงผีเสื้อร่วมด้วยเสมอ อันเป็นผลมาจากลักษณะการโบยบินอย่างอิสระของผีเสื้อ ซึ่งเป็นลักษณะที่มองเห็นด้วยตาของมนุษย์ได้ง่ายที่สุด มนุษย์จึงมักจะอุปลักษณ์ผีเสื้อเป็นความอิสระ ซึ่งสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

source: ผีเสื้อ

target: ความอิสระ

โบยบินอย่างเสรี

ตามใจปรารถนา หรือไม่ถูกผูกมัด

2) ผีเสื้อคือการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงคือวิถีของธรรมชาติ เหมือนกับผีเสื้อที่กว่าจะกลายเป็นผีเสื้อก็ต้องเป็นไข่ หนอน และดักแด้ก่อน เส้นทางชีวิตของจางซือหยวนที่โลดแล่นในจุดสูงสุดและตกอับก็เช่นกัน จากรองหั่วหน้า คณะกรรมการควบคุมทางการเมือง กลายเป็นเลขาธิการพรรค กลายเป็นอาชญากร กลายเป็นตาเฒ่าจาง และกลายเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ เป็นชีวิตที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ดังข้อความที่ 4

ข้อความที่ 4

不管飞得多么高，它来自大地和必定回到大地。
无论人还是蝴蝶，都是大地的儿子。

(Wang, 2009, p. 303)

ถึงเครื่องบินจะสูงเท่าไรก็มาจากแผ่นดิน ก็ควรจะต้องลงสู่แผ่นดิน
ไม่ว่าคนเราหรือผีเสื้อก็เหมือนกัน ล้วนเป็นบุตรของผืนแผ่นดิน

(Wang, 2018, p. 187)

ข้อความที่ 4 แสดงเหตุการณ์ช่วงท้ายของเรื่องที่จางซือหยวนค้นพบ
เส้นทางสู่ชีวิตที่ตนเองต้องการแล้ว เขาตกผลึกได้ว่า เครื่องบินไม่อาจบินสูง
ตลอดกาล ผีเสื้อไม่อาจโบยบินอย่างเสรีตลอดกาล คนเราก็ไม่อาจโลดแล่นใน
จุดสูงสุดและตกอับตลอดกาล เหล่านี้คือวิถีของธรรมชาติที่สรรพสิ่งล้วน
เปลี่ยนแปลงและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน จางซือหยวนมีชื่อเสียงและอำนาจ
เท่าไร สุดท้ายก็ต้องกลับมาเป็นคนธรรมดา เหมือนผีเสื้อที่แม้มิบินได้อย่าง
อิสระ แต่ครั้งหนึ่งก็เคยถูกจองจำอยู่ในดักแด่ สรรพสิ่งล้วนเป็นบุตรของ
แผ่นดินอันหมายถึงล้วนอยู่ภายใต้วิถีของธรรมชาติ ผีเสื้อจึงถูกอุปลักษณ์เป็น
การเปลี่ยนแปลง

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ผีเสื้อ” ในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อ
ของหวางเหมิง แสดงถึง “การเปลี่ยนแปลง” เนื่องจากชีวิตของจางซือหยวน
ที่โลดแล่นในจุดสูงสุดและตกอับ มีความคล้ายคลึงกับผีเสื้อที่มีวงจรชีวิตแบบ
สมบูรณ์ คือเป็นไข่ หนอน ดักแด่ แล้วจึงกลายเป็นผีเสื้อ ภาพกว้างของตัวบท
ของวรรณกรรมจึงไม่ได้แสดงความหมายการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่จะบอกเล่า
และแสดงอย่างชัดเจนผ่านเส้นทางชีวิตของจางซือหยวนที่เปลี่ยนแปลงอย่าง
ไม่มีจุดสิ้นสุด ซึ่งสามารถแสดงการถ้อยความหมายได้ดังนี้

source: ฝี่เสื่อ

target: การเปลี่ยนแปลง

มีวงจรชีวิตแบบสมบูรณ์

เปลี่ยนจากไข่ เป็นหนอน → ลักษณะเปลี่ยนไป
เป็นดักแด้ และเป็นฝี่เสื่อ

3) ฝี่เสื่อคือความเป็นหนึ่งเดียว

ความเป็นหนึ่งเดียว คือสภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นเอกภาพ กล่าวคือ แม้สรรพสิ่งล้วนแตกต่างกัน หากแต่สามารถกลมกลืนจนกลายเป็นหนึ่งเดียวได้ เณรเช่นหิณและหยาง สรรพสิ่งจึงเป็นหนึ่งเดียวกัน เหมือนกับเส้นทางชีวิตของจางซือหยวนที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีจุดสิ้นสุด จนน่าสับสนว่าตัวตนใดคือตัวตนที่แท้จริงของตัวเองกันแน่ จางซือหยวนจึงตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวตนของตัวเองในตอนต้นเรื่อง และได้เดินทางค้นหาคำตอบตลอดเส้นเรื่อง จนสามารถปิดจบเรื่องราวได้เมื่อเขาตกผลึกได้ซึ่งตัวตนเพียงหนึ่งเดียวของตนเอง ซึ่งเป็นตัวตนที่เกิดจากการประสานกลมกลืนกันระหว่างตัวตนที่หลากหลายของจางซือหยวน ดังข้อความที่ 5-6

ข้อความที่ 5

这真是一个有趣的问题。抑或他既不是张副部长也不是老张头，而只是他张思远自己？除去了张副部长和老张头，张思远三个字又余下了多少东西呢？副部长和老张头，这是意义重大的吗？决定一切的吗？这是无聊的吗？不值得多想的吗？

(Wang, 2009, p. 250)

ปัญหาที่น่าสนใจคือ เขาอาจจะไม่ใช่ทั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการจางและตาเผ่าจาง แต่เป็นตัวจางชื่อหยวนนั่นเอง ถ้าไม่ใช่รัฐมนตรีช่วยว่าการจางและตาเผ่าจางแล้ว สำหรับจางชื่อหยวนทั้ง 3 พยางค์นี้ จะมีค่าเหลืออีกเท่าไร? เรื่องนี้มีความหมายมากไหม? เรื่องนี้เป็นสิ่งชี้ขาดทั้งปวงและไร้สาระหรือ? ไม่น่าจะคิดมากหรือ?

(Wang, 2018, p. 21)

ข้อความที่ 5 แสดงคำถามที่จางชื่อหยวนถามกับตนเองในตอนต้นเรื่อง เขารู้ว่าตนเองมีหลายตัวตน และตัวตนทั้งหมดก็ล้วนคือจางชื่อหยวน หากแต่ไม่รู้ตัวตนของตนเอง ที่ไม่ใช่รัฐมนตรีช่วยว่าการจาง และไม่ใช่ตาเผ่าจาง เป็นตัวตนที่ชื่อว่า “จางชื่อหยวน” 3 พยางค์นี้เท่านั้น คือตัวตนที่มีคุณค่ามากหรือน้อยเพียงใด จนพบคำตอบในตอนท้ายเรื่อง ดังข้อความที่ 6

在小石头、张指导员、张书记、老张头和张副部长之间，分明有一种联系，有一座充满光荣和陷阱的桥。这是存在的，这是生死攸关的。见证便是他的心，便是张思远自己。要使这桥坚固而又畅通无阻。

(Wang, 2009, p. 304)

ระหว่างเจ้าก้อนหิน ผู้ขึ้นนำการเมืองจาง ท่านเลขาจาง ตาเผ่าจาง และท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการจาง มีความสัมพันธ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจน สะพานนี้มีอยู่เชื่อมโยงชีวิตกับความตาย หัวใจของเขาเป็นพยาน ยืนยันได้ว่าเป็นตัวของจางชื่อหยวนเอง จะต้องรักษาให้สะพานนี้มั่นคงแข็งแรง ผ่านได้สะดวก

(Wang, 2018, p. 193)

ข้อความที่ 6 แสดงคำตอบอันเป็นบทสรุปของเรื่องราวทั้งหมด ซึ่งปรากฏในตอนที่จางซือหยวนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการและตระหนักว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการทำงานให้ดี สะท้อนให้เห็นว่า จางซือหยวน 3 พยางค์นี้ มีค่ามากกว่าสิ่งใด เนื่องจากทุกตัวตนของจางซือหยวนมีความสัมพันธ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือล้วนแต่เชื่อมโยงกัน โดยมีตัวตนของตนเองเป็นดังสะพานเชื่อมโยงระหว่างตัวตนทั้งหมด และเป็นตัวตนที่คอยใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าเวลาไหนควรเป็นตัวตนไหน จางซือหยวนควรเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการก็ต่อเมื่อต้องดำเนินเรื่องทางการเมือง และควรเป็นตาเฝ้าจางก็ต่อเมื่อต้องการใกล้ชิดกับประชาชน ตัวตนของตนเองจึงมีคุณค่ามากที่สุด

ตัวตนที่หลากหลายของจางซือหยวนเปรียบได้กับการกลายเป็นผีเสื้อของจางจื่อที่แสดงสภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นเอกภาพเดียว จางซือหยวนก็เปลี่ยนแปลงตัวตนของตนเองเพื่อประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม ผีเสื้อจึงถูกอุปลักษณ์เป็นความเป็นหนึ่งเดียว

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ผีเสื้อ” ในวรรณกรรมเรื่อง ผีเสื้อของหวางเหมิง แสดงถึง “ความเป็นหนึ่งเดียว” เนื่องจากบทสรุปของเรื่องราวที่ว่า แม้มนุษย์จะมีตัวตนในสังคมมากมายเพียงใด ตัวตนทั้งหมดก็ล้วนคือตนเองทั้งสิ้น เหมือนกับผีเสื้อที่ไม่ว่าจะเป็นไข่ หนอน ดักแด้ หรือตัวเต็มวัยก็ล้วนแต่เป็นผีเสื้อ มนุษย์จึงควรยอมรับความเป็นตนเอง อันเป็นตัวตนหลักหรือสะพานที่เชื่อมโยงกับตัวตนทั้งหมด และควรสร้างตัวตนที่หลากหลายเพื่อสัมผัสกับประสบการณ์ที่แตกต่างโดยตรงและประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม อันสอดคล้องกับแก่นคิดของปรัชญาจางจื่อที่เปลี่ยนแปลงระหว่างตัวตนกับวัตถุภายนอก จนสรรพสิ่งประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวซึ่งสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

source: ฝี่เสื่อ

target: ความเป็นหนึ่งเดียว

เป็นไข่ หนอน ดักแด่

→

รวมเป็นเอกภาพเดียว

หรือตัวเต็มวัย ก็ล้วนเป็นฝี่เสื่อ

ข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า ความหมายของฝี่เสื่อในวรรณกรรมเรื่อง ฝี่เสื่อ ของหวางเหมิง น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากความฝันของฝี่เสื่อในปรัชญาจวงจื่อ โดยมีจุดประสงค์เพื่ออุปลักษณ์มนุษย์เป็นฝี่เสื่อ และแผ่สารหรือข้อความจากผู้ประพันธ์มายังผู้อ่านว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการเมืองเสมอ แต่ก็อยู่ไม่ได้หากปราศจากการเมือง เหมือนกับฝี่เสื่อที่ได้รับผลกระทบจากธรรมชาติเสมอ แต่ก็อยู่ไม่ได้หากปราศจากธรรมชาติ มนุษย์จึงควรทำความเข้าใจตนเองและสภาพสังคมอย่างถึถ้วนเพื่อนำมาซึ่งชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงตัวตนของตนเองได้อย่างอิสระ และนำมาซึ่งความสามารถในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้ตนเองและสังคมได้สำเร็จ

“พรุ่งนี้จะมีงานมากขึ้นอีก”: บทส่งท้าย

วรรณกรรมเรื่อง ฝี่เสื่อ ของหวางเหมิง เปรียบเสมือนกระจกสะท้อนภาพสังคมจีนช่วงปี ค.ศ. 1949-1979 ที่หวางเหมิงประสบด้วยตนเอง เขาจึงประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้เพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงให้ผู้อ่านได้ซึมซาบและตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่การประกอบสร้างความหมายให้ “ฝี่เสื่อ” กลายเป็นอุปลักษณ์ที่สะท้อนประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศจีน

หากวิเคราะห์จากตัวบทของวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า ความหมายของฝี่เสื่อในวรรณกรรมเรื่อง ฝี่เสื่อ ของหวางเหมิง ได้รับอิทธิพลมาจากความหมายของฝี่เสื่อในปรัชญาจวงจื่อ ส่งผลให้ความหมายของฝี่เสื่อใน

สองสิ่งนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ล้วนตั้งอยู่บน 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ 1) ความอิสระ 2) การเปลี่ยนแปลง และ 3) ความเป็นหนึ่งเดียว ผลการศึกษาข้างสะท้อนให้เห็นว่า หวางเหมิงได้ประกอบสร้างความหมายให้ “ผีเสื้อ” เป็นดังภาพชีวิตของตนเองที่เคยยืนอยู่ทั้งฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม

ขณะเดียวกัน เรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องนี้ยังพยายามสื่อสารกับ ผู้อ่านว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองที่ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงตัวตนในสังคมไป มากมายเพียงใด ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเมืองได้ แม้จะเคยยืนอยู่ฝ่ายซ้ายหรือ ฝ่ายขวา หรือเคยยืนอยู่ทั้งสองฝ่าย ตัวตนทั้งหมดก็ล้วนคือตัวตนของตนเอง เพียงหนึ่งเดียว ดังผีเสื้อที่ไม่ว่าเป็นไข่ หนอน หรือดักแด้ ก็ล้วนเป็นผีเสื้อทั้งสิ้น

ทั้งนี้ มนุษย์จึงควรยอมรับตัวตนของตนเองและตรึงตรองสภาพ สังคมรอบตัวให้ถี่ถ้วน เพื่อตักตักซึ่งสะพานสู่ชีวิตที่สามารถแก้ไขปัญหาและ สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้สำเร็จ เฉกเช่นจางซือหยวนที่ ยอมรับตัวตนของตนเองและเข้าใจสภาพสังคมรอบตัวแล้ว จึงเลือกเป็น ข้าราชการที่ดีและขยันทำงานเพื่อประชาชนและประเทศชาติ ดังวรรคทอง หนึ่งของวรรณกรรม “พรุ่งนี้จะมียานมากขึ้นอีก” (Wang, 2018, p. 195) ซึ่งหมายถึง สิ่งสำคัญที่สุดของมนุษย์ ไม่ใช่ความอิสระ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลง และไม่ใช่ความเป็นหนึ่งเดียว แต่คือการตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ดี เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่สรรพสิ่ง

References

- Allinson, R. E. (1989). *Chuang-Tzu for spiritual transformation: An analysis of the inner chapter*. New York: State University of New York Press.
- Arunkhachornsak, S. (2016). Butterfly and Zhou Gong: Dream, hope and transformation of propositions in Confucius and Zhuangzi philosophies. In K. Triyawong, & T. Dejpawuttikul (Eds.), *Hope and Humanities Imagination* (pp. 55-88). Bangkok: Siamparitut.
- Arunkhachornsak, S. (2022). *Fish, bird, and butterfly: Animal metaphors and the subsistence in philosophy of Zhuangzi*. Bangkok: Illuminations Editions.
- Chantharasanti, P. (2019). *The way of Taoism*. Bangkok: Openbooks.
- Chitchamnong, D. (2004). The sound of heartbeat: Human consciousness and cultural strength. In R. Sujjapun, C. Sangkrajang, & O. Kamsorn, *The Power of Criticism: Literature* (pp. 427-431). Bangkok: Praphansarn.
- Chitchamnong, D. (2013). *An introduction to literature criticism*. Bangkok: Praphansarn.
- Culler, J. (2018). *Literary theory: A very short introduction* (S. B. Wannasin, translator). Bangkok: Bookscape.
- Dokbua, F. (2020). *Chinese Philosophy*. (5th ed). Bangkok: Siamparitut.
- Jaroenjitrkam, P. (2011). *Principles of literary criticism*. Bangkok: Thammasart University Press.
- Lee, J. H. (2007). What is it like to be a butterfly? A Philosophical interpretation of Zhuangzi's butterfly dream. *Asian Philosophy*, 17(2), 185-202.
- Li, Q. (2021). Wang Meng and contemporary Chinese literature. *Literary Review*, 2021(3), 134-142.
- Limpanusorn, P. (2002). *Zhuangzi's the way of Taoism*. (2nd ed). Bangkok: Songsiam.

- Limpanusorn, P. (2005) . *The Taoism scripture of Zhuangzi*. Bangkok: Sangsanbooks.
- Lin, W. (2008). An introduction of Wang Mon's ideological novels: Analyzing the differences and similarities between Chinese and Western ideological novels. *Prospect & Exploration*, 6(8), 63-80.
- Nagavajara, C. (1999). *The way of criticism: Three decades of experience*. Bangkok: Chomnad.
- OSHO. (2014) . *Freedom: The courage to be yourself*. Bangkok: Freemind Publishing.
- Preechatham, S. (2013). *The complete work of Chuang Tzu*. (2nd ed). Bangkok: Openbook.
- Rithisrithon, O., Hongsuwan, P., & Sangkhaphanthanon, T. (2019). The butterfly, the abject, and metaphor in novel Keetamontra. *Humanities & Social Sciences*, 36(2), 176-192.
- Satha-a-nant, S. (2013) . *Currents of Chinese philosophy: Debates on nature, power and tradition*. (4th ed). Bangkok: Siamparitut.
- Sodsuk, N. (2008). Phi Suea and Mek Hearn Nam Lai: The two mirrors of Chinese society in the period of Cultural revolution and Four modernization. *Journal of East Asian Studies*, 13(1), 115-134.
- Sujjapan, R. (2021). Chinese contemporary fictions translated by H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(2), 1-33.

- Wang, M. (2009). Butterfly. In *Anthology of modern Chinese literature 1976-2000*. Shanghai: Shanghai Literature and Art Publishing House.
- Wang, M. (2018). *Butterfly* [蝴蝶] (Maha Chakri Sirindhorn, Her Royal Highness Princess, translator). (10th ed). Bangkok: Nanmeebooks.
- Wongthai, N. (2020). *Language and meaning*. Bangkok: K. C. Interpress Printing House.

Author

Chollada Ungkitphaiboon

Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: chollada.u@ku.th

Wuttipong Prapantamit

Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: wuttipong.prap@ku.th